

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

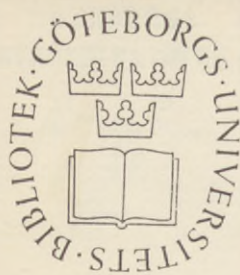
This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIOTEK

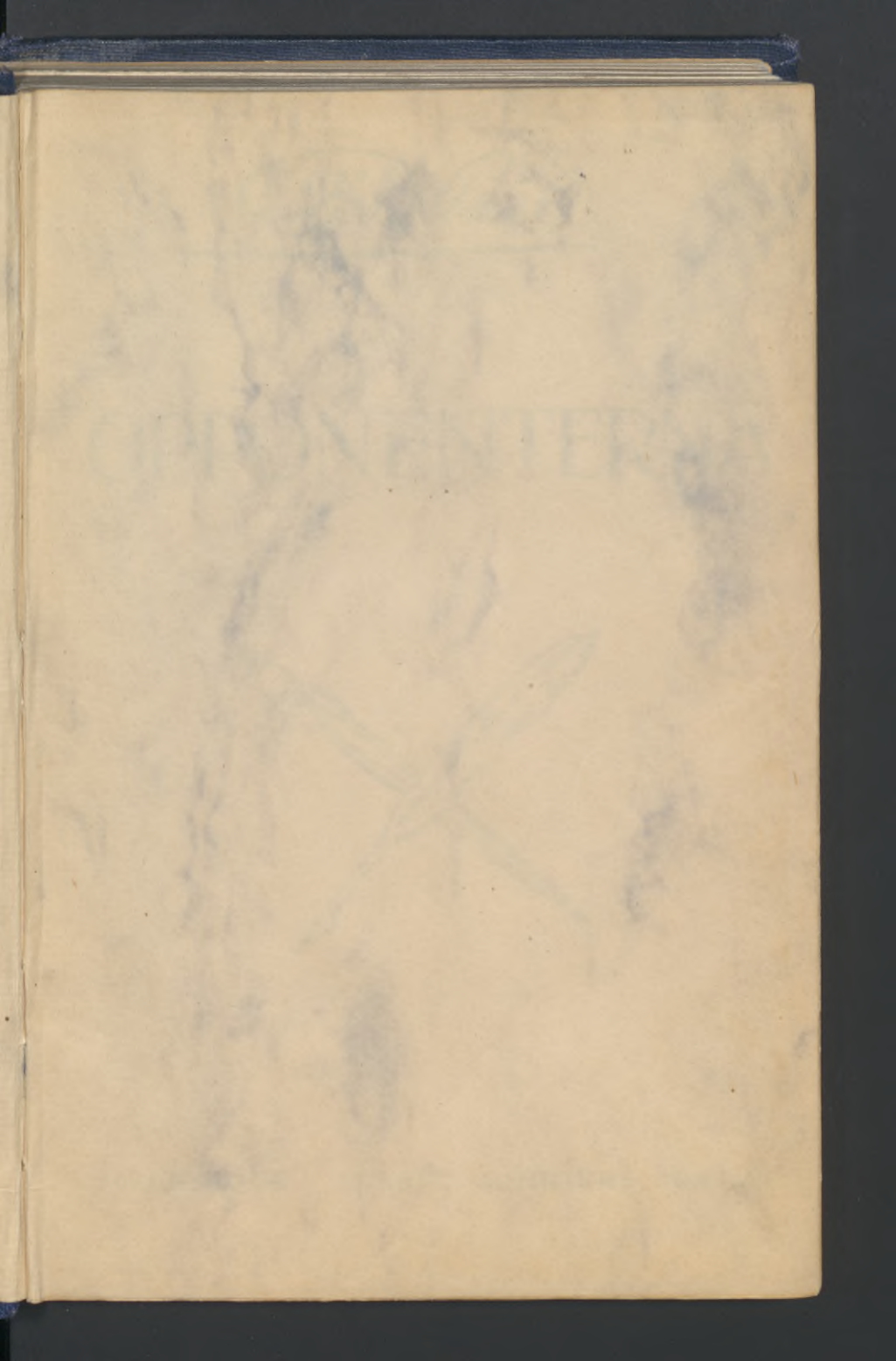

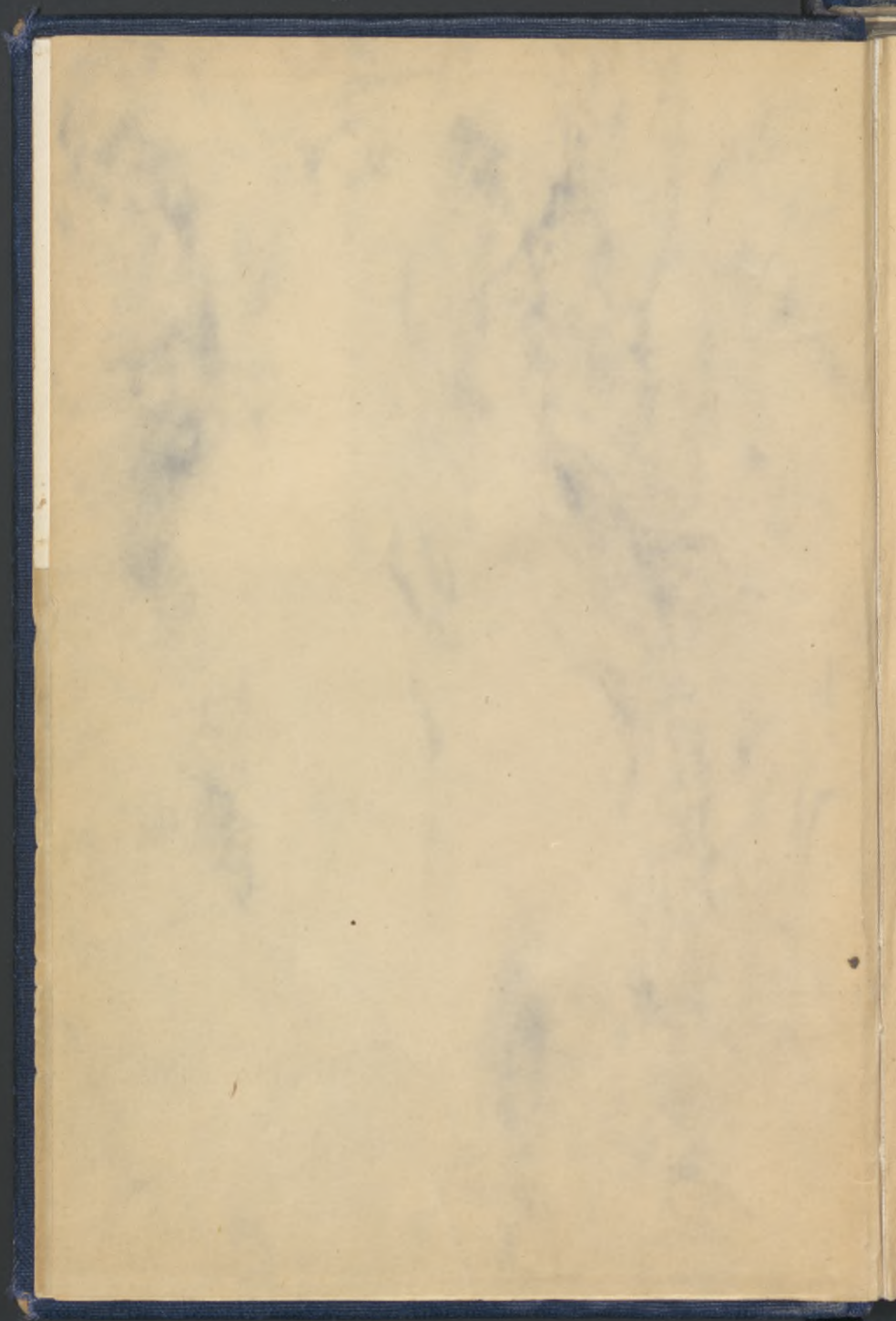
100165 6829

Allmänna Sektionen

Konst
Sv.
Mål.

1237

Levy Pauli

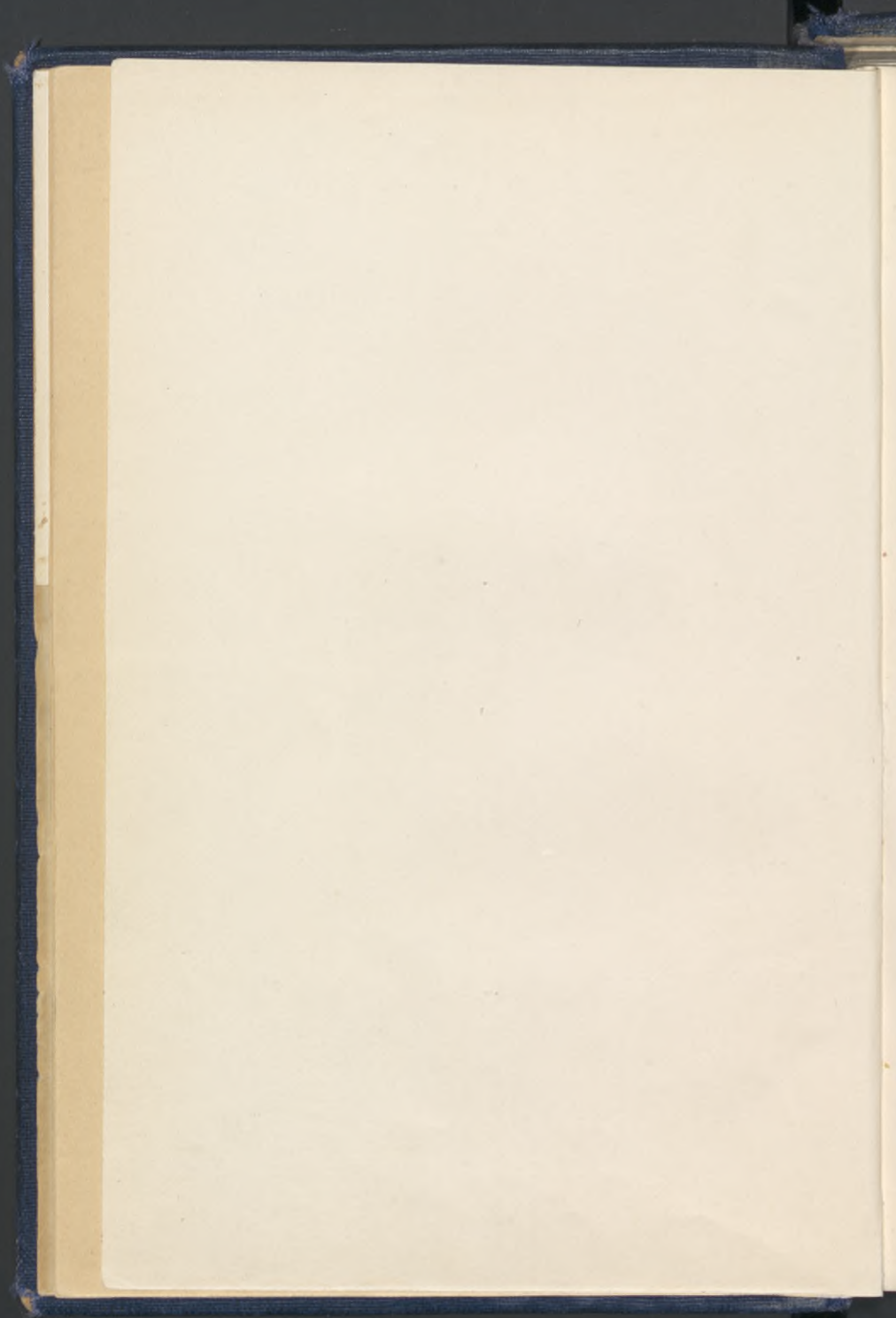
OPPONENTERNA

STOCKHOLM - ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Hand
written

Int. 19/10 27

GEORG PAULI
OPPONENTERNA

GEORGE BAKER
OTFON ENTERTAINMENT

OPPONENTERNA

AV

GEORG PAULI

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Copyright. Albert Bonnier 1927.

STOCKHOLM

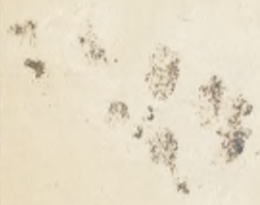
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1927

»Konstnårsrevolutionen», så löd en i pressen ofta förekommande rubrik på våren 1885, och denna gällde en radikal reformering av Fria Konsternas Akademi. Aktionens hade satts i gång och leddes av »Pariserpojkarne», som nu fingo heta »Opponenterna», en benämning som bibehölls ännu långt efter det dessa sammanslutit sig i det i vår senare konsthistoria epokbildande Konstnårsförbundet.

74

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Ouvertyren.

Oppositionen kom ingalunda som blixtn från klar himmel, ty länge nog hade man hört åskan mullra, förebådande oväder. Hade gamle Boklund ännu levat, så menade många hans elever, skulle nog attacken ännu dröjt. Ett sådant uppror mot en akademi, till ej ringa del Boklunds skapelse, skulle han aldrig kunnat uthärda. Av en sådan upprörande otacksamhet från hans »kära gossar» hade han fått slag och stupat på kuppen. Men nu var han borta sen några år och det fanns inte vidare orsak att ta sentimentala hänsyn.

Världsförbättrarbråkets oroliga vindar hade även gripit »Pariserpojkarne». »Det nya riket» av Strindberg hade utkommit; ett kapitel däri berörde våra konstförhållanden och blev en egen och ett styrkebälte i den aktion, som nog aldrig skulle ägt rum detsamma förutan men blev dock att påskynda. Flera av de unga hade redan hunnit dokumentera sig genom förtjänstfulla arbeten, men möttes i hemlandet av kritik

och oförståelse. Tiden var, som man säger, mogen och banerföraren fanns där: Ernst Josephson.

I sina stora drag är nog denna opponentrörelse, till sin art och sina långvariga följder, kanske den betydelsefullaste inom svensk konstpolitik, så pass känd att jag inte behöver rekapitulera gången därav annat än genom några helt summariska antydningar, förbehållande mig i stället att dröja vid vissa episoder, där jag själv varit aktiv deltagare, eller att anteckna en del icke oviktiga detaljer för bättre kännedom om de agerande i det ungdomliga dramat.

Detta år, från försommaren 1884 sträckande sig fram till Opponenternas utställning eftersommaren 1885, står för mitt minne likt ett stormigt hav i solsken, då det är en lust att vara till. Ack ja, luften var av fanor sval! Mycket pratades, men det handlades ännu mer; man agerade, man skrev, men man målade och skulpterade med ännu större lust och fart, ty segern hängde ytterst på hur man lärt svänga pensel och mejsel.

*

Historieskrivaren är böjd att som begynnelsevinjett till detta kapitel i vår konsthistoria sätta förekomsten av tvenne artiklar om vår konst-

uppfostran, författade av Ernst Josephson och införda i Dagens Nyheter den 29 november och 11 december 1884, ty det var omedelbart efter dessa alarmskrifters publicerande som Josephson satte rörelsen i gång.

Pariserkolonin, förstärkt med en trio från London, enades om en skrivelse till Konstakademien, vilken skrivelse samlade en massa undertecknare och inlämnades till vederbörande i mars 1885 samtidigt som utställningen kallad »Från Seinens strand» öppnades i Blancchs Konstsalong. Akademien svarade avböjande och opponenterna förklarade då att de togo avstånd från institutionen samt öppnade på hösten »Opponenternas utställning».

Följande år, vid konstutställningen under sommaren i Göteborg, bildades Konstnärsförbundet, som senare på hösten överflyttade sina arbeten till Stockholm, där Konstnärsförbundets första utställning ägde rum.

Emellertid tror jag att man mot bakgrunden av det kamratliv, som dittills ägt rum — ett gott kamratskap i lust och nöd, i fest och arbete — men dock utan någon bindande sammanhållning utåt, bör sätta opponenthistoriens första början ännu något tidigare än vanligtvis har skett, nämligen till det möte, varvid »Pariser-

pojkarne» första gemensamma utställning blev beslutad. Detta skedde redan på försommaren 1884.

Vi voro en handfull kamrater som stämt möte i Josephsons ateljé, rue Monsieur le Prince, för att diskutera frågan om en utställning i Stockholm. Efter middagen på någon sylta i Quartier Latin gingo vi upp hos vännen Joseph. Kvällen var ännu ljus och ljum. Balkongdörren stod öppen och man skymtade genom denna samma fond, som Josephson givit åt vandrande musikanter på sin tavla benämnd »14 juli». På staffliet stod hans temperamålning »Näcken» (numera i Nationalmuseum), som från den svagt rosafärgade himmeln fick några sista stämningfulla reflexer. Under den venetianska spegeln, som han fått i vederlag för Renholms porträtt och en kopia av Tizians Venus i Uffizi-galleriets Tribuna, sträckte sig en mjuk divan, ateljéns förnämligaste möbel, på vilken nu de flesta kamraterna togo plats.

Sen man sagt en del roligheter om den stege, upprest mot ateljéns fondvägg, för att lägenhetens hyresgäst på densamma lättare skulle kunna praktisera sig upp till galleriet (la sous-pente), ateljéns sovrum — någon framkastade frågan om det var på Josephs stege, liksom för

många år sen på en viss Jakobs, små änglar understundom gingo upp och ner — knackade värden i bordet och frågade om vi voro livade att sluta oss samman till en gemensam utställning i Sverige. Svaret blev som väntat enhälligt ja, så när som på Teodor Lundbergs röst. Lundberg vistades i Paris i egenskap av akademins stipendiat och ville att alla svenska konstnärer skulle inbjudas, något som de övriga ansågo vara ogörligt, först av rent praktiska skäl, vidare av estetiska. Utställningen skulle framför allt utgöra uppvisning vad Paris hade lärt de unga. Under ett kort men rätt så hetsigt meningsutbyte varvid det ej blev stucket under stol med att man genom utställning ville protestera mot vissa flagranta försummelse å akademins sida, ansåg sig Lundberg ej böra vidare deltaga i sammanträdet, sade farväl och avlägsnade sig. Det finns öden som kasta sin skugga långt framför sig. Detsamma kan även sägas om den andre i Paris närvarande akademistipendiaten, som ej infunnit sig vid mötet emedan därtill ej formellt inbjuden: Han slutade som vicepreses.

Därefter vidtogs undersökning både om hur den utställning som beslutats skulle kunna finansieras (därvid fick diskussionen utgöra svar på frågan) och vilka kamrater, förutom de närva-

rande, som borde uppmanas att deltaga. Namn nämndes. De flesta av dessa voro så att säga självskrivna — endast angående ett par blevo meningarna delade, varför man företog omröstning. Resultatet blev sjutton namn, godkända.

— Då kunna vi gärna taga även landskapsmålare X. — så bli vi aderton. Det är ett jämnt och bra antal. Envar blir därigenom »en av de aderton», det låter fint! Och därvid blev det.

Hagborg föreslog att utställningen skulle bära namn av »Från Seinens strand», en titel som av oss använts vid ett föregående tillfälle (en illustrerad publikation till förmån för olyckliga vid översvämningarna i Murcia, något föregående år). Även detta gillades.

Alla de av oss inbjudna kamraterna antogo kallelsen och listan på de i utställningen deltagande fick alltså följande utseende:

Utställare vid »Från Seinens strand»:

Richard Bergh	Nils Kreuger
Hugo Birger	Carl Larsson
Per Ekström	Bruno Liljefors
Johan Ericsson	Gustav Lindberg
Ingel Fallstedt	Karl Nordström
Wilhelm v. Gegerfelt	Georg Pauli

August Hagborg	Hugo Salmson
Per Hasselberg	Robert Thegerström
Ernst Josephson	Allan Österlind

Till kommissarier utsågos kamraterna Josephson och Bergh.

Sammanträdet hade en alltigenom kollegial karaktär, utan ordförande eller sekreterare; intet protokoll fördes. Om dylika-formaliteter hade ingen av oss några klart utformade begrepp och diskussionen fördes huvudsakligen blott mellan tre eller fyra deltagare. När jag dagen därpå talade med Joseph och vi genomgingo seansens detaljer, yttrade han med ett småleende, något liknande det som en huvudstadsbo kan bestå en lantlig figur:

— Det var tusan vad Kreuger och Nordström voro ståndaktiga och tysta, ingen av dem sade ett muck — men jag kände starkt: på dem kan man lita!

*

Sommaren hade redan gjort sitt inträde och envar beredde sig att lämna Paris. Somliga till olika delar av Frankrike, Gréz eller Normandie (Ver sur Mer), andra som Bergh till Sverge (Arildsläge) och Josephson själv till Eggedal i

Norge att måla »Strömkarlen», samma motiv som »Näcken», men vilken inte gillats (av kamraterna), emedan den var målad »de chic» — i ateljén. En åttitalist måste nämligen måla hela sin duk direkt efter naturen, från första penseldraget till det sista.

Ernst Josephson blir efter återvändandet till Paris på senhösten 1884 centralfiguren i svenska konstnärskolonin, och det är som kommer skall låta all denna rika naturs stora ömhet och heta våldsamt slå ut i värmande, brinnande låga att lysa oss andra men förtärande honom själv.

Aldrig skall jag glömma vårt möte dagen efter min återkomst till Paris. Jag såg honom komma på Boulevard S:t Michel, redan på långt håll fäste jag mig vid hans stora röda fladdrande halsduk, hans kalabreserhatt, hans käcka hållning, inte olik Olivarez' porträtt målat av Velasquez. Han poserade ej, ty han hade ännu inte känt igen mig. Han bar på en segervisshet, som han väl trodde alla mötande skulle frapperas utav. Men den gråa senhöstdagen gick pariserlivet sin vanliga gång, utan aning om att en revolutionsunge höll på att krypa fram i ljuset. Vi möttes och Josephs drag fingo strax flera glansdagar. Hans rock var öppen, ty själen var het, hans steg som alltid små och snabba.

Käpp begagnade han aldrig och händerna, aldrig instuckna i fickorna, markerade med fingrars knäppande takten. Ärmar och byxor efter vanligheten en smula korta, halsduken i glödande rött och mycket stor gav stämningen.

— Se, välkommen på dig, gamle Joseph, dina artiklar i Dagens Nyheter — briljanta!

— Tack, roligt du tycker så. Ja nu ska vi bilda en fast sammanslutning — och sen till storms!

— Bravo! Jag har redan för länge sen satt upp en lista på namn, jag tror vi kunna lita på.

Och därmed har oppositionen kommit i gång, kamraterna sammankallades och efter en förberedande diskussion uppdrogs åt Joseph och undertecknad att till ett nästa möte inkomma med preciserade förslag.

Vi uppgjorde envar sitt utkast och möttes någon dag senare vid apéritifen på Café des Lilas, vid Boulevard Montparnasse. Josephsons var skrivet på en massa små lappar med utomordentligt sirlig piktur, varje lapp av praktiska hänsyn upptagande blott en paragraf.

På de flesta punkter kommo vi alldeles överens, på andra efter kompromiss. Endast rörande femte paragrafen uppstod ett meningsbyte, som blev både hett och långvarigt och hotade att

utmytna i kris. Denna Josephsons paragraf innehöll: »Alla titlar avskaffas liksom uniform med värja och trekantig hatt.»

— Men, kära Joseph, detta är ju bagateller. Längre hann jag icke då Joseph for upp ur soffan och ställde sig mitt i gången, domderande över min inskränkthet.

— Bagateller säger du, begriper du inte att här är just själva kärnpunkten, att få bort hög-färden och kungligheten och allt det där som står i vägen.

— Ja, men huvudsaken är i alla fall reformerna i undervisningen — titlar och trekantiga hattar äro bisak.

— Nej, inte för svenskarna — du tycks inte begripa vad frågan ytterst gäller —

— Jag trodde mig förstå. Men är det inte ytterst viktigt att vi inte komma med en paragraf som verkar löjeväckande och kanske komprometterar det hela?

— Äro vi rädda att göra oss löjliga, ska vi inte göra någon opposition alls — jag står eller faller med femte paragrafen! Vi sutto nu båda något andfådda efter att ha bröstet av envar hela sitt artilleri av övertygande argument. Kompromiss var omöjlig. Vi rekvirerade: »Encore un absinth!» och när denna var blandad

stötte Josephson sitt glas mot mitt och med sitt oemotståndligt segervissa leende säger han: Skål på dig i alla fall — nu lägger vi bort titlarna! Jag skrattade och — måste ge mig.

Under dagarna som följde växlades brev med andra kolonier. Jag fick Rom på min del och från Kronberg ingick svar, att han nog ställde sig sympatisk till aktionen, men formen behagade honom inte riktigt och dessutom ville han gå längre i radikalism än vi — alltnog, varken han eller de andra »romarna» kunde gå med oss. Avslaget var väntat, ty den som kände Kronberg så väl som undertecknad visste för väl att han inte skulle följa andras initiativ. Han ville leda själv, och där inga funnos att leda föredrog han ensamhet. Och ensam blev han mer än han själv tålde vid under återstoden av sitt liv.

Londonkolonin, som Josephson tillskrivit, erbjöd sig däremot att resa över till Paris för att innan reformskrivelsen slutredigerades med oss diskutera densamma före undertecknandet. Erbjudandet emottogs med glädje och ett möte beramades till samma dag de anlände samt avhölls i Hagborgs ateljé, Boulevard Rochecouart 35.

Det var en ståtlig samling av svenska konstnärer, närmare ett tjugotal parisare jämte de tre

engelsmännen Herman Hägg, Albert Lindström och Anders Zorn. Dryckesvaror hade den gästfrie värden låtit anskaffa och sedan vi hälsat resenärerna välkomna och sagt dem hur »väldigt stiligt» det var av dem att trotsa resans besvärligheter för den goda sakens skull tog diskussionen vid.

Redan från början blev det klart att solidariteten var delad: Paris var enigt, London likaså, en omröstning skulle givit oss en ofantlig övertikt och London återvända med oförrättat ärende. Men detta senare var oss motbjudande, varför vi i all vänlighet kompromissade i mera oväsentliga punkter. Men i tvenne fall tycktes överenskommelse omöjlig. Det första gällde titlarna. Här stod London på samma ståndpunkt som undertecknad en gång intagit. Josephson, som föreföll ganska trött framför sitt groggglas, ryckte emellertid upp sig, då han blev rädd, att vi skulle vilja behålla värjor och trekantiga hattar, och efter hans saftiga utfall mot dessa symboler för byråkratism och ämbetsmannavälde gick London med på femte paragrafen i förslaget. Hetare blev striden om en punkt som mest rörde oppositionens taktik.

Parisarna ville att skrivelsens slutkläm skulle innehålla, att därest Konstakademien ej ville fästa

tillbörligt avseende vid våra reformkrav, så uppsade undertecknarna all gemenskap med akademien.

Londonkolonin med den åldrande Hägg och den diplomatische Lindström, understödda av den något tystlåtne, men envise dalkarlen Zorn, ville på inga villkor underskriva detta hot i sakens dåvarande läge: först lämpor, sedan, om så behövdes, kunde man skrida till kraftigare åtgärder! I två timmar diskuterades den segslitna frågan, utan att någon av kolonierna närmat sig den andras ståndpunkt en hårsman. Rent taktiskt kunde väl London ha rätt, men för Paris var signerandet av slutklämmen pricken över i, »le bouquet». Och om man inte skrev under nu, i det rätta psykologiska ögonblicket, vem svarade för att längre fram då man kanske under lugnare förhållanden betänkte följderna, kamraterna skulle stå lika manstarka och solidariska?

Goda råd voro dyra om ej det hela skulle sluta med fiasko — det blev tyst och vi betraktade frågande varann. Josephson hade nästan fallit ihop och diskussionen avbröts. Man klingade och skålade och försökte hålla kuraget uppe.

Då hände något, ett under! Varifrån kom ingivelsen? Fullt färdig som Pallas flög idén

fram ur min skalle: — »Två papper!» —. Mer hinner jag icke att säga, ty blixtnabbt fattar man galoppen. Två papper signeras här i Paris, hela reformförslaget på ena, på andra »klämnen», som kanske sparas till senare, »bakfickan». Så vart London vunnet och Paris fick svalka sin blodtörst. Hurra! Alla instämde repeterande orden, som hade de varit en längesen inlärd psalm.

Vi voro räddade och enighet rådde över hela fronten. Nya bottenföckar beseglade vår ömsesidiga glädje. Det uppdrogs åt Lindström, Josephson och undertecknad att slutredigera skrivelsen och att denna följande kväll borde föreligga i prydligt skick till undertecknandet, som skulle försiggå på »Tamburinen» vid Boulevard Clichy, en osteria, där den sköna »la Segatori» tronade som värdinna.

Dagen som följde blev arbetsam för redaktionskommittén som samlats i Spadas dubblett, Avenue de Wagram 19. Varje ord vägdes på guldväg och så renskrivningen — inga stavfel, inga plumpar eller uteglömda ord, världens välgång hängde på ett »och» eller på en oriktig kommatering. Spada var sekreterare och efter slutat värv skänkte han portföljen, vari skrivelsen

inlades, till opponenterna, en souvenir som länge bevarades som historisk relik.

Följande dag signerades skrivelsen, varefter macaroni, Fritto misto och gorgonzola inmundigades och nedsköljdes med Chianti vid den avskedsfest vi höllo för vår präktiga Londonkoloni.

*

Sen alla underskrifter insamlats hos de svenska konstnärerna i Paris skulle Josephson med skrivelsen på fickan anträda hemresan. Dessförinnan återstod emellertid en aktion, som krävde mycken kraft och ännu mera diplomatisk takt. Kolonins främste representant var Hugo Salmson och han låg ännu kvar på landet i och för studier till nästa salongstavla. Utan hans namn skulle aktionen redan i dess början få ett drag av splittring, av svaghet, och det var därför av yttersta vikt, att detsamma kom med på listan.

En av de närmaste dagarna kom Josephson upp på min ateljé och kommenderade mig:

— Omgjorda dina länder och res upp med mig till Picardie för att infånga den värdefulle Salmson!

— Är du rent förbannad, Joseph! Jag skulle

endast skrämman bort det dyrbara villebrådet. Nej, här måste vi utvälja ett par representativa pojkar med åtminstone tredje klassens salongsmedalj. Hagborg är självskriven och dessutom skall du ta Larsson med, han kan lirka och hålla humöret uppe. Och så får du själv göra sällskap, för att passa på luntan — utan att för mycket framträda. Ni ska säkert få roligt tillsammans! Och därvid blev det, de tre vännerna avreste, under färden ingjutande hos varandra mod, hopp och förtröstan.

Sent en kväll överraskade våra missionärer den intet ont anande Salmson, som antog att besöket var ett utslag av kamraternas behov att fördriva en stund i förnämt sällskap och av nyfikenhet efter att se vad han, Salmson, skulle måla till nästa salong. Aftonen förflöt utan att ett ord fälldes om den egentliga avsikten med utflykten; man tömde några flaskor vin och blev väldigt fina vänner. Men så randades en morgondag bestämd att leverera stor batalj. Till all lycka var vädret ogynnsamt för Salmsons friluftsstudier och var han därför disponibel. Attacken inleddes av Hagborg, som i värtaliga ordalag skildrade konstnärskolonins påbörjade aktion, som visserligen sprungit upp ur rent ideella motiv, men vars verkningar skulle

bli gynnsamma för parisarna och sannerligen inte minst för deras hövding (hm!). Så fortsatte Larsson ungefär i samma anda, men då Salmson föreföll mycket tveksam kunde Josephson ej styra sin tunga utan ville börja sitt brandtal.

Han avbröts genast av Salmson med förklaringen att »om du Joseph säger, att jag skall gå med på det här, så vet jag nog vad som är klokast».

Klokheten fick lyckligtvis sådan makt med Joseph, att han genast drog sig i bakgrunden, tyst men intresserat följande stridens fortsättning, som utspans i diagonaler på det lantliga värdshusets golvtilljor. Flera gånger voro Hagborg och Larsson färdiga att ge tappt, men när den förre utspelat sista trumfen: — Du förstår, Salmson, att vi tänker bilda en sammanslutning och om du går med — så faller det av sig självt att du blir vår ordförande, le president de la société des artistes suédois, var slaget vunnet.

Med ett nedlåtande leende rekvirerade Salmson bläck och penna och papperet underskrevs. Med en hand som fascinerade genom sin aristokratiskt bleka färg och eleganta form (handen tog sig allra bäst ut mot biljardernas gröna kläde). Man andades ut efter tre timmars diskus-

sion, fredspiporna tändes, apéritifen serverades, och le dejeuner avåts under allmän belåtenhet, varefter de tre deputerade återvände till Paris — med halvgjort arbete. Ja, ty det andra papperet — »bakfickan» — som förpliktade till varjehanda uppförlingar, vågade man aldrig draga fram, dess blotta existens skulle måhända åstadkommit Salmsons reträtt. Ja, säkert!

Attacken.

Över Düссeldorf, där bland andra Fagerlin och gubben Nordenberg antecknade sig som »opponenter», gick färden till Berlin, Köpenhamn, Göteborg och Stockholm, dit ryktet redan nått, att Josephson bar på ett revolutionerande reformförslag. Överallt på färden hade han mötts av förstående, men i Stockholm delades konstnärskåren i två motsatta läger. Stämningen var krigisk över hela linjen och som uttrycket löd: det låg käfthuggare i luften. Efter flera veckors fejd, varunder Josephson samtidigt med arbetet för revolutionen haft det tunga bestyret med förberedelserna till parisarnas första utställning: »Från Seinens strand», var skrivelsen undertecknad av alla som kunde nås — och

förmås — samt inlämnades till Fria Konsternas Akademi den 27 mars 1885.

Skrivelsen hade följande lydelse:

Till Kungl. Akademien för de fria konsterna.

Som vårt lands beklagliga konstförhållanden till stor del härflyta från att Kgl. Konstakademien, till följe af sin föråldrade organisation, ej förmår utöfva det inflytande, den borde, på vårt lands konst i allmänhet, och särskildt hvad dess skolor beträffar, med dess nuvarande indelning och arbetsmetod, ej kan meddela den undervisning, som är behöflig för en högre konstnärlig utbildning af akademiens elever, så hemställa vi till Kgl. Konstakademien om åtgärders vidtagande för nedsättande af en komité af svenska konstnärer, vald till hälften af akademien, och till hälften af undertecknade i ändamål att utarbета förslag till omorganisation af Akademien, samt tillåta oss att, innan vi övergå till framställandet af våra önsknings, påpeka några af de Akademien vidlådande, väsentligaste bristerna.

Ett hufvudvillkor för lärarnes nyttiga verksamhet är att fullständig frihet lemnas dem med

hänsyn till arbetsplanen i de resp. skolorna, då deremot under nuvarande förhållanden skol-direktören utöfvar ett farligt tryck på desamma till men för den konstnärliga utvecklingen.

Lärarnes tillsättande på listtid är icke blott ett hinder för deras eget konstnärliga framåtgående, utan hvad värre är, i det deras spänstighet och vakenhet nödvändigtvis slappas, måste detta utöfva ett olycksbringande inflytande på elevernas utbildning, i enlighet hvarmed vi i nedanstående utkast till reform föreslagit lärare på endast tre år, icke att omedelbart omväljas efter utlupna tiden, på det att icke eleverna må komma i den svåra belägenheten att på sätt och vis nödgas afsätta sin lärare.

Undervisningen är nu splittrad på för många händer; den erforderliga enheten och följdriktigheten inom densamma saknas, hvad den ena läraren tillråder, frånråder ofta den andra.

Vi anse det för ett missförhållande, att icke den ringaste hänsyn tages till eleverna, när det gäller val af lärare. För närvarande kan man påtvinga eleverna sådana, för hvars konstriktning de alls icke ega böjelse. En långt större samverkan, ett innerligare förhållande mellan de ena och de andra äro nödvändiga.

Bibehållandet af kgl. medaljen är oegentligt, i det densamma icke ovillkorligen har till följd stipendium. I stället för att vara en uppmuntran, blifver medaljen på så vis ofta en orsak till felslagna förhoppningar.

Vi hålla vidare före, att bibehållandet af titel- och rangväsendet står föga i samklang med den personliga likställigheten mellan konstnärerna.

Slutligen vilja vi särskildt framhålla den fullkomliga frånvaron af en ordnad bildhuggarskola.

För att ytterligare antyda den riktning, i hvilken vi anse att en reform bör företagas, tillåta vi oss att, till pröfning för den blifvande komittén framlägga följande utkast till ett reformförslag:

Ledamöternas grupp qvarstår, bestämmande öfver akademibyggnaden, skötandet och placeringen af Akademiens medel, valet af nya ledamöter, ordförande, sekreterare, bibliotekarie, föreläsare i konsthistoria och lärare i anatomi.

Uteslutande böra konstnärer väljas till ledamöter och inga inländska hedersledamöter vidare utnämnas.

Titlarne: kunglig målare, professor och agrée

afskaffas tillika med uniformen och all militärisk rang.

Direktörsbefattningen vid akademiens skolor indrages. Sekreteraren sköter alla löpande ärenden; och ledamöternas ordförande är hela Akademiens högste styresman.

Den gamla indelningen af årsklasser, »antik och modell», borttages.

Fem skolor upprättas: en för arkitekter, en för bildhuggare, två för målare och en för målarinnor.

Endast en lärare väljes för varje skola. Han eger ensam rätt att bestämma öfver dess arbetsplan och i densamma upptaga elever.

På förslag af de elever, som studerat minst två år vid Akademien, tillsätter Akademien lärare i skolorna.

Lärare väljas endast på tre år, och få icke omväljas, men åstunda eleverna, efter tre års mellanrum, omvälja en lärare från förr, bör dervid intet hinder finnas. En gång i månaden göra de olika skolorna en jmförande utställning, slutet för allmänheten.

Kungl. Akademien föranstaltar årligen en skandinavisk konstutställning och utväljer tillika

med de utanför Akademien stående konstnärerna en jury, som eger att antaga eller förkasta de inlemnade arbetena.

Då akademiens eller statens resestipendier blifva lediga, föreslår ofvannämnda jury hos Akademien stipendiater bland de af svenska utställare, hvilkas arbeten synas den dertill föranleda utan hänsyn om utställare, qvinna eller man, studerat vid Akademien eller ej.

Årligen på hösten göres en utställning af elevernas sommararbeten, hvarvid lediga elevstipendier utdelas och föredrag hålles öfver de utställda arbetenas fel och förtjenster.

De af Sveriges konstnärer som uppgifva sina adresser för att införas i ett af Akademien upprättadt register erhålla circulär angående alla konstutställningar i Skandinavien äfven som internationella sådana i andra land, om hvilka Akademien mottagit underrättelse.

Undertecknade begära vördsammast svar på denna hemställan senast två månader efter inlämnandet af densamma, hvilket svar bör adresseras till artisten Herr E. Josephson (Stockholm), deras ombud.

(Undert. av:)

Richard Bergh	P. Hasselberg
W. de Gegerfelt	Carl Larsson
Axel Herman Hägg	Ernst Josephson
Aug. Hagborg	Robert Thegerström
Otto Hagborg	A. M. Lindström
Nils Forsberg	Hugo Birger
Zorn	Georg Pauli
Nils Kreuger	Hugo Salmson
Georg Arsenius	Jenny Nyström
Julia Beck	Waldemar Tode
P. Ekström	Gust. Lindberg
m. fullmakt	Karl Nordström
William Feron	Herman Bunth
Allan Österlind	A. Montan
Emma Löwstädt-	Henrik Nordenberg
(Chadwick)	I. Fallstedt
Olof Jernberg	Axel Kulle
Bgt Nordenberg	Hans Hedlund
Ferd. Fagerlin	Victor v. Gegerfelt
Axel Nordgren	Fr. Wohlfart
R. Callmander	Adrian C. Peterson
A. Nordling	Victor Adler
Joh. Ericson	C. F. von Saltza
A. Hj. Cornilsen	E. Lundström
C. Fahlström	Hugo Hörlin

F. Stoopendal	Axel Lindman
Carl Möller	Sven Anderson
Ludv. Peterson	Didr. von Essen
Edvard Perséus	Johan Krouthén
Aug. Jernberg	med fullmakt
O. Arborelius	Axel Anderson
N. M. Mandelgren	med fullmakt
John Kindborg	Chr. J. Wallroth
Axel Fahlcrantz	Séverin Nilson
V. Andrén	Carl Grabow
Fredrik Dahlberg	Olof Krumlinde
Arvid Johanson	m. fullmakt
m. fullmakt	Ax. Peter
Hildegard Thorell	m. fullm.
Bruno Liljefors	Justus Lundegård
m. fullmakt	m. f.
Hjalmar Holm	C. Hj. Norrström
m. fullmakt	m. fullmakt
O. Hermelin	Julia Strömberg
m. f.	Anna Nordgren
Axel Borg	m. fullmakt
m. f.	Carl Gustaf Wetterstrand
Georg Nordensvan	Oscar Törnå
Rudolf Widing	m. fullmakt

Opponenternas skrivelse väckte stort rabalder, och inom pressen uppstod ett meningsbyte, som

varade i månader, då penseln ofta fick bytas mot pennan. I synnerhet var det tvenne punkter som tvistades om: elevernas inflytande på val av lärare och dessa senares tillsättande på endast tre år i sänder. Floder av bläck och trycksvårta ödslades på för och emot. Bland de hovsamaste angreppen kan antecknas Aftonbladets: »Lärarnes tillsättande på livstid är, säges det, skadligt för deras eget konstnärliga framåtskridande, men dock mest för undervisningen, som därigenom slappas. Det har sig emellertid svårt att avlägsna oförvitliga lärare utan pensionering och framstående konstnärer vilja ej offra sin goda ställning i utlandet för att sköta undervisningen härhemma i tre år och sen återvända kanske glömda — ty man glömmet fort där ute.»

Härpå svarar emellertid Josephson: »Man är så van att betrakta professorsplatsen som en lugn och trevlig hamn, där man skall kvarbliva och där man i ro kan låta sin skuta gistna, att man icke kan tänka sig den naturligare bilden av båtar som hamna för en tid, som lasta och lossa och sedan återvända till sin friska böljekamp för att hämta nya förråd. Visserligen förefaller det som om läraren skulle göra en uppoffring, men är han verkligen konstnär så måste han ovillkorligen värmas vid tanken att ung-

domen självmant kallat honom att ösa av sitt vetandes överskott, att meddela vad han bäst har sett och älskat. Då kan det inte längre bli tal om uppoffring, han betalar endast sin naturliga tribut till bildningens fortlöpande.»

Opponenterna hade i sin skrivelse begärt att erhålla svar inom två månader och svaret inträffade innan tiden utlupit samt innehöll det väntade avböjande svaret: Akademien varken kunde eller ville gå petitionärerna till mötes och hänvisade för resten till Kungl. maj:t, som sände skrivelsen på remiss till akademien, vilken i sin ordning skrev till Kungl. maj:t, allt resulterande i att vår begäran »kunde till ingen åtgärd föranleda».

Under dessa tilldragelser hade man funnit, att det »andra» papperet, »revolvern» eller »bakfickan» kallat, ej var lämpligt formulerat, varför Josephson måste utsända en något omredigerad skrivelse till respektive undertecknare och när alla underskrifterna åter insamlats överlämnades »revolvern» till akademien.

Här vill jag inflicka en anmärkning: denna sista skrivelse — »bakfickan» — har trots energiskt sökande ej kunnat återfinnas i konstakademins arkiv, och då undertecknad vid tidpunkten — sommaren 1885 — vistades i Frankrike

äger han icke förstahandserfarenhet hur det förhållit sig med överlämnandet. Emellertid gives i preses', kabinettskammarherre Fritz von Dardel, efterlämnade papper en anteckning att »revolvern» kommit akademien till handa.

I Konstnärsförbundets stadgar inrycktes en paragraf som motsvarade »revolverns» syfte och som förbjöd medlem att emottaga utmärkelser av Konstakademien och att delta i utställningar som institutionen föranstaltade. Paragrafen, som kom att spela en utomordentligt viktig roll i hela vårt konstliv under ett helt kvartsekel, erhöi i förbundsstadgarna det ominösa talet 13.

Det har nog aldrig varit till finnandes ett så livligt, ja, upprört intresse för konstfrågor i vårt kära Stockholm som den våren 1885. Mars, vårstormarnas månad och krönta huvudens mest kritiska, skakade en hundrafemtioårsinstitution så grundligt, att sprickorna aldrig kunnat repareras. Från mars — idus Martii — 1885 daterar sig en ny tid för våra svenska konstförhållanden: en tid som bär till överskrift: svenska konstnärers självbestämmerätt. Naturligtvis gick inte allt på en och samma gång, men varje återvändo var efter detta uteslutet. Allt beskyddarskap, allt regerande över konstnärer av utomstående — allt parasiterande av outsiders

— skulle bort och kom också bort i sinom tid. Respekten för trekantiga hattar och professors-titlar fick ett grundskott, som ledde utvecklingen till en alldeles motsatt värdesättning.

En munter tid då så genomgripande förändringar tillkämpades av en flock ungdomar kring trettioårsåldern, levnadsglada, som hade glädje i kamp och gingo solidariskt fram arm i arm.

Vi, som lågo kvar i Paris, avundades i sanning vännerna Joseph och Dick, som stodo i händelsernas brännpunkt. Hur gärna hade vi inte velat få vara åsyna vittnen till och deltagare i kampen som böljade mellan Röda bodarna och Kungsträdgården, mellan sessionsrummet i akademien och Blanchs konstsalong, där pariser-svenskarnas utställning »Från Seinens strand» hade öppnats med flygande fanor och klingande spel.

Våra kommissarier hade fullt upp att göra med petitioner och utställningsbestyr; ytterst sparsamt kommo meddelandena till den nyhets-hungriga konstnärskolonin. Om kvällarna råkades man som vanligt på Eremitaget. Man kastade sig över Aftonbladet för att få veta vad som hänt eller hörde utdrag ur brev från Stockholm, som diskuterades och ventilerades. Man ropade hej som om slaget redan vunnits,

byråkratismens borg varit jämnad med marken, och vi själva fylkade kring vårt standar — en trikolor — triumferande ensamma kvar på slagfältet.

Ack, den ungdomen! Vilka mödor skulle inte det kommande decenniet bjuda oss! Vilka slitningar! Och dock, över kampen lyste densamma trösten som i Seinestadens devis: »Fluctuat nec mergitur.»

Jag tror att bättre än någon annan redogörelse skola kamraternas brev ge läsaren en levande föreställning om andan och humöret hos denna falang, som banat väg för drägligare förhållanden i vårt svenska konstliv, och jag överlåter därför ordet åt kommissarierna. Men då jag så gör, tror jag det är bäst att citera breven med deras omväxlande innehåll i stället för att dela upp desamma under olika rubriker, som exempelvis: olust i landet — och lusten att skapa bättre — längtan att måla svenskt — upptäcka Sverge, och mera sådant, låta de många känslöströmningarna gå sida vid sida, flätade samman och i varandra så som de förekomma i bevarade brev från denna tid.

(Från Ernst Josephson.)

»Sthlm d. 27 mars 1885.

Broder Pauli!

I dag kl. 8 $\frac{1}{2}$ inlämnade jag listan till akademins sekreterare och sände samtidigt tryckta kopior till alla skandinaviska tidningar och en del tidskrifter. Det har varit ett svåra tungt arbete, men som jag tror har varit mödan värt. Stämningen i Stockholm är ganska egendomlig men tyckes mig avgjort till vår fördel. Du vet genom Hagborgs brev, att vi hava 86 namnteckningar på listan, och det tycker jag är ganska vackert. Jag vet att du har beklagat dig över att jag ingenting skrivit till dig, men jag har icke haft ett ledigt ögonblick förrän just i eftermiddag, och i morgon börja vi ordna utställningen, som emotses med spänd förväntan av publiken. Gubbarna visa sötsura miner men äro dock till det yttre någorlunda vänligt stämda.

Jag börjar längta gruvligt att få taga till penseln men därpå är ännu ej tid att tänka. Alla sakerna äro nu komna till utställningen;

katalogen blir visst färdig till öppnandet och blir visst på alla vis tillfredsställande, så att våra företaganden hava hittills kröntes med framgång.

Jag fick ett underligt telegram i dag från kamraterna: 'Opposition mot listorna; brev!' Troligen har ett rykte kommit till Paris, som jag även hört här, att akademien skulle göra en motlista, men det äger visst ingen grund och vore väl det mest urfåniga de kunde ta sig till. Bed kamraterna vara fullkomligt lugna, jag har aldrig varit lugnare i mitt liv, däremot tycks mig feber råda i det fientliga lägret.

Jag har redan längtat mer än en gång till kamraterna i Paris, men aldrig så mycket som de två gånger jag varit uppe i målarklubben. Här måste mycket göras till tillståndets förbättrande, men ögonblicket har aldrig varit lämpligare än nu. Kunde några av vännerna komma hem på en gång och slå sig ner en tid vore det allt väl för de svenska konstförhållandena. Jag mötte din mamma en gång på gatan, och hon var älskvärd som vanligt, men jag har ännu inte haft tillfälle att besöka dina föräldrar, allt för listan förstås. Jag saknar bara en på listan.»

(Med denna »en» menas Kronberg.)

»Var god om du har anmodat fru E-n att vara

med på utställningen att underrätta mig därom, ty hon har utan vidare sänt hit en låda akvareller som naturligtvis genast återsändes, och har hon med anledning därav naturligtvis i Göteborg givit mig skulden därför som om jag ville förfölja henne, därför att hon ej skrivit på listan. Jag har varit utsatt för en massa små obehag och stora obehag, men de röra mig icke, då jag ser stadigt mot vårt stora mål.

Jag ber er ännu en gång att inte fästa er vid struntprat och skvaller, ty

de ta ifrån och lägga till
och göra valfiskar av en sill.

'Brands' uppförande på 'Nyan' var särdeles intressant. Det är en fest för var gång jag träffar Dick, vi sitta ofta ensamma på tu man hand om eftermiddagarna i Grand Hôtels kakelkafé och småsupa, och jag berättar trevliga svinaktigheter och Dicks ögon stå på skaft. Hans fästmö är söt. Vi voro på en glad fest hos Dick med flickorna Göthberg, Hirsch och 'flickorna' Klemming.»

(De sistnämnda voro fastrar till Helena, Berghs fästmö, fröken Gerda G., Hagborgs fästmö, fröken H. Hirsch sedermera fru H. Pauli.)

»Kreuger anlände samma dag och delade vår fröjd.

Ett så långt brev vete gud när jag skrev sist. Nu skall du hälsa alla. Lasse, Birger, Spada, Hagborg, Salmson, Bob, Otto H., Allan, Gegerfelt, Arsenius, men framför allt naturligtvis mina barn Ville och Antoinette Vallgren samt den stackars askungen (?).

Skriv snart är du snäll.

Vännen Ernst Joseph.»

Att samarbetet mellan unga konstnärer spridda på olika håll måste åstadkommas medelst brevskrivning med långsam postgång visade sig redan från början för det snabba, kraftiga och samlade uppträdande som var av nöden mycket betungande och blev i fortsättningen, så länge Konstnärsförbundet styrdes av tvenne sidoordnade styrelser, om icke den enda så dock en bland de allra förnämsta orsakerna till splittring och tvedräkt. Missförstånd eller otillräckliga upplysningar måste klaras mellan Stockholm och Paris, och under tiden inträffade händelser som gjorde situationerna ytterligare tilltrasslade. Det vittnar om ett oerhört starkt intresse för själva

saken att den bärande kärnan trots alla påfrestningar höll och höll ut så länge som fallet blev.

Nästa brev från Josephson är skrivet på brevpapper med namnstämpeln: Theodor Blanch, fournisseur de S. M. le Roi de Suède et de Norvège.

»Stockholm d. 2 april 1885.

Broder!

Du kan väl förstå hur jag arbetat och varit upptagen hela denna tid. Jag har därför inte kunnat svara på ditt sista brev. Du kan förstå, att jag läste det med undran och förvåning, då du berättar att de personer, som givit mig i uppdrag att framföra deras ärenden på bästa sätt utan att bestämt angiva hur den gemensamma skrivelsen skall insändas helt simpelt vid första åtgärd ämna återtaga sina en gång givna namn, och samma personer hava dock ofta talat om huruvida skriften skall sändas till Kungl. maj:t, till akademien eller till riksdagen. Jag har naturligtvis hört mig för hos sakkunniga personer och sökt att göra mitt bästa.

Emellertid står saken så, att skriften är inlämnad till akademien, icke till Kungl. maj:t och vad de 500 exemplaren beträffa, så ligga de ännu

på mitt bord; men jag kan inte fatta, om jag en gång satt mitt namn under ett aktstycke som är ämnat att publiceras i tidningarna, att jag kan hava något emot att det ytterligare mångfaldigas. Det vore ju endast meningen att privat lämna till varje riksdagsman ett exemplar (de hava själva rått därtill) endast för att de skola intressera sig för frågan och sätta sig in i förhållandena.

Jag vill bara säga, att jag kommer att fullfölja mina skyldigheter gentemot saken som jag åtagit mig och finnes det verkligen bland kamraterna de som ämna hugga mig i hälarna, medan jag strider för deras intresse, må de förstöra sitt eget och konstnärernas anseende för alltid, som vi just nu äro i färd med att höja — risken och föraktet falla på dem.

Jag har emellertid märkt att fienderna äro långtifrån de farligaste, när man går att strida. Jag var beredd på många svårigheter och har aldrig begärt eller hoppats på tack för mina bemödanden — men detta hade jag långtifrån väntat. Om saken ginge illa skulle jag ännu ingenting säga, men just som vi hava intresset för oss och hela publikens aktning och sympatier.

Således ställningen är: Listan inlämnad till akademien, publicerad i tidningarna, icke inlämnad

nad till Kungl. maj:t, ämnar inlämna trycksakerna till riksdagsgubbarna efter påsklovet — är detta tydligt?

Telegrafera om detta är bra, i annat fall namnen på dem som ämna förråda oss.

Utställningen har stor framgång, fullt med folk och stor förtjusning, katalogerna stryka som smör, tidningarna hittills fördelaktigt stämde, stor förfrågning på dina och Larssons priser. Skada att Salmson icke har något att sälja. Skriv mig ett långt brev och berätta mig vem som satt denna förbannade historia i gång i Paris.»

»Historien» rörde dels »revolvern», dels vissa detaljer i vårt ombuds taktik, allt förstorat och förvrängt genom avståndet och genom felaktiga upplysningar av välvilliga skribenter. Det värsta föret brukar vara i portgången, så ock här.

»Från Seinens strand.«

Innan jag går att förtälja om det mottagande Stockholm visade gentemot »Pariserpojknarnes» första utställning torde vara lämpligt ägna en stund åt det arbete som Richard Bergh, en av de utsedda kommissarierna, uträttat sen vårt möte i rue Monsieur le Prince.

Han har lämnat Paris i början på sommaren

och efter någon tids vistelse i Stockholm rest med sina målargrejer till Arildsläge i Skåne, där han bland annat målar en tavla som numera tillhör Fürstenbergska samlingen i Göteborg, en blondin som ordnar en bukett vildblommor i en ängsbacke, med sval skugga i förgrunden och solbelyst kulle, med en blek halvmåne över horisonten, en målerisk uppgift något påminnande om den då så uppburne Cazin.

Jag citerar hela brevet i all dess brokighet och med dess drastiskt formade åsikter om Sverge och Stockholmarna.

Bergh skriver:

»Broder P.

Var finnes du nu någonstädes? I Paris? på kusten? På landsbygden? Jag sänder dessa rader till Paris och hoppas att någon vänlig concierge där tager hand om dem och bringar dem inför dina ögon, var du nu än må befinna dig.

Jag önskar för resten, att jag själv kunde följa med om icke precis inför dina ögon så åtminstone inför ditt Paris. När jag här i Arildsläge tänker på Paris, känner jag mig som levande begravnen, när jag tänker på Stockholm

och vintern känner jag det endast som om jag skulle byta om gravplats, få en snyggare och mera vitmenad grav och kanske en blomma på graven — min fästmö.»

All svensk konstnårsungdom som tillbragt några år i Paris känner det nästan som landsförvisning att återvända hem. Vana vid frihet i alla hänseenden och omgivna av allt som stimulerar till arbete, utveckling och framsteg förefaller Stockholm och Sverge grått och torftigt för de unga, som ännu icke fått utsiktspunkter, tillräckligt dominerande för att bedöma rättvist och se sakerna i deras rätta perspektiv, och detta ännu i dag då förhållandena likvisst äro så himmelsvitt förbättrade mot dem som ägde rum vid tidpunkten då Bergh nedskrev föregående och efterföljande jeremiad.

»Hon, min fästmö (Helena Klemming), försonar mig något med tanken på vintern och Klints ateljé på Holländaregatan nära Observatorium, där jag kommer att slå upp min butik från och med den 1 okt. Detta Stockholm med sina inskränkta, högfärdiga och dumdryga invånare, vad jag känner väl igen det och vilken ljuv inblick jag fick uti vad som väntar mig under de dagar jag var där i början av sommaren.

Vänd ditt ansikte mot Mekka, höj händerna mot himmeln och sjung en kort lovsång över den lycka du åtnjuter att ej behöva vistas i ditt fädernesland och sedan bed, bed för min själ, att den ej måtte förgås, mitt förstånd ej må omtöcknas och min förmåga att bistå vår unga konstns frigörelsekamp ur kälkborgerlighetens tvångströja inte förintas!!

Nu denne Blanch, Rosens och konungens högstbetrodde mjuka tjänare, konstens helige banerförare i Norden, för vilket han ej tager mer än 'firti procent'.

Jag har träffat mannen, talat med honom, utvecklat vår sak och våra villkor. Han har täckts höra på, giva sitt bifall, böja sin rygg och giva mig ett frikort till sin utställning. Detta första gången. Andra gången blev han mör, förklarade sig villig på de villkor du redan känner (att han får förtjänsten och i stället betalar frakt o. s. v.). Sedermera har jag ej talat med honom och ännu ej skriftligen gjort upp något som helst med honom, emedan jag anser att vi ej böra binda oss för tidigt, då ju möjligtvis annat bättre kan yppa sig. Och dessutom Blanch ej begär order från oss förrän mot slutet av oktober.

Så står saken för närvarande. — Bukowski var mycket villig att göra utställningen, men Blanchs lokal är ju mycket bättre vad belysning beträffar, så att jag gott förstår att ni valde Blanch.

Nu, bästa broder, vill jag bedja dig om en sak. Skicka mig så snart du kan en skiss till din Fürstenbergiska medaljong med förklarande anmärkningar över färg o. s. v. Giv mig samtidigt några vinkar om hur du tänkt dig att min bör vara för att harmoniera med din egen och så uppgiv äntligen tiden för mig, när dessa fördömda runddelar skola vara färdiga.»

(Till Fürstenbergiska galleriets utsmyckande hade mecenaten dels beställt sex dubbelgrupper i skulptur av Per Hasselberg, dels lika många medaljonger i olja på duk att placeras emellan skulpturerna. Bergh hade för sin del fått i uppdrag att måla en bröstbild, representerande »fotografien» som pendang till den av undertecknad målade »telefonen».)

Ett långt uppehåll i korrespondensen inträder — åtminstone äger jag intet brev i behåll under denna mellanliggande tid — nästa skrivelse är daterad den 9 januari 1885, då Bergh skriver:

»Broder P.

Efter mycket spring har jag äntligen träffat Blanch, som gått in på våra villkor dock med detta tillägg:

'Skulle av en eller annan orsak denna exposition av herrar utställare inhiberas eller försenas äro dessa skyldiga att ersätta mig den förlust jag därigenom kommer att lida med kronor (50) Femtio för varje dag under april månad.'»

Bergh, som tycker att vi böra gå med på villkoren, »eljest skriver icke Blanch under kontraktet», ber mig omgående svara och helst telegraferas, »ja» i händelse vi antaga, »nej» om vi ej antaga det och slutar »hälsa prissarna — när kommer Joseph?»

Sedan Bergh fått besked — om per brev eller telegraf minns jag ej — kommer från honom följande rader:

»Stockholm 18/1 1885.

Broder P.

All right! Allt är klappat och klart. Papperen underskrivna. Blanch och jag skildes åt med ett soligt leende på läpparna, var sitt papper i fickan och med en känsla av att vi bägge kuggat

varandra, och att vi gjort ett riktigt listigt drag, envar till sin förmån.

Tack för dina brev! Jag ser av dem, att minan är utlagd under akademien, stubintråden ditlagd och att det nu endast behövs en brinnande tändsticka och en hand som inte darrar på manschetterna för att den gamla arken (akademien) skall lyfta på sig och förpassas in i glömskans mörker. — Ho! hi! hoj! Hurra!!! Nu flög han — och professorer och ordensstjärnor ströddes omkring himlavalvet och Gud fader såg till och och fann det verket 'ganska gott'.

Jag verkar i tysthet här och redan smyga unga bleka dynamitmän omkring knutarna och tala i tungomål med varandra och göra tecken — men inga under! Ty det är det vi vänta på — och större underverk än att få se den gamla konungabeskyddade konstinrättningen förvandlad till en tidsenlig vagga (nej, den är ju för att sova i) — tidsenlig? — jag menar — tidsenlig famn för alla konstens småbarn och nybegynnare, större underverk kan jag knappt tänka mig att få se — såvida det ej skulle vara att få se Josephson som kammarherre på Stockholms slott med strumpebandsorden om benet och ryska Sanct Stanislaus ordens första klass

ordensstjärna om halsen — då dog jag av överraskning!!!»

Härefter följa en hel hop order om huru tavlorna böra sändas från Paris, vilken kommissionär som bör användas — »karlen är för resten nu i Stockholm, men återvänder och har lovat åtaga sig allt. Tavlorna böra i Paris vara avlämnade senast d. 4 mars». — Så skriver Bergh att »snart får jag av Blanch en plan över utställningssalen med uppgivna mått av väggytorna och skall då ofördröjligen sända dig den. Min sista salongstavla tager jag naturligtvis med om ni så önska det, ehuru jag just ej känner mig glad åt den.»

Denna salongstavla föreställde »efter slutad seans»; modellen sitter ännu på modellbordet (som intar närmare en tredjedel av duken), hon drar på sig strumpan, lyssnande till konstnären i bakgrunden, som fattat sin fiol och spelar något stämningsfullt, medan han betraktar sitt dagsverk. Modell till konstnären stod »pappa» Jaenson, som ägde en slående likhet med Bergh själv. Om duken yttrade Josephson, då han återkom till Paris (i november 1883) att »Bergh är alldeles för ung för att måla en så krasst realistisk tavla».

Brevet slutar: »Hälsa Hagborg — stilig karl

— inga ledamöter! Ned med aristokratien! Leve friheten! Hälsa alla andra som inte vilja bli ledamöter — inga andra!» Allt detta med avseende på den lista — »revolvern» kallad — som skulle underskrivas av de tvättäktaste opponenterna.

»Har Wahlberg blivit tillfrågad — och vill han deltaga i vår exposition — vad har han svarat?? — — — Dick.»

Wahlberg, allt annat än polemiker och konstpolitiskt intresserad, ställde sig genast utanför det hela och deltog senare i akademins utställning.

Teodor Blanch.

Då Teodor Blanchs namn så ofta förekommer när det gäller utställningarna denna tid i Stockholm, bör här lämnas några notiser om hans person. Han föddes i Berlin 1835 och kom till Sverige vid tjugu års ålder. Han blev hovmästare på Hotell Rydberg i Stockholm, där min fader vid ett besök lärde känna honom och rekommenderade honom därför senare till direktörskapet vid Jönköpings Stora hotell. När Blanch lämnade denna befattning var det för att i Stockholm anlägga det bekanta, praktfullt inredda etablissemanget Blanchs kafé som ännu existerar, i huvudsak ägande samma karaktär som för mer än femtio år sen. Vid världsutställningen i Wien 1873 förestod han svenska restaurangen och gjorde vårt svenska smörgåsbord känt i vidare kretsar. Hans förhoppning att av detsamma skapa vår tredje standardprodukt för export (vid sidan av trä och järn) gick dock ej i fullbordan. Smörgåsbordet guterades visserligen ofantligt av resande landsmän, men

wienarna förblevo konservativa och betraktade produkten mera som en folkloristisk kuriositet.

Efter hemkomsten och prydd med någon liten österrikisk orden tog hans verksamhetsbegär en högre flykt. Sen han givit sin tribut till näringsarnas uppblomstring, ägnade han nu sin kraft åt ideellare uppgifter, inredde en teater där danska och franska sällskap uppträdde och där man även bjöds på musikaliska soaréer och mera sådant. Slutligen apterades salongen av arkitekt Isæus till utställningssal.

Med sin ej alltför rikliga överljusbelysning — taket var belamrat med en massa trädekorationer i Alhambrastil och väggarnas pannåer voro besatta med ljuslampetter med så kallade kronglas, var salen långtifrån idealisk men i förhållande till vad som i huvudstaden för övrigt kunde uppbringas var Blanchs lokal ett himmelrike, till på köpet beläget alldeles mitt i snobbrännan och i samma hus som Konstföreningen.

Fonden utgjordes av en absid med sämre belysning men ansågs det oaktat vara hedersrummet — en halvrund »salle carrée» eller »Tribuna», det allra heligaste.

När Blanch själv disponerade lokalen för av honom hyrda sensationsmålningar, placerades

desamma alltid i denna absid och hade han vid studieresor utomlands lärt att framför dylika konstverk spänna en tjock röd kordong, vilken hade den praktiska uppgiften att förhindra skadegörelse och den moraliska att stämma till andaktsfull respekt. Så skedde framför Munkaczys »Christus inför Pontius Pilatus», Forsbergs »En hjältes död» samt en polsk målares »Brustna strängar», ett sentimentalt fruntimmer på en halvrund stenbänk, en tavla, varav dock vår eljest icke konstköpande konung Oscar II beställde en förminskad repris i olja.

Kordongen, liksom även själva duken med »En hjältes död», förorsakade åtskilliga slitningar mellan lokalens ägare och opponenterna (eller Konstnärsförbundet), vilka senare inte hade smak för tvångskommendering till andakt. Även om konstnären Nils Forsberg uppstod strid. Blanch hade nämligen trätt i underhandlingar med honom om förhyrandet av det berömda konstverket, och vi å vår sida ansågo att Forsberg som medlem av förbundet hade moralisk förpliktelse att stödja en dess utställning med att insända och hos oss utställa målningen.

Forsberg ämnade personligen inträffa i Stockholm och det gällde därför att vi träffade och

hunno för honom förklara läget innan han råkat Blanch.

Hans ankomst omgavs av en viss mystik. Han anlände sent en höstafton med kanalångare från Göteborg. En del akademielever som fått nys om saken stodo i grupp vid tilläggsplatsen på Ridderholmskajen färdiga att hurra så snart den berömde konstnärens manliga gestalt blev synlig. Blanch med fru sutto i hyrvagn och på något avstånd från dem Perseus, undertecknad och Gillis Hafström i en annan hyrvagn.

När landgången blivit utlagd steg herrskapet Blanch ombord och den store konstutställaren sade några välkomstord på »bruten» svenska, varvid fru Blanch överräckte en jättebukett till den frejdade konstnären.

Det hade varit oss omöjligt att få veta i vilket hotell Forsberg skulle taga in, varför vi gav vår kusk order att följa vagnen med hedersgästen på något avstånd. Det gick i firsprång, ty man anade oråd, men då vi sågo att Blanch med fru och gäst stannade framför hotell Bellevue vid Gustav Adolfs torg stego vi ur vår vagn vid statyn samt gjorde en lov, avvaktande vår konkurrens avtågande, vilket inte dröjde många minuter.

Vi skyndade upp i hotellet, välkomnade Forsberg och som den lojale hedersman han ju alltid varit, bestämde han att »En hjältes död» skulle utställas på vår, Konstnärsförbundets tredje utställning samt efter dennas slut exponeras separat för Blanchs räkning.

Tavlan fick hedersplats på vår utställning men ingen kordong — som först senare, då Blanch övertog exponerandet, kom till användning.

I och för denna senare exposition lät Blanch förfärdiga enkom för ändamålet komponerade affischer, varav en del spikades på lindarna i Kungsträdgården. På affischen var tecknat ett porträtt av Nils Forsberg. Så föga var man den tiden van vid extra reklam i konstnärliga angelägenheter att Nils Forsberg, när vi promenerade samman i snobbrännan — Kungsträdgården — indignerades över detta utslag av reklamhunger och pekande på affischen och fäktande med armarna ropade: — Är jag cirkusartist!? Saltimbanque? Saltimbanque!!

Trots allt får man vara Blanchs företagäranda tacksam, ty den förutan hade icke opponenterna eller Konstnärsförbundet kunnat presentera sina verk i något så när värdig miljö. Att så blev fallet ha vi honom att tacka,

Slutspurt.

Konstnärerna hade visserligen då — som kanske än i dag — uppfattningen att en konsthandlare bör ledas av uteslutande ideella motiv och offra liv, blod och kapital för konsten. Men noga betänkt, utan profit kan man inte hålla en dylik affär i gång såvida ej mecenater bekosta nöjet. Och sådana funnos ej då.

Den som sett och lärt en smula av konsthandelsyrkets förhållanden tror jag skall kunna instämma i, att ju mera konsthandlarna förtjäna desto mer nytta kunna dessa göra konstnärerna, ty i regel ha de gemensamma intressen eller böra ha det.

Utställningstekniken i dag är så pass utvecklad att det går att ordna en exposition av aderton konstnärer och ett hundratal konstverk utan sådana friktioner och sådant besvär att kommissarien behöver bliva gråhårig för den sakens skull. Men i de dagarna varom nu är tal var det ett fullkomligt främmande företag att privata konstnärer utanför akademien ämnade ordna en utställning i Stockholm. Det saknades vana och rutin, vilket inte erhöles utan lång erfarenhet, dessutom saknades ekonomiskt underlag. Risken att icke till fastställd tid öppna den kontrakterade utställningen var enorm — femtio

kronor för varje dag — och detta för en grupp ungdomar som i regel inte ägde ett öre till överskotts. Någon mecenat hade ej stått att uppdriva för att i yttersta nödfall träda hjälpare emellan. Man kan därför säkerligen förstå, vilket febrilt arbete som Bergh måste bedriva för att få det hela att ej klicka. Han var också ensam om arbetet i Stockholm (korrespondent i Paris var undertecknad); Josephson, den andre kommissarien, var på nyåret fullt engagerad med insamlande av namn på oppositionslistorna och kuskade nu som bäst mellan Paris, Düsseldorf, Köpenhamn och Göteborg, innan han kunde hjälpa Bergh i dennes arbete.

Berghs skrivelser till Paris innehålla ett och det samma: uppmaningar till envar att göra sin plikt; breven äro kursiverade och försedda med massor av utropstecken. »Skynda på Pelle Ekström som är en slarver!!!» eller »Knuffa på kamraterna så de vakna!!!!» och i den stilen.

Så, när allt tyckes ordna sig, dyker en ny fråga upp, som komplicerar situationen. Idén att till utställningen presentera en illustrerad katalog biter sig fast och kräver utförande. Det blir åter fart i kursiveringarna och utropstecknen mångdubblas. En illustrerad katalog var en nyhet för Sverige — och autotypi likaså.

»Broder P.

Jag har i dag besökt Centraltryckeriet. Löjtnant Silversparre är mycket livad för att förlägga katalogen, ty utom att det roar honom personligen så är det en god puff för hans autotypi-metod som kan lända Centraltryckeriet till gagn. Han föreslår att vi skola reproducera en del av tavlorna själva i autotypi (varpå jag sänder dig ett prov i en tidning) och sedan sticka emellan med handteckningar på katalogens övriga sidor och dessa teckningars reproducerande på det vanliga sättet. Jag finner förslaget utmärkt!!!!

Men dessa tavlor böra då vara här i tid!! Och de böra avsändas i början av februari och detta kan ju låta sig göra med flera stycken. Jag skall föreslå Brinkman att sända tavlorna i två eller tre repriser, en nu i början av februari och en i mars, s e n a s t ! Jag tror säkert att vi göra bäst i att låta den mannen taga transporten i sin hand och är det bättre för oss här i Stockholm också att få en mängd tavlor på samma gång än att behöva plocka till oss den ena efter den andra.

Alltså böra alla färdiga större tavlor avsändas på en gång i början av februari för att bliva

återgivna i autotypi! Detta måste du ställa om där, så skall jag nog sköta om att de komma från Blanch och till Centraltryckeriet här och lägga ut den summa som det kan kosta att transportera dem dit. Silversparre är mycket livad, så han bistår mig nog på allt sätt!

Förbered kamraterna på detta nu genast så att de beställa lådor g e n a s t. I morgon skall du få brev om vad Blanch säger om detta. — Formatet på katalogen — tämligen stort — vilket är så mycket bättre. — Hälsa Ars och Julia!!!!!!» (Arsenius och fröken Julia B.)
 »Bed Kreuger beställa en låda åt min tavla! Om ni önska att den skall komma med.

— Dick —»

»Stockholm d. 31 jan. 1885.

Broder P.

Me voici encore une fois. Jag har talat med Blanch om transporten och hava vi beslutat på detta vis = nu, så fort som möjligt — åtta eller tio goda tämligen stora tavlor hit att reproduceras i autotypi. Bestäm dag med Brinkman — och sänd snarast på en gång. Sedan en andra sändning av alla övriga tavlor samtidigt på dag som ni själva

närmare bestämma. Bör denna dag väljas senare i slutet av februari? Jag tror det. Blanch har svårt att magasinera — men Silversparre reder upp saken, han är så tillmötesgående och livad för 'det nya'!

Sänder plan av Blanchs salong. Bör rymma 100 tavlor. Titta på någon fotografi av lokalen, som finnes i Paris (hos Salmson eller Hagborg eller Smith-Hald).

I avdelning A — det heligaste» (där numera scenen är) »böra några goda, stora, representativa, folklockande, iögonfallande, helst Salmson eller Hagborg-signerade tavlor sitta som prydnad och fonddekoration. Kanske för resten din sista salongstavla (Kvällslektyr) skulle verka deliciöst på den platsen — detta får nu längre fram bestämmas.»

Det har icke väl ordnat sig en smula i förarbetet förrän ett nytt moment ägnat att återföra villervallan inträder.

»Nu — spetsa öronen och hör:

Arkitekten Jacobson, som är kommissarie (eller något tocke där) för utställningen i Antwerpen, föreslår oss att sända hela vår exposition dit, utan kostnad för oss. Vad tycker du?? Vad tycka ni andra? Expositionen öppnas i maj — men slutar ej förrän 1 okt. Alltså skulle

tavlorna sitta fastspikade i fyra månader! Bestäm!! och svara mig så skall jag svara honom.

Expositionen här avvaktas med spänning av både publik och konstnärer här i Stockholm.

Elda upp kamraterna så att de anstränga sig till det yttersta! Det skall lyckas!!!

Punktlighet och påpasslighet är av nöden. Ruska i Pelle Ekström och alla sovande. Skaffa genast lådor. Lev väl och arbeta duktigt!

Tillgivnast Dick.»

Några dar senare — d. 6 febr. — heter det så här:

»Den där svartmuskiga fan — arkitekten Jacobson — har på akademins vägnar, föreslagit Blanch att upplåta sin lokal för vår utställning redan från början av mars, så att våra tavlor skulle hinna till Antwerpen, där det börjas d. 5 maj. Men detta ge vi tusan — eller hur?! Den första april c'est convenue n'est ce pas? Och utställningen i Antwerpen kan vi lämna i fred.

Spadas artikel stod i går i Dagbladet — très-bien! Akademien skälver i benen oaktat den har så stora fötter att stå på som Salomans.

Men nog tycker jag att 'Reformförslaget' bör inlämnas till akademien direkt innan det kommer

utförligt i tidningarna — det tycker jag ser mera honnett ut! Är icke detta er mening? Ni får nog många anhängare här.

Apropå — något rätt roligt — H. lär ha fått en sjukdom (en ryslig diarré) — så att han och hans familj blivit uppsagda av värdinnan, där de bo i pension (i Berlin). Verkan av reformförslaget redan på avstånd — storartat, inte sant?!

(Senare på dagen.) Teckningar och tavlorna i synnerhet måste sändas g e n a s t — (så fort som möjligt!).

Skall jag assurera tavlorna under den tid de äro förvarade i Centraltryckeriet, som ju är en mycket eldfarlig förvaringsort?? Fråga det?

Centraltryckeriet anser sig ej ha råd att betala någon provision till Blanch för försäljning av katalogen därstädes. Om Blanch absolut fordrar det — kunna vi då själva ej betala denna.

Hasteligen D. B.»

På kvällen samma dag (d. 6 febr.) avfyra Bergh en ny skrivelse sen han under dagens lopp erhållit brev från Paris.

»Broder P.

Jag hoppas att du är övertygad om att jag inte struntar i dina epistlar — åtminstone inte

förrän jag läst dem.» Härefter följa reflexioner om autotypiers verkan i svart och vitt samt ett löfte av Fr. Vult von Steijern, som vid sidan av direktör Hökerberg skötte Centraltryckeriet att utstyra katalogen så prydligt som möjligt. »En titelvinjett är nödvändig och bör väl Larsson utföra — — —

Att Ekström ej vill vara med gör mig uppriktigt ledsen. Några små stämmingsbitar av honom skulle väl placerade rätt mycket gagna vår sak och visa 'riktningen' för populasen. Arsenius har en sådan liten stämning av honom som är deliciös. Skaffa hit den och några till dylika! Va? går det inte an? vafalls?

En mängd små tavlor, ljusa, lätta, delikata, fina i färgen, kvicka i touchen, med ljusblå himlar och blommande äppelträn (du har själv några dylika, Kreuger likaså) skola göra gott att sticka emellan med och passa syperbt på pelarna (platta, breda, obetydligt utstående, med lampetterna, på väggen). Nordström och Gegerfelt ha troligen många sådana småbitar också. Salen rymmer mycket stort antal tavlor, som du väl kan se av planen, och småbitar äro av nöden för att sticka emellan att ge intrycket av det hela — ungdomsfriskt, hänförande, livligt o. s. v. — ty i den andan bör de första

tidningsrecensionerna tvingas in. Nytt! Nytt!
 Nytt! får det hela lov att verka och ljusst, ljusst
 och glatt, så att det känns ner i magen på de
 tröga ur vinterdvalan uppvaknande stockhol-
 marna, som törsta efter vårvindar, ljus, luft, fri-
 het och måste finna det hos oss — annars går
 det icke! Sänd en mängd småtavlor i en låda.
 Har Joseph rest ännu? Han måste vara här i
 mitten av mars, senast, ty anordningen av det
 hela kan icke göras endast av din vän

Dick.»

Ju närmare tiden närmar sig den avgörande
 drabbningen ju febrilare blir takten i vår kom-
 missaries korrespondens. I mars — den femte —
 är stämningen ytterst orolig och det heter:
 »Första sändningen ej kommen — hinner ej till
 katalogens tryckning. C e n t r a l t r y c k e -
 r i e t ä r u r s i n n i g t ! Jag har nu pr.
 grande vitesse skaffat hit några tavlor (Salmson,
 Hagborg, Birger) från Göteborg. Får visst ett
 par teckningar av Joh. Ericsson. Katalogen blir
 kanske på det viset av, men blir ej utmärkt.
 Varför f a n har Thegerström, Gegerfelt, Birger
 m. fl. m. fl. ej skickat teckningar??

Nu till kompletteringen av katalogen!!!

Vad kallas Hagborgs andra större tavla (ej kyrkogården).

När komma Österlinds tavlor? Varför sändes de ej tillika med teckningen och andra sändningen? Skola de anmälas till katalogen? Anmälningen till katalogen skall vara inlämnad till Centralen senast om torsdag möjligen fredag, då alla namn, alla rubriker, alla pris, alla storlekar — allt skall vara klart och numreringen ske.

Sänd noggrann förteckning på vad Gegerfelt sänder och hur hans tavlor komma hit. Uselt om han ej sänder mer än vad som finnes i den uppgift som Joseph nu givit mig!!»

Ovanstående litania ger en levande bild av vilka nybörjare opponentera voro i praktiska, administrativa frågor, huru obenägna för punktliga och snabba svar, hur föga tränade i anordnande av utställningar och hur långsamt maskineriet fungerade. En illustrerad katalog är i våra dagar en veckas arbete och den yngste debutant har fått utställningsväsendets teknik redan i blodet som arv.

Emellertid, Berghs många farhågor och Centraltryckeriets ursinne till trots — eller bör det sägas: tack vare — nog av, katalogen, den första illustrerade i vår moderna historias annaler,

kom till stånd, blev mycket prydlig och låg på vernissagedagen färdig visserligen varm och en smula fuktig, men gjorde stor succé och fick strykande åtgång.

En tröst för Bergh i slutspurten var att Josephson äntligen anlönt till Stockholm efter sina missioner på kontinenten. Dock har han ännu inte någon tid att tänka på vår salong —

»Joseph är här nu», fortsätter brevet, »men han tänker endast på sin revolution!!»

Så kommer som avslutning ytterligare en massa kommissioner till de slarviga »Pariserpojkarne», varefter jag kommenderas: Ut och rusa, käre vän, och skaffa svar på mina frågor. Du kan väl få någon t. ex. Kreuger, som hjälper dig härmed.»

Det blev en månads slutspurt full av bekymmer och febrilt arbete och massor av brev-kort med utropstecken i långa rader för att få allt att gå i lås.

Det är icke blott utställningen, men även vårt reformprogram och allt som därmed kan äga något samband, som upptager Berghs tid och tankar. Efter en förfrågan om »hur komma de tavlor som finnas i Göteborg hit till utställningen», ber han mig ta reda på två böcker

som finnas på Eremitaget, adresserade till Larsson och skrivna av gubben Mandelgren. »Laga att dessa böcker komma dig till handa och läs dem vid tillfälle. Kanske finns ett och annat däri som kan lända oss till nytta. Han har länge studerat reformfrågan.

Laga att Salmson och Hagborg göra utförda teckningar till katalogen. Ekström bör vara med på utställningen — även mot hans vilja. Här i Stockholm finnas åtskilliga bitar och en stor tavla (bra) av Pelle.»

Ett senare brevkort: »Bed Salmson att för tusan skicka en teckning till katalogen — ofördröjligen. Är han ännu kvar i Düsseldorf eller var är han? efter detta ej är gjort förut. Allmän efterfrågan efter en teckning av honom, kommer att gagna katalogen. När kommer Hagborgs? Bråttom!

Titeln 'Från Seinens strand' tror jag knappast är lämplig på katalog, då den lätt kan förblandas med tidningarna av samma namn, vilket hindrar åtgången. Bed Larsson skicka något i stället för Carin och Suzanne, som han inte sänder.

Blanch annonserar tills vidare endast 'Svenska artisternas i Paris utställning'. Ännu inga tavlor anlända. Horribelt!»

Ett par dar senare: »Varför ha ej Österlind, Thegerström, Gegerfelt, Hagborg, Ekström sänt teckningar??? Centraltryckeriet är utom sig över att ej teckningar och tavlor ankommit ännu. Är allting ej kommet till fredag påstå de sig ej vilja åtaga sig katalogen. Varför söla nämnda herrar så förbt? Gör allt vad du kan!»

Detta skrevs den 28 februari (1885) och den 8 mars kommer ett kort: »Jag har fått ditt brev-kort. Katalogen kommer nog till stånd. Första sändningen hinner ej hit, men jag har fått nu i stället 7 tavlor från Göteborg [3 Salmson (han behöver ej teckna något mera), 3 Birger, 1 Hagborg och från Sthlm 1 Larsson]. Teckningarnas antal bliva endast omkr. 22, men jag tycker det blir tillräckligt. Joh. Ericssons teckningar utmärkta, Österlinds likaså. Larssons titelvinjett icke vidare bra!»

Den 10 mars: »Var god skaffa mig namnteckningar ofördröjligen av alla exponerterna att reproduceras på första sidan i katalogen (stiligt!). Kanske har du en del i brev eller dyligt t. ex. av Ekström och andra som ej äro i Paris. Jag skaffar en del här såsom av mig själv m. fl.

Skriv genast härom till Salmson att han

skickar mig sin namnteckning direkt till Hölländaregatan 36.

Katalogen kommer att bli mycket prydlig och allt övervakas av mig dagligen på Centraltryckeriet. De första autotypierna ha både Joseph och jag funnit vackra.

Låt Nisse (Kreuger) hjälpa dig med att springa efter namnteckningar. Han gör bra.»

Den 26 mars (bland annat): »Tack för komplimangerna för min tavla» (den i Arildsläge målade blomsterflickan som sånts till salongen i Paris). »Det gladdde mig hjärtligen efter alla de sura miner jag bevittnade framför densamma i Stockholm.» — — — »Reformförslaget har gjort lycka och fått många påteckningar — lämnas i dagarna till akademien.»

Den 2 april — dagen efter vernissagen kommer ett med blåkrita skrivet brevkort:

»Framgången fullständig. Mycket folk. Musik på läktaren. Tavlorna vackra utav fan.

Joseph.

Jo! Jo! män sa'n! Likaledes! Allt går bra. Professorerna lyste med sin frånvaro.

G. av G, Dick.»

Äntligen sen utställningen varit öppen några dagar kan Bergh skriva, den 5 april 1885:

»Broder P.

Ja nu är allt klart. Utställningen är öppnad och har gjort mycken lycka — det är ett obestriddigt faktum. Blanch småler och ser mjuk ut. Kritiken småler och försöker förgäves se hård ut. Dumheten och själviskheten smälter som snö för vårsolen. — Stämningen är alltså den allra bästa, måtte det fortfara! — då hava vi utträttat något. Anordningarna hava fått odelat beröm, och tror jag att ni alla skulle vara nöjda därmed om ni såge expositionen. Joseph har skickat Hags en plan över placeringen. — Färgverkan som vi särdeles lagt oss vinning om är mycket harmonisk och läcker. Det hela verkar ljust och glatt, men i synnerhet ljust — 'ljust av bara fan', säga stockholmarna. De känna sig inte litet högfärdiga de goda dj—larna över att hava en 'salong'. Intresset för själva konstverken tror jag ännu ej är så särdeles stort som man skulle tro vid första påseendet, men det hela sätter dem i stämning, verkar behagligt och så småningom lära de sig väl att titta noga på var sak, så att jag kän-

ner gott hopp om att vår sak skall segra och publiken bliva övertygad!

Har Silversparre skickat dig katalogen? Den har bra åtgång på utställningen, så jag tror Centraltryckeriet gör en förtjänst som de ej väntat sig.

— Dick —»

Den för konstnärer så mycket rekommenderade anspråkslösheten borde måhända förbjuda mig att citera brevets anmärkningar om mina egna bidrag till utställningen, men om jag faller för frestelsen så är det endast och allena st för att därigenom få utsökt tillfälle att göra några motiverade utvecklingar från ämnet. Berghs omdömen äro väl en smula färgade för att trösta mig över att pressen icke var så översvallande entusiastisk för mina bidrag. (Pressen tog dessa rätt lugnt.) — B. skriver: »Din 'Kvällslektyr' sitter utmärkt för sig själv, på cimaisen. Man tycker riktigt man kommer in i en sängkammare — lampskenet verkar syperbt. Den slår också därför mycket an. Din 'Snickareverkstad' sitter likaledes på cimaisen — mycket vackert — 'Flickan vid spisen' tycker jag mindre om i färg än som teckning (för katalogen). Den och 'Smöden' (som är utmärkt) sitta i andra

raden. Du har vidare en landskapsbit på cimaisen. Dina kolteckningar sitta i yttre rummet och taga sig särdeles bra ut där, omgivna av Ekströms tavlor, en akvarell av Larsson, Österlinds teckning m. m. Larssons akvareller äro förträffliga.»

Till det om mina arbeten omnämnda vill jag först foga den anmärkningen att här påträffas en yttring att vilja och kunna se det material som en utställningskommissarie får hand om i så tilltalande dager som möjligt. Han har, under det han prövat sig fram till den bästa kompositionen av en vägg, i många fall lyckats intränga i de respektive arbetena intimare än den ordinäre utställningsbesökanden. Och han känner det ju dessutom som en personlig äresak att ur materialet frammana den lyckligaste ensemblen; i synnerhet var detta fallet under dessa tider, då de olika konstnärernas arbeten blandades om varandra — mindre då längre fram i tiden varje konstnär begärde en vägg eller kanske en hel sal för sig själv.

Visserligen händer ju att mot slutet av en utställnings ordnande, sen kommissarien eller den s. k. montören under svett, möda och förbannelser släpat omkring en massa svårhanterliga konstverk, uppfattningen blivit pessimistisk, men detta är dock i regel av övergående natur.

Med undantag av det lilla landskapet voro mina tavlor figurala och alla bjödo på eldsken-effekter, även kolteckningarna. Detta är anmärkningsvärt. Under naturalismens högkonjunktur, då det ej var tillåtet att måla ur minnet eller de chic som det heter på franska ateljéspråket, och man under vintertiden var hänvisad till interiör, uppstod ofta spørsmålet: huru använda den mörkare, större delen av arbetsdagen? Bergh, som vistades på sitt lantgods Ösbyholm i Roslagen vintern 1887—1888, är i sina brev ofta inne på frågan och löser henne för sin del och tempo-rärt genom en kolteckning föreställande hustrun vid kvällslampan. Spørsmålet var naturligtvis mer brännande för oss nordbor (under naturalismens period) med våra långa kvällar.

Men vid sidan härav fanns naturligtvis ännu ett rent artistiskt problem, den artificiella ljus-effektens sanna återgivande. Min hyresvärd i Paris var nog välvillig att låta hugga hål på ateljéväggen genom vilken glugg jag kunde studera min innanför belägna sängkammersituation — en flicka som i bädden läser en roman vid lampsken. Men genom motsättningen mellan ateljéns dagsljus och det inre rummets artificiella fick det senare en intensivt skär tonalitet som naturligtvis inte förekommer då åskådaren

själv befinner sig i det upplysta rummet. Problemet diskuterades ibland på Eremitaget, medan jag var sysselsatt med denna salongstavla, och norske konsthistorikern Andreas Aubert föreslog som lösning att »lampelys maa males vid lampelys och — udstilles i lampelys». Jag anför detta närmast för att poängtera i vilka svårigheter av icke rent konstnärlig natur det omutliga sanningssökandet försatte 1880-talets konstnärer.

Krøyer målade sin stora ateljégrupp med musicerande gäster (nu i Nationalgalleriet i Oslo) »helt i lampelys». Effekten sval, grönaktig.

I de nämnda kolteckningarna — alla föreställande normandiska kvinnor som knyppla, är belysningen forcerad genom att lampskenet genom vattenfyllda karaffiner träffar knypplodynorna (såsom bruket är i Normandie). Emellertid — i svart och vitt — spelar icke spörsmålet alls samma invecklade roll. — Att teckna i kol var ännu en för oss svenskar helt ny genre, som ju sedermera av flera kamrater odlats med stor framgång. Jag vill här om kolet säga det samma som Alfred Stewens i sin lilla samling »Notes sur la peinture»: »Kolet är ett billigare medel — blyerts är oändligt mer fordrande.»

Ett streck av kolet blir alltid vackert tack vare kolets egenskap, men ett blyertsstreck däremot blir beroende av konstnären. Och det händer att man av ett enda fristående streck, gjort med blyerts, kan gissa vem konstnären är, som dragit det-samma — sällan däremot om kolstrecket, som oftast liknar, det ena det andra.

[Min »Kvällslektyr» har hamnat i Helsingfors museum med den ståtliga underskriften på ramen: »Skänkt till Finlands folk» (av John Kindborg). Om redigeringen av denna etikett tagit sikte på den tröst som var av nöden för vårt Bobrikoffstyrda broderfolk är mig obekant.]

Bergh anmärker att publiken är förtjust: »Man tycker sig stå inne i en sängkammare» är mycket karakteristiskt för den fordran på illuderande effekt som konstnärerna på 1880-talet samt publiken ända från Apelles dagar och allt fortfarande ställer som en av de allra främsta på ett konstverk. Uttrycken: »c'est la nature elle-même» eller: »det är som om ett fönster öppnats utåt naturen» äro under samma period — pleinairismens — det bästa lovord för konstnärrens förmåga att realisera konstens uppgift.

Åttitalets realism.

I slutet av Berghs senast anförda brev frågar han: »Var håller du nu hus, kära bror, man påstår du är på landet. Gnor du flitigt? Du kan gärna vid tillfälle sända mig några rader oaktat vi numera ej äro tvungna att skriva till varandra, så mycket mer kärkommet, när du skriver, för din sanne vän Dick, som kanske kommer till Paris i slutet av månaden på ett litet ryck. Bastien est mort, Vive Bastien!!!!!»

*

Detta sista utrop vill jag inte låta stå oanmärkt. Så långt jag kan minnas tillbaka har aldrig vid någon tidpunkt Frankrikes, Europas, ja, jag vågar säga världens konstnärssungdoms intresse varit så koncentrerat i en enda brännpunkt och kring ett enda bärande namn som fallet var under 1880-talets första fem år kring namnet Bastien Lepage. Han var då geniet som skulle lösa vad man ansåg vara konstens uppgift, inte skönheten men — sanningen. Genom vetenskapernas utveckling och icke minst

genom fotografiens stora uppsving hade öppnats nya möjligheter att äntligen komma till ett slutgiltigt resultat. I ateljéerna utbjödos foton efter scener i det fria, varav konstnärerna kunde lära ofantligt, inte blott i formhänseende, men framför allt i fråga om belysning (plein-air). I en målning borde därför allt eller det mesta som direkt skvallrade om subjektivitet — temperament, föredrag, touche — elimineras och objektivitet, neutralitet träda i stället. Bastien Lepages konst var i denna första programpunkt det förlösande ordet. Bastien var död sen ett år, men 1885 anordnades en stor utställning av hans samlade arbeten i Palais (eller Hôtel) Chimay, granne till École des Beaux-Arts och nyligen testamenterat som gåva till samma akademi. Det är för att se denna utställning som Bergh tänker göra en visit i Paris (tanken realiserades dock ej).

Ingen inom vår skandinaviska konstnärskoloni ansågs vid samma tid, början av 1880-talet, i så framstående och auktoritativ grad sitta inne med dagens lösenord som Richard Bergh. Liksom man långt i förväg gjorde sig underrättad om vad Bastien Lepage ämnade måla till nästa salon så var förhållandet detsamma inom vår svenska koloni: vad ämnade Bergh ta itu med?

Egocentrisk om någon och allt annat än hemlighetsfull visavi sina egna förehavanden öppnade Bergh ofta vid våra samkväm diskussion om det motiv och detsammans behandling, han till de olika salongerna var sysselsatt med. Bastien Lepages utställning blev givetvis ett evenemang, ty ännu och åtskilliga år framåt dröjde reaktionen. På Eremitaget uttömde man sig i lovord om Bastiens samlade »oeuvre» och vid ett tillfälle erinrar jag mig att Georg Arsenius som en slags klimax på detta erkännande berättade att ett rykte förtalade det »Dick själv ämnade göra resan från Stockholm till Paris enkom och allenast för att se Bastien Lepages utställning.»

En händelse som såg ut som en tanke inträffade nu. Samtidigt som Bastiens utställning och vid sidan därav i grannhuset, Palais des Beaux Arts, öppnades en annan, bestående av en samling mera okända målningar — tavlor, skisser och teckningar — av romantikens store mästare Eugène Delacroix. Ingenting skulle kunna vara mera lärorikt än denna samtidighet av två antipodiska banbrytares verk. Men så fången var ungdomen, och inte blott den, i dagens exklusiva strävanden och synpunkter, att romantikerns, den store färgkonstnärens, utställning ej

ens fångade intresset hos de unga men närmast utlöste likgiltighet.

Vid tidpunkten i fråga befann sig undertecknad på några veckors studiesejour i Barbizon. Här samtalades efter slutåt arbete om utställningarna, och schweizaren, den intelligente gamle Nægely och engelsmannen Hawkins (vilken är omtalad i »Pariserpojkarne») förfäktade båda den meningen att Delacroix skadade Bastien — ett i mina öron rätt så obegripligt omdöme, vilket föranledde mig att vid återkomsten förnya jämförelsen, begrundande de argument jag av de båda vännerna hört anföras och resultatet blev att jag tills vidare inte ville taga reservationsfritt parti för någon av de båda ytterligheterna, men tänkte mig att fullkomligheten skulle bestå i en syntes av båda.

En dylik oklarhet tror jag inte jag varit ensam om, ty det är först långt senare i konstnärens utveckling som insikten kommit därom att i konsten skönhetssträvandet och sanningssökandet tillhöra två olika världar — det estetiska och det utomestetiska gebitet.

Av utomordentlig betydelse måste Bastien Lepage sägas ha varit — tack vare honom och tack vare såväl fotografi, konstnärlig sådan eller när det skall vara riktigt fint: kamerabild, som

rörlig bio, har medvetandet vaknat till klarhet, att konsten när allt kommer omkring inte behöver bekymra sig om uppgifter, som lösas på kvasimekanisk väg, inte sträva till illusion och panoptikon, men rikta sin blick åt det senares motpol — metaforen.

Konsten kan aldrig återge »naturen som hon är» — konsten opererar med ekvivalenter och är i dubbel bemärkelse ett bildspråk, bokstavligt och »bildligt».

Konstens mål är bild — icke avbild.

Kritik.

Efter denna utvikning återtager jag händelsernas tråd.

»Från Seinens strand» har öppnats i Blanchs konstsalong. Triolorer och blågula dukar svaja mellan Kungsträdgårdens lindar. En förväntansfull publik ringlar sig in i den moderna konstsalongen — som då var »le dernier cri» i vår goda huvudstad. Josephson har återkommit och bistått Dick med anordnandet; båda vännerna mysa och på goda skäl åt det lyckliga resultatet. Men den förre är dock fortfarande mest upptagen i sitt sinne av revolutionen, »sin revolution», och de bekymmer och det trassel denna vållar fylla hans brev till oss som stannat kvar i Paris.

Innan jag övergår att närmare beröra dessa, så låtom oss dröja en stund i Blanchs konstsalong, låtom oss avlyssna folkets röst och se vad tidningarna ha att mäla.

Bland pressens många recensioner av utställningen nöjer jag mig med att citera dem, som författades av den tidens mest ansedde kritiker: C. R. Nyblom, professor i konsthistoria och Olof Granberg, den förre i den officiella Posttidningen, den senare i Aftonbladet.

»Parisarne» ville visa vad de lärt under sina studieår i Paris, och om man under den tidningspolemik som uppstod på grund av vår skrivelse till akademien tillropade oss Goethes bekanta: »Bilde Künstler, rede nicht», så visade de nu att de kunde även måla och skulptera.

Fransk konst hade dithills blivit likställd med klatsch och effektsökeri. »Kan man inte se att karlen är galen!» hade redan gubben Palm utropat, då han fick se Alfred Wahlbergs »Månskenslandskap» (av år 1873).

Nu inträdde ett omslag.

C. R. N. skriver:

»Den vackra utställningssalen i Kungsträdgården erbjuder sedan d. 1 april en ovanlig och festlig anblick — ovanlig därför att alla dessa konstverk, vilka på ett halvt främmande, men dock i många hänseenden intagande sätt, möta blicken, äro alster av svenska konstnärer; festlig emedan dessa våra emigrerade konstnärers verk nu omsvärmas av en publik som med

mycken sympati och synbar tillfredsställelse hänföres av det vackra samt studerar och söker sätta sig in i det sällsamma, varpå utställningen har att bjuda.»

Efter denna ingress, vilken poängterar de två mest framträdande intrycken: festivitas och det främmadartade, vill recensenten framhålla att »arbete och allvar — se där de båda huvudegenskaper, som måste tillerkännas dessa representanter för den svenska konstnärskolonin i Paris» — ett erkännande desto värdefullare som kritiken dessförinnan i allmänhet hånat »Pariserpojkarne» för deras slarv och nonchalans i studier och i konstverkens utförande. »Men», heter det nu i fortsättningen, »underligt vore om så ej vore fallet, ty vad man än må säga om den franska konsten den är byggd på flit och studier i det tekniska, den vill ej veta av okunnighet och diletterism. — Det vore lyckligt om inflytandet även i övrigt vore lika obetingat gott!»

Fastän flera äldre svenskar givit prov på ett dylikt gott inflytande, en Höckert, en Wahlberg, härskade hos svensk publik fortfarande mycken misstro mot Paris, och den ledande personligheten, Georges von Rosen, avrörde alltid den unge konstnären från studievistelse i Paris.

Ett alldeles särskilt misshag uppväckte den nu överhandtagande grå koloriten — gråmåleriet och det lösa utförandet — vilket alltid stämpelades som »impressionism». Vi kallades »gråsuggor» för att längre fram få heta »blåmålare».

Även i detta senare hänseende — det grå — verkar »Från Seinens strand» ett omslag, ty »det må först erkännas att den enformiga gråhet som eljest vidlåder många av de från Seinens stränder hemsända tavlorna här föga eller alls intet märkes och man ej heller ser mycket av den suddiga impressionism, vars verk te sig så som verkligheten förefaller en närsynt person, när han tar av sig glasögonen».

Man kan av dessa ovanstående rader förstå med vilken förtjusning denne och övriga kritiker stannade framför en Salmsons fasta teckning, en Hagborgs knivskarpa konturering — ja, även framför en Birgers spanska målningar utförda med detaljerad precision (i motsats till dennes äldre och även senare parisiska arbeten). Och belåtenheten fortsätter, när man ser att vi inte söka imitera fransmännen i deras allmänt kända effektsökeri, som går på jakt efter allt kittlande och pikant, utan hålla oss till det pittoreska, som ofta ligger oss allra närmast; ett omdöme vars

riktighet inses vid en aldrig så flyktig blick i katalogen, där alla rubrikerna visa hän på mycket alldagliga företeelser.

Och något annat var väl inte att vänta av ungdomar, som givit sig den naturalistiska skolan i våld, och som fordrade att bekvämt men ändå sorgfälligt få studera sitt verk direkt efter naturen från första penselstreck till det sista; ett förfarande som å andra sidan medförde en viss besvikelse. Ungdomarna hade sina stafflin i Frankrike, alltså framför franska motiv, och följderna var att svenska publiken gick miste om det värdefulla igenkänningsmomentet. Ropet höjdes: »Kom hem! ha vi ej lika vackra flickor i gamla Sverige som ni uti Normandie eller Bretagne?» Man vågade likväl inte rekommendera ungdomen att måla kullor på en fransk plage eller lapskor i Paris — Höckert hade gjort det senare — modellen till lapskan i Nationalmusei stora duk av denne målare är parisisk (eller kanske rentav hans italienska modell Luisella) och fått uppbära klander. Men det ledsamma var och förblev: vi voro inte svenska målare med svenska motiv, avpassade för svensk publik, och för detta glömde man bort den helt naturliga förklaringen: vi lågo ute i ett främmande land, där vi kunde och skulle lära oss ett yrke och full-

komna oss däri genom att studera den natur som omgav oss.

Efter att ha påpekat svårigheterna att bevara sig själv, som det heter, under intrycket av ett så mäktigt konstliv som det parisiska ges exempel på några konstnärer som bevarat det »nationella» — men exemplen som anföras äro de två äldsta namnen i kolonin och vilkas bärare, Alfred Wahlberg och Hugo Salmson, som redan hade sina egentliga studieår långt bakom sig, sommartiden gjorde studiebesök i hemlandet. Om Salmsons dukar på utställningen skrives att »det är en särskild charm att stifta bekantskap med hans skånska bondflickor och gummor!»

Samtidigt med utställningens öppnande exponerades på Nationalmuseum ett par dukar av finnen Albert Edelfelt, varom samma signatur C. R. N. anmärker: »Se där en konstnär s å d a n v i ä l s k a h o n o m — son av ett litet, avlägset boende folk, en konstnär som söker sin utbildning ute i den stora medelpunkten för vår tids konstliv men som långtifrån att uppriva bryggan mellan sig och fosterlandet ser tillbaka på det med en sonlig tillgivenhet, vilken driver honom att helst göra sina studier där och hämta sina motiv därifrån —»

Detta klander mot »Pariserpojkarne» är orättvist

så tillvida, att de ej själva rådde för orsaken. Den materiella omöjligheten att årligen företaga de dyrbara hemresorna, var snarare ägnad att — par opposition — driva dem bort från deras redan tidigt vaknade insikt om och längtan till en nationell rörelse i konsten, en rörelse varom undertecknad längre fram får tillfälle att närmare yttra sig, och vars frukter, vare detta sagt i förbigående, efter Konstnärsförbundets genombrott och ända fram tills att en ny generation står färdig att ärva ledareskapet i vår konst, tydligt vittna om ett medvetet nationellt strävande.

En plats för sig bland de utställande intog Josephson. Här lamenterades ej över brist på svenskhet, ty något sådant tyckes man ej ha fordrat av honom, inte ens framför hans utställda »Spanska smeder» — nej, här var det det rent måleriska som väckte betänkligheter. Anmälaren som ovan citerats hade redan då Josephson något föregående år utställt ett par sedermera så ryktbara porträtt funnit anledning att taga honom vid öronen. Så till exempel framför porträttet av Skånberg, »där den lille mannen (dvärg och puckelrygg) står självsäker och ej utan koketteri mot en hög och färgrik gobeläng», skriver kritikern efter att ha uppmanat sin publik: »Den som vill se ett sant konstverk så

i uppfattning som utförande han gånge till Nationalmuseum för att där beskåda den tavla som där är utställd av Hildegard Thorell och av henne benämnes 'Ljusalfer', men som anmälaren snarare velat kalla 'Marsk Stigs döttrar' eller 'Kungabarn i ensamhet'» följande om Josephsons ovannämnda samtidigt utställda porträtt: »Ernst Josephsons bekanta kroppsstora porträtt av en vän är mera kuriöst än tilltalande, ehuru det ej kan nekas att det är målat med mycken talang och en kraftansträngning som vore värd — vi hade så när sagt — större objekt, ty Lebens grösse är här dock väl mycket — och en studie kan bilden dock icke kallas.»

I den lovsång kritiken i allmänhet höjer inför utställningen »Från Seinens strand» utgöra dock Josephsons arbeten i vissa fall undantag, och det var det betecknande för denne store konstnärs »sändning» att, lika litet nu som då han tidigare hemsänt arbeten, beundran inför någon hans duk var reservationsfri, vilket däremot ofta var fallet då det gällde »sändningar» av andra honom åtskilligt underlägsna konstnärer. Josephson och kanske i än högre grad Karl Nordström blevo utställningens tvistefrön.

»Ernst Josephson ställer sig genom sitt måleri i avgjord motsats till dem (utställningens kory-

féer Salmson och Hagborg). Deras arbeten skall man nämligen snart nog lära sig känna igen på deras bestämda karaktär; av Josephsons sex utställda dukar liknar den ena icke den andra. Något energiskt och även begåvat finner man i dem alla — men var och en av dessa tavlor har liksom sin stil eller sitt maner, och det kan icke påstås att detta rättar sig efter ämnets karaktär. Jämför t. ex. hans porträtt av Pontus Fürstenberg, vilken bild har ett enda fel: att den bort vara större — och i motsats därtill manshuvudet med monokeln (Vallgren) målat i det välkända klatschiga maner, som gör att det får utseende av att vara i ett slags upplösnings-tillstånd och så slutligen porträttet av G. Renholm, vilket visst inte saknar karaktär och likhet, men genom den flacka modelleringen och den vitröda karnationen mot den ljusa bakgrunden gör icke blott ett sällsamt utan i början ett rent chockerande intryck. Man kan så småningom övervinna den känslan, men när man lugnat sig frågar man med berättigad undran: A quoi bon? ty natur kan detta svårligen vara — och vartill tjänar en dylik förkonstling. Jämför också hans kolossala 'Smeder' med den lille i trädgården lekande gossen¹, vilka sitta i var-

¹ Båda numera i Nationalmuseum.

andras närhet: kan någon verkligen ana att de härstamma från samma hand? Den senare kunde ha härflutit ur en ung frökens pensel, den förra är en uppenbarelse av den groteska fulheten i dess mest påtagliga jättelika form. Det är ett par spanska smeder, täckta av en hud som närmast liknar brunt läder och försedda med en muskulatur som är obeskrivlig. Och dock — det ligger något duktigt och, sedan man övervunnit den första förbluffelsen, verkligen vinnande i denna tavla.»

Till en utställningssuccé räknar artisten gärna en viss portion förargelse hos publik («brackorna») och kritik. Och denna krydda saknades heller ej vid detta tillfälle. Det anförda har rört Josephson, se här ett citat om Nordström:

»En impressionist par preference är K. Nordström av vilken såvitt vi kunna minnas hittills ingenting förut varit synligt på våra utställningar. Om man inför några arbeten i samlingen blir förbluffad så är det vid åsynen av hans underliga tavlor. Se denna skogsstig, den ser närmast ut som ett svagt återgivande av en brinnande fyrverkeripjäs, en ljusgrön 'Svärmare' — svagt i färgerna som endast bestå av gråvitt, ljusgrönt, blekt lilas och en misstanke av blått,

men däremot starkt och livligt i spridningen av gnistorna, vilka här utgöras av nyutsprungna blad, kretsande i ungdomligt jubel kring 'Svärmarens' kärna, ett trattlikt djup som utgöres av gångstigens perspektiv. Så ungefär ter sig denna tavla — men ho haver någonsin sett naturen under den välsignade våren, som alla skalder i alla tider besjungit, te sig sådan som målaren här framställt?» Och vidare om en solbelyst trädgårdsmur: »Var och en begriper lätt att om man länge sitter i solbaddet och stirrar på en vit vägg, stirrar man sig till slut färgblind. Säkert är att i solljuset, sådant vi se det, ingår betydligt mera gult som gör yttervärlden varm även för ögat. Det är i själva verket föga skillnad mellan herr Nordströms sätt att här måla sommar och solsken och att på andra ställen måla vyer i 'vinterkostym'. Den lilla biten 'Furuplantering' hör till de bättre, vid vilka man småningom vänjer sig och medan man tid efter annan studerar den, upptäcker man till sist en icke ringa talang, som man även finner i de mest chockerande bilderna av samma hand och som här i den lilla tavlan till och med försonar ögat med den kritiga färgen och det torftiga motivet. — Förhållandet befinnes vara det att målaren verkligen är talangfull och skall erövra sin publik

när han kommer ifrån de griller, som hålla hans ögon fångna. Till en sådan frigörelse önskas honom all lycka!»

Här kunde man ju lämpligen tillfoga en önskan att även publik och kritik kunde frigöras från de förutfattade meningar, som hålla deras uppfattning i bojor. Trots allt är den gode professorn en välmenande människa; detta framgår även i slutraderna om en annan landskapist, Per Ekström, varom yttras: »Märklig är den verkliga hårdnackethet varmed konstnären håller fast vid sin en gång fattade åskådning. Det ligger något personligt aktningsbjudande, viljekraftigt i detta, som nog förtjänade uppmuntran om blott konstnären kunde övertyga publiken, därom att icke allt vad han bjuder är bisarreri. Det sagda gäller även om hans utställda 'Soluppgång', den är glödande i färg, simmande och obestämd i alla konturer och morgonsolens ljus ser ut som ett slags matt eldregn som i en jämn skur faller ner över naturen i diagonal riktning från vänster till höger.»

Att utställningen var väntad med mycken spänning visste man inom vårt läger, ävensom att man på många håll stod »en garde» mot det nya som nu skulle tränga sig fram. Karakteristiskt var förhållandet att en av de ledande tid-

ningarna Aftonbladet och dess konstrecensent Olof Granberg — dröjde hela tre veckor innan man gav sig. Men när detta inträffar sker det med en fanfar.

»Nej! det kan icke på allvar förnekas, det är en utmärkt, en uppfriskande och framför allt en glänsande utställning som herrar Bergh och Josephson anordnat i herr Blanchs lokal. Det är en utställning, vilken väl kan sägas överträffa de ganska stora förväntningar man gjort sig om densamma.

Det är också ett långt språng mellan de tavlor, vi äro vana vid härhemma och dessa käckt, friskt och med djärv säkerhet penslade målningar med sin okonstlade uppfattning, sina glada färger och sitt kraftiga ljus. Här och där på utställningen stöter man visserligen på rena excentriciteter —. En och annan tavla har fått ett sällsamt kokett format. Andra såsom Bruno Liljefors' 'Konststudier' och Carl Larssons 'En brud' utmärka sig genom överdrivet djupa förgrunder, som man gärna skulle vilja skära av ett stycke. I några, såsom Karl Nordströms minst sagt fantastiska landskap och även i ett par av Carl Larssons älskliga akvareller möter man färger och annat som bra mycket lutar åt maner. Men det måste erkännas att dylika

bisarra saker ingalunda spela huvudrollen på utställningen. Långt därifrån. Om det finnes några skärande missljud av onatur där så träffar man desto fler och övervägande drag av rättfram, slående, ärlig natur — okonstlad framställning, sanning, omutlig sanning i uppfattning, sanning i teckning (det är sällsynt att där upptäcka några missteckningar och osäkert återgivande av konturerna) och i ljus och färg och icke minst i konstnärernas beundransvärda förmåga att illusoriskt framställa de olika planerna i sina tavlor, att få luft emellan dessa olika planer och att få figurer, träd och accessoarer rätt insatta, så att de bestämt skilja sig från bakgrunden.»

»Ämnena äro vardagliga», slutar anmälaren, »men man må erkänna att man har full rätt att taga upp det första ämne man stöter på, när man kan behandla det med sådan talang som fallet är på utställningen 'Från Seinens strand'.»

Petitionen.

Framgången var odisputabel, ja i den grad att »Pariserpojkarne» intalade sig själva att det krig som de förklarade mot den höga församlingen vid Röda bodarna skulle bli — alldeles

som man längre fram i tiden föreställde sig om ett annat (liknelsen må förefalla barock, men är slående likvisst) — av kort varaktighet. Och dock skulle icke blott fem men nära femton år förgå, innan rörelsens syfte i dess viktigaste delar helt vunnits. I allt vad rörde konstutställningar gingo opponenter från seger till seger, men så snart det gällde rubba akademins statuter och läroverkets plan röntes motstånd så envist att både opponenter och själva Konstnärsförbundet måst gå in i historien innan de viktigare reformplanerna accepterats av akademiska styrpinnar. Men ack, för sent!

Konstnärrevolutionen, som tidningarnas rubriker hette om vår aktion, hade inletts med vår skrivelse till Konstakademin. Redan i början hakade det upp sig på formaliteter — det ansågs att skrivelsen inlämnats till orätt forum, varförutom redigeringen betraktades som både olämplig och vittnande om konstnärernas kända oförmåga att iakttaga hyfsade former. Och dock hade vi ansträngt våra krafter till det yttersta, de bästa förmågorna med tillhjälp av den vane publicisten Spada hade efter en hel dags svett-drivande arbete avslutat ett arbete som befunnits vara både hövligt och i avseende på

ortografi och kommatering oklanderligt. Men likafullt!

I Stockholm och även i landsorten bjuder pressen under våren 1885 på ett livligt meningsutbyte om den inledda aktionen. Lika sympatiskt som mottagandet i pressen var då det gällde opponenterna som konstutövare, lika fientlig eller oförstående ställde sig samma makt emot reformsträvandena i fråga om vår förnämsta konstundervisningsanstalt. Och det icke blott mot tonen i vår skrivelse som tyckes vittna om dålig uppfostran utan även mot de framförda reformönskningarna, vilka anses röja ett ungdomligt oförstånd. »Man vill att elever skola ha inflytande på lärareval och man vill avskaffa titlar vid en kunglig institution» — reflexionerna göra sig själva! Men reflexionerna gjorde sig inte alltid själva; det blev en väldig och långvarig presspolemik, kända och mindre kända konstnärer och intresserade kastade sig oförfärat i elden. Några röster utanför opponenternas krets ställde sig på de senares sida. Dock fann förslaget att lärare tillsattes blott på tre år i sänder föga ankläng. En välvillig insändare skriver: »Men att eleven får välja sin lärare bland ett par dylika är däremot ej annat än billigt. Då skulle åtminstone komma i dagen vilka av dessa

lärare, som befinnas lämpliga att undervisa ungdomen. Just denna sida av akademins nuvarande ordning har varit omstridd. Hör blott i vilken tonart före detta elever — kanske också nuvarande — talat om sina lärare. Eller se på de målningar en och annan av dessa, som skola lära ett ungt släkte att måla som man målar nu, ställt ut här i staden.

Förstås att det vore mera radikalt och kanske mera praktiskt att dra in hela målarskolan, och låta de konstnärer som äro därtill hågade giva undervisning på sina ateljéer. Så går det till i utlandet på mer än ett ställe.

Lärorens eget väsen är av stor vikt för elevernas utbildning. Vid vår akademi har föga eller ingen gemenskap funnits mellan professorer och unga. Det har varit ett svalg mellan dem som mellan rekryten och generalen. Man har sagt att det rätta förhållandet ägt rum i Persei skola. Där ställde sig läraren som en kamrat i de ungas leder och dessa förlorade säkert ingenting därpå. Med stöd av hela den yngre konstgenerationens (Berghs m. fl.) samfällda åsikt, kan man våga det påståendet att utan den grund som Perseus lade, de ej alls blivit det de blivit, åtminstone ej så snart och så säkert,

Josephson föreslår i ett inlägg att lärarna som också äro konstnärer böra ha tjuvpojken i hjärtat och på lediga stunder dra fingerkrok med eleverna. Ja, varför inte.

Av mindre betydighet anses ett par andra punkter i reformförslaget, ehuru de ej äro att negligera:

'Inga inländska hedersledamöter skulle vidare utnämnas.' Det ser nästan ut som en tanke att denna begäran kommer fram just nu. Man skulle veta vad konstnärerna tänka om en och annan hedersledamot av deras akademi.

Titlarna vill man ha bort liksom uniformen.

Uniform för konstnärer finnes visst ej i något land utom hos oss. Den begagnas på slottsbaler och på akademins högtidsdag, men man har berättat att herrar professorer då undvika att gå på gatorna klädda i sin stass, utan komma helt borgerligt civilklädda och i något yttre rum taga på sig uniformen. Efter högtidligheten lära de också i all tysthet taga grannlåtenheten av sig och låta ett stadsbud bära hem den.

Titeln 'kunglig målare' och 'kunglig statybildhuggare' eller vad det heter — förr hette det sublimt nog 'kungl. hov- och statybildhuggare' — vill denna hädiska ungdom också bära hand

på. Likaså vill man avskaffa såväl professorer som agréer.

Agréé är en titel som medför alls inga fördelar — professorstiteln däremot ger ett borgerligt anseende, som titeln 'målare' eller 'skulptör' sällan ger. Den ger hos mängden falska begrepp och delar konstnärerna i två artsilda flockar.»

*

Det var en vår! Med solsken och stormar och liv och lust! Till och med goda borgare, som aldrig brytt sin hjärna med våra konstförhållanden, tvingades nu intressera sig för dem och taga parti. Tidningarna innehöllo under hela april och maj långa artiklar om »Konstnårsrevolutionen»; det haglade av insändare och gemälen, synpunkter och reflexioner. Både Josephson och Bergh spetsade sina pennor och gävo svar på tal och fingo ej tid att måla, endast skriva och festa.

Det kalasades på alla värdshus, inte vräkigt men desto mera uppsluppet. Den unga skaran av sympatiserande konstnärer förstärkt med »unga Sverige», den nya litterära falangen, en G. af Geijerstam, en Pelle Staaff, m. fl. strövade högljudda, segervissa omkring i envirogera; festade på Djurgården, Stallmästaregården, Nacka,

Hände att även akademister träffade samman med opponenterna på Hasselbacken, så — har man berättat mig — kunde man försöka övertyga varann också med fysiska argument. Den temperamentsfulle John Börjeson lär därvid ha utmärkt sig.

Vi som lågo kvar i Paris slukade med begärlighet alla nyheter från Stockholm. Aftonbladet lästes högt för kretsen samlad i innersta rummet på Eremitaget, breven likaså, och vi beställde dessa månader oftare än vanligt »pouch Suédois». Klang! Hurra!

Opponentkretsen i Stockholm började att utvidgas. Kreuger kom i april och i juni reste Larsson, Hasselberg och Hagborg hem.

Mot förmodan gick akademien opponenterna till mötes såtillvida att den höga institutionen täcktes besvara vår skrivelse inom av oss föreskriven tid, två månader. Detta svar blev naturligtvis avböjande och innehöll i huvudsak följande:

»Då undertecknarna av protestskrivelsen, som inlämnades till akademien i mars detta år, tyckas utgå ifrån att de dåliga konstförhållandena i landet har sin rot i akademins konstitution och det under densamma ställda läroverkets organisation, så föreligger för akademien ingen anledning

att genom den kommitté som undertecknarna önska tillsatt söka ändra förhållandena. Premiserna äro oriktiga och akademien har nyligen fått splitter nya stadgar av Kungl. Maj: t gillade och antagna, vadan tiden att ändra desamma ej är kommen. Vilja undertecknarna det oaktat söka nå ett mål, böra de vända sig i skrivelse därom till Kungl. Maj: t.»

Akademins skrivelse var dagtecknad den 30 maj. Några dagar dessförinnan erhöj jag ett brev från Richard Bergh som skriver:

»Broder P.

Jag fick ditt brev just nu och skyndar att besvara detsamma. Det är verkligen i det närmaste oförlåtligt, att jag ej för länge sen låtit dig få en aning om huru våra saker här i Stockholm gestalta sig. Jag vill nu försöka att reparera detta. Jag hoppas för resten att du genom tidningarna kunnat något så när följa med händelserna. Din far lär hava nämnt till Joseph att han sänder dig alla Stockholmsbladen, så att det är överflödigt för oss att göra detta. Är det så? Annars har jag en del gamla, men antar jag att du läst dem. Du har nog också sett en artikel av underteckn., till en del utgörande ett gen-

mäle å artiklarna i Nya D. Alleh. och införd i den tidningen. Den beledsagades av några dumma anmärkningar av redaktionen avsedda att vränga bort meningen i min artikel. Jag har nu som svar lämnat in ännu en artikel, kraftigare hållen än den första och fått det svar att den skall införas med första.

Vi hava haft en sammankomst i min ateljé: Josephson, Kronberg och riksdagsm. Julius Mankell och jag. Där beslöts att vår andra lista ('revolvern') ej borde inlämnas, även om akademien nekar tillsätta en kommitté, ty vi böra icke uppsäga all gemenskap med ak. så länge vi kunna vinna vårt mål genom regeringen och riksdagen, vilket kan ske med eller utan förmedling av akademien. J. Mankell har utarbetat ett utkast till nytt förslag (utmärkt!!) i det närmaste likt vårt, dock enklare och bättre samt nästan radikalare. Kronberg övergår alltmera på vår sida och skall föra vår talan vid akademins sammankomst om lördag d. 30, då frågan skall behandlas.

Lasse [Larsson] är här, glad och livad och oberörd av brackornas tjut om att han burit sig 'asigt' åt, då han avsåde sig agréeskapet och skrev på vår lista. Han lär höra anmärkningar

vart han vänder sig. I början såg han litet generad ut, men det gick strax över.

Vår utställning slutade den sista april och har ju haft avgjord succé. — Jag röstar för en utställning i höst av salongstavlorna m. m.

Josephson och Larsson anordna säkerligen denna — tala med kamraterna därom!

Förbannat tråkigt att du ej fick sälja något och ej heller kunde låta Fürstenberg köpa någon av dina salongstavor. Han köpte min tavla — tack för ditt åtgörande därvidlag. Det blir en god handräckning för bildandet av mitt stilla familjeliv i Paris, nästa år.

Din artikel i Nyheterna var enkel, klar och gjorde gott i många vrår här i Stockholm. Polemiken i tidningarna har gjort icke så litet gott åt vår sak. Vi festa betydligt här i Stockholm tillsammans med älskvärda damer (Olga Björkengren m. fl.) mest på utvårdshus. Lev väl.

Vännen Dick.»

Nästa brev daterat d. 9 juni 1885 innehåller följande:

»Broder P.

Vi hava nu beslutat att göra en utställning i höst!! och att uppbjuda alla våra krafter för att

åstadkomma något storartat i den vägen. Vi måste till vad pris som helst överglänsa akademien (som också skall efter 8 år ordna en utställning) och räkna vi på de flesta av salongstavlorna och förmodar jag att ingen i Paris har något däremot. Prata med prissarna om detta och bed dem skicka allt det bästa de kunna få tag uti både av nytt och gammalt, d. v. s. sådant som ej har varit exponerat här förut. Larsson och Josephson anordna expositionen, vilket är en garanti att det blir bra gjort.

Har du sett i tidningarna en notis om att vi tills vidare förbinda oss att ej deltaga i akademins expositioner? Jag förmodar att alla parisarna instämna. En lista till påteckning skall sändas eder till yttermera visso. — Här är ett ständigt festande — Hasselberg har varit här, men rest — han skall i sommar sköta sin hälsa i Ronneby. Hagborg, Lasse, Joseph och jag hålla ihop ganska flitigt. Många fester i perspektiv. I dag fest med Konstnärsklubben å Lidingöbro. Rosen, Kronberg och hela det konservativa lägret skall med — vi frisinnade också.

Förbannelse över K.!! Han saknar totalt den största av alla dygder — uppriktighet. Emellertid lär han ej exponera å akademins utställning — detta kan man dock aldrig vara fullt säker på.

K. har skadat vår sak betydligt — men kunna vi bara göra en glänsande utställning i höst så blir nog segern vår!

Tavlorna böra denna gång sändas i god tid. Katalogen förberedes redan. Jag undrar just om Centraltryckeriet vill åtaga sig tryckningen ännu en gång — skall fråga efter.

Din vän
Dick.»

Ett postskriptum av Joseph tillägger: »I anseende till evigt festande har detta brev ej kommit av, därför slutar jag Dicks brev för att få det i gång och innesluter våra hjärtligaste hälsningar.

Albert Lindström har av sagt sig agréeskapet av akademien.

Din gamle vän
Joseph.»

Mellanakt.

Sommaren har nu kommit i norr och i söder. I Paris har Eremitaget börjat avfolkas — under tecknad var sen ett par veckor i Barbizon och flyttade senare till havskusten, andra kamrater likaså. De »arriverade» måste invänta de amerikanska konsthandlarnas ankomst, som sker första

dagarna av juli månad. Utom Hagborg, som var den förnämste avnämaren och brukade få en hel del order efter skisser eller halvfärdiga dukar, voro att nämna framför allt Smith-Hald, Gegerfelt och Salmson, men dessa två sistnämnda sålde till Amerika i obetydlig skala. Men Hagborg kunde denna försommar icke invänta sina konsthandlare, hans bröllop i Sverge var förestående. Den 25 maj fick jag en pneu (rörtelegram) från Bob Thegerström, som anmodar mig att deltaga i svenmiddag för Hagborg å restaurang Brébant. Priset skulle bli 20 à 25 francs kuvertet, och svaret sändas till en träagent vid namn Ostwald. — Middagen gick också av stapeln på den gamla förnäma restaurangen i början av Boulevard Poissonière, med dess tunga inredning: mörkröda plyschmöbler och dito portierer. Av gästerna voro endast några få konstnärer, större delen bestod av affärsmän, träpatroner och tillfälliga Parissvenskar med god ställning. Tjugufem francs för en subskriberad middag var för oss artister något dittills nästan oerhört— vernissagefrukosten hos den fina Ledoyen kostade aldrig mer än 20 francs, och var ju i regel den enda dylika extravagans man tillät sig en gång om året. Sven-

middagen var präglad av en mycket anständig och däst glättighet.

Opponenterna i Stockholm hade skingrats, men åtskilliga sammanträffade på Dalarö, som redan sedan åtskilliga år härbärgerat konstnärer som sommargäster. Dit kom i början på 1880-talet lille Skånberg och visade — så har man berättat — hur man skulle »måla franskt». Flera av konstnärerna voro förlovade med flickor, vilkas föräldrar eller anförvanter bodde sommartiden på Dalarö. Zorn, som skulle göra badorten konsthistoriskt världsberömd genom sina målningar av badande kvinnor bland de omgivande klipporna, hade som fästman ofta anledning att bege sig dit. Bergh var förlovad med Helena Klemming, som bodde hos sina gamla fastrar, fröknarna K. — och Hagborg med Gerda Göthberg, vars föräldrar ägde sommarvilla på Dalarö. Samma förhållande ägde rum med Robert Thegerström, Eva Bonnier och Hanna Hirsch. Ernst Josephson gav gästroller hos sina systrar, ävenledes Dalaröbor. Denna sommar målade han två av sina mest framstående dukar, porträtten av fru Jeanette Rubenson och systemn fru Hilma Marcus, pärlor av svensk porträttkonst.

Alf Wallander och hans kusin Gerda hörde också till kolonin om icke redan vid denna tid

så dock snart därefter. Alfs far var ägare till det stora spökslottet, som genom sin imponerande grågröna fasad utåt segelleden dominerade bland de eljest så anspråkslösa fiskarstugorna. Också andra unga konstnärer uppenbarade sig om än mera sporadiskt, med målarattiralj utrustade, sökande motiv ur denna för Stockholms skärgård karakteristiska natur.

Dalarö kunde, ensamt bland platser i Stockholms närmaste omgivning, kallas konstnärskoloni — däremot kan man icke tala om en Dalaröskola, såsom fallet senare blev med Varbergs koloni, och orsaken ligger helt naturligt i det förhållandet att de på Dalarö samlade icke voro något homogent block, utan mycket olika konstnärsbegåvningar strävande åt olika punkter på den periferi som omslöt den allmänna strömningen. I Varberg däremot exekverade Bergh, Kreuger och Nordström under några år en mycket samklingande konsert — de utförde det s. k. andra genombrottet genom en svängning från det minutiösa gråvädersmåleriet eller pleinairism till det mera dekorativa och blå, vilket blev starten till frigörelse från franska reminiscenser och inledningen till nationella skolan, om man kan tala om en dylik,

vilket jag för min del håller före att man äger rättighet att göra.

De möten som opponenterna under sommaren höllo blevo på grund av omständigheternas natur mycket oregelbundna och deltagarna blevo de som kunde nås av kallelse. Undertecknad får om desamma en och annan underrättelse genom den flitige brevskrivaren Thegerström, som även meddelar om arbetet och fröjderna i kolonin på Dalarö.

Den 22 juni är ett brev daterat som mäter om en sammankomst, varvid Edw. Perseus blev utsedd till sekreterare för sommaren.

Perseus var en ivrig motståndare till akademien, en livlig figur med pepparögon och långt rött skägg samt vida bekant för färdighet i »enkla tal och bråk». Han hade varit många ungdomars avhållne lärare under utflykter till Gripsholm, där man uppehöll sig i flera veckor, vilka för de s. k. infödingarna blevo nog så upprörda, ty i Persei undervisningsmetod ingick ett leben und leben lassen, fingerkrok och nattliga äventyr.

Thegerström (Bob) skriver: »Vi ha beslutat: Den 15 september öppnas vår utställning hos Blanch. Envar må skicka 2 målningar samt teckningar, pasteller, akvareller så långt utrymmet

räcker. Skärmar komma att uppställas i salongen (lokalen).

Blanch får visst 5% provision, tror jag. Juryn består av alla vid tavlornas ankomst härvarande revolutionära konstnärer. Kommer att granska och vid behov refusera. Meningen är att stuka akademien och därför måste utställningen vara urstyv. Ingen sk-t!!

En annan hemlig lista går omkring med Joseph. Underrätta dem du ser och träffar, så att de ej stå överraskade när Perseus skriver.

Bergh kommer att efter sitt giftermål resa till Italien, så du blir nog omigen en sådan där Ver-solitaire (binnikemask) som förra året, innan du fick vårt trevliga sällskap.

Adress Robert Thegerström & Co., Stockholm, d. v. s. du får först skriva R. T. junior.»

Någon tid senare kommer en annan epistel som börjar med en längre versifierad hyllning till sköna kvinnors lov, för att oförmedlat övergå till opponentangelägenheterna: »Skicka det alla bästa möjliga!» — — —

»Joseph har blivit utsedd till stormästare i Föreningen G. H. (ge hals!). Dessemellan målar han flickor som plocka druvor på granträden (jag målar en flicka som pumpar ett äppelträd),

nya skolan! När Joseph målar äter han & när han äter bantar han. Han kommer att magra till vintern, ty han äter f-n så ofta & följaktligen bantar han mycket (banta = hålla diet).»

I början av september har Bob erhållit min anmälan om två tavlor »Vid sjukbädden» och »Skördefolkets frukost», förut utställda på årets salong i Paris och skriver som svar d. $\frac{2}{9}$:

»Men nu kommer det roligaste! Vet du att akademins utställning är en ren skandal, i synnerhet när man betänker att detta är ett sätt att fira dess 150-åriga tillvaro. Alla de gamla, utom Wahlberg, Fagerlin och om man vill Hellquist (Skånberg som död kan ju inte räknas till de gamla), äro löjligt ynkliga. Rosen har ett pastellporträtt av kronprinsens ene son — dålig teckning, dålig färg och dito behandling. Fy f-n! Och hans 'Munkhuvud', som hela Sverge andaktsfullt blickat upp till, då det utställdes på 'Nordisk konst', en vanlig elevmålning efter uppställd modell. Voilà tout! Fru D:s porträtt, grönt i ansiktet, tungt, tråkigt utom för dem som finna likhet med originalet. Ja, bättre vore att en kvarnsten vore bunden vid hans målningar, och att de sänktes i havets djup (det är kanske därför han målat en akvarell, en personifikation av 'Vågen' eller ett som på hans

gudars språk heter 'Bylgia'). Gubben Wallander, gamla klumpiga färggråa illa tecknade saker, Malmströms saker har jag ej sett. Hans teckningar till Fänrik Stål ha nog valör & färg men sakna finess. Saloman = noll, ehuru duken är stor och arbetet ett mödosamt och långvarigt sådant, Nordenberg, fy f-n, Ekwall likaså. Nej, det är endast några av de unga (några) som skulle rädda utställningen. Halls tavla från salongen är en av de bästa, Björck, Eva Bonnier, Hanna Hirsch, Anna Cramér, Hilda Norberg, Ivar Nyberg äro mer eller mindre bra, relativt, och ge tillsammans med dem jag i början nämnde en smula intresse åt utställningen.

Jag har målat flickor i skogen som plocka blåbär, min svåger i solsken, Hilda Göthberg i en soffa, min mamma von Hinten med mig i en spegel på väggen, min syster i solsken, Emma Lamm i gräset, ett par flickor som spela etc.

Bergh är gift och har farit. Jag längtar efter den 15 september. Jag tror på seger för oss!»

Två ärenden löpa parallellt i »Pariserpojrkarnes» samfällda aktion under år 1885 — »revolutionen» och utställningarna. Som korrespondensen ofta rör båda angelägenheterna sida vid sida, har författaren icke velat utsöndra den ena från den andra utan sökt såvitt möjligt hålla jämna steg i avseende på kronologien. Men för att icke alltför mycket tynga materialet och fördröja händelsernas tempo har han uteslutit åtskilliga brev och meddelanden, där de i annat fall bort infogas. De äga emellertid ett visst belysande intresse och böra därför ej undanhållas, varför det nog är motiverat att, innan vi övergå till Opponentutställningen som nu öppnats, relatera ett och annat som andra än förut citerade opponenter tänkt om förhållandena.

Oron och bullret kring Josephsons mission var stor inom hela konstnärsläget. Olof Arbo-relius, som ju ej var någon sprakfåle men lugn och sansad och i flera år ordförande i Konstnärsförbundets Stockholmsfraktions styrelse, skriver om det celebra aktstycket följande reflexioner den 5 april 1885:

»Några ord angående petitionen till akademien. Den har åstadkommit en häftig rörelse i våra tjocka farvatten här i Stockholm. Det var ett stort fel att det gjordes upp förslag till regler på förhand. Det är en gammal erkänd sats att vill man reformera skall man akta sig att ställa upp regler. Synes en enda av dessa vara mindre välbetänkt ser hela reformen ut att vara obehövlig. Dessa, ehuru goda i sitt allmänna syfte, vono dock för suddiga och oklara för att kunna slå an utan närmare förklaring. Detta insåg jag genast, så jag var villrådig om jag skulle skriva på. Gjorde det sen jag sovit en natt på saken mer för kamratskapets skull än för annat och har även fått andra att göra det. Nu sedan de kommit ut i tryck hör man emellertid ej annat än klander över dem även från liberalt håll. Att det står att det endast är ett utkast fäster sig ingen vid.

Vad som kommer att svårt motarbeta en fredlig lösning är den andra listan! (»revolvern»). Den borde åtminstone ha hållits hemlig, men Josephson har visat den lika okonstlat som petitionen och dessutom veta tidningarna om saken. Detta gör att akademien förklarar, att huru villiga (eller ovilliga) de äro att tillmötesgå, så ämna de icke vika med kniven på strupen eller för

hot. Låt vara att ett radikalt element bland opponenterna söker framtvinga ett ohjälpligt brytande, så var detta dock icke flertalet petitionärens mening! Detta vänder opinionen mot oss.

Vad bör göras? Ett sätt vore: beslut att offentligen bränna »revolvern», men med tyst förbehåll att dess bindande kraft fortbestår. Denna handling av tillmötesgående och moderation skulle stärka vår sak i allmänna opinionen.

Besluta snart! Telegrafer! Bäst även skriva till London. Det är i synnerhet för Häggs skull, då han är ledamot av ak. och skrivit under »revolvern». Och ett ledamotskap är i England av icke obetydlig vikt! Även måste hänsyn tagas till de unga, som riskera gå miste om stipendium. För mig och Josephson kan det ju vara tämligen likgiltigt, då vi fått vad vi kunna vänta. — Gratulerar till er vackra utställning 'Från Seimens strand'!»

Flera brev växlas för att förklara vad envar menat och för att övertyga men resultatlöst.

(Den 16 april 1885.) »Jag skrev, att jag från alla håll hör klander mot reglerna. Därav drar du den slutsatsen, att jag inte ställer mig på er sida. Var du lugn för det! Det gör jag i alla väder! Enda undantaget: de oklara reglerna

borde ej uppställts, det begriper var praktisk människa. Joseph tar jag också i alla hänseenden i försvar, men oss emellan kan jag väl få säga mina betänkligheter?

Du skriver: 'Vi skola dock hoppas att akademien är besjälad av samma varma intresse för vår konst' o. s. v. — därav står inte ett dugg i petitionen, men det hade inte skadat att något sådant stått där, då den i alla fall var så långdragen.

Din O. A.»

Utsedd till sekreterare för utställningen »Från Seinens strand» hade jag ett drygt arbete att erhålla även det minsta skriftliga svar från flera av kamraterna, detta ej beroende på deras ovillighet mot syftet, men deras rent fysiska motvilja mot penna och bläck. Svårast var Gegerfelt.

»Paris 13 febr. 1885.

Lilla Pauli!

Att måla är svårt, men att skriva brev är värre. Jag har i 14 dar haft svåra kval för dina många brevkort — förlåt mig är du mer än snäll. Jag anmäler och skickar en större akvarell (för utställningen) till den omnämnde 'kom-

missionären' (det var ett svårt ord att skriva)
inpackad.

Din W. v. G.»

Vid mötet i juni 1884 hos Josephson hade man starkt framhåvt nödvändigheten att så mycket som möjligt begränsa deltagarna i den beslutade utställningen till dem som ännu vistades i Frankrike. Ett par undantag måste göras. Att man å andra sidan stod i den delikata situationen att några f. d. parisare ej kunde inbjudas smärtade oss på samma gång det väckte en förklarlig besvikelse hos dem det drabbade. Så skriver Axel Borg, vilken sedan ett år var bosatt i Örebro:

»Örebro febr. 1885.

Broder P.

Redan genom en artikel av Spada i Dagbladet kunde jag förstå att utställningen i Blanchs lokal var begränsad, så att jag var beredd på ett bleklagt nej från dig i de 17:s namn — men någonting som överraskade och nedstämde mig var ditt påpekande av att till hösten skall anordnas en utställning vid sidan av och i opposition emot akademins.

Detta förefaller mig mer än vanligt idiotiskt. Vem skall exponera där? Det skulle väl bli de 40 à 50, vars namnunderskrifter ni vänta i Stockholm. Rentut sagt, när jag först hörde talas om denna utställning i april, blev jag, och troligen också de andra 49 hemmavarande som önska en sakernas förändring, helt glad i hågen och brann av nit att få ställa mig på eder sida. Denna sak blev mig kär. Ja, jag tyckte mig liksom ha fått sällskap i min ensamhet och fått något att arbeta för — så kommer underrättelsen att detta är en alldeles enskild affär, som man vill hålla 'profanum vulgus' ifrån. — Detta vore under vanliga lugna förhållanden mycket lofvärt och bra. Men om det nu — just nu — då man med samlade krafter skall rycka an mot akademien och slå ett dunderslag är lämpligt — blir en annan fråga. Tänk dig för en smula!

Listan cirkulerar med reformförslaget som ju är en stor och viktig sak, som ni 18 i första rummet borde göra allt för att befrämja, då ni tagit initiativet.

Så blir er första åtgärd att mitt upp i allt detta helt egoistiskt göra en enskild utställning och utestänga alla som vilja sluta sig till er fana. Att ovanpå detta tala om en utställning till hösten är en absurditet, ett van-

sinne, då ni 18 redan på våren tänka låta representera er så fullständigt som möjligt. Vad finnes då kvar till hösten? Edra salongstavlör för året? Eller kanske ej ens det, och så de 40 à 50 fåglarnas med sina, som ni ännu ej ha i handen. Efter vad som skett torde en stor del av dem förbliva i skogen. Var viss på att hela edert reformprogram kommer att stranda på denna klippa. För min enskilda del får jag säga att då det i ett sådant ögonblick, då det är av största vikt att alla enas om ett stort mål komma med sådana små fnaskigheter som denna separatutställning, det är att förlora edert mål ur sikte, att mörda edert nykläckta foster: reformförslaget.

Vad mig personligen beträffar har jag nu tagit mitt parti och deltagit i akademins utställning, då jag blivit utestängd från edert sällskap. Jag är ej så ekonomiskt oberoende att jag kan låta mig utestängas från expositionstillfällen. I Konstföreningen har jag ej exponerat sedan jag opponerade mot juryns oförsänkda tilltag att refusera din tavla. I allmänhet fordras mera moraliskt mod och tro på den rättvisa saken hos oss fattiga hemmavarande, när det gäller att ställa sig i oppositionens leder, än av eder som leva kräseliga i främmande land.

Huruvida mitt namn kommer med på reformlistan kommer naturligtvis att bero på vad den innehåller. Gud skall veta att jag önskar både de 'konstiga' och de lärda akademiernas reformering.

Gud bevara mig för mina vänner, som du för resten kan delgiva mina tankar om den pannkaka ni bakar. Det är ej frågan att eder utställning blir syperb, men reformen går åt helvete!

Din gamle vän.»

Som man ser, reformarbetet gick ej på smorda trissor; ovanstående utgjutelser, vars berättigande man mycket väl kan fatta, voro långtifrån de enda av det slaget. Borg skrev emellertid på listan — även revolvern — deltog i opponentutställningen men ej i akademins och blev sedermera medlem av Konstnärsförbundet.

Målare var det ju gott om och tavlor, men vi måste också visa skulptur. Hasselberg var visserligen ett utmärkt namn och Gusten Lindberg hade ett par bra saker, men det var önskvärt att få en rikare representation, varför man gav undertecknad i uppdrag att tillskriva Ingel Fallstedt, som levat flera år i Paris men nu var stationerad i Köpenhamn.

Fallstedt hade alltid levat något på sidan om det egentliga kamratlivet och var ständigt upptagen av sin kamp för födan och nöjena samt saknade varje spår av intresse för opponentrörelsen och dess syften utan att därför vilja ägna akademien sin hyllning.

Han besvarar redan den 3 juli 1884 min anhöllan med att han inte vet huruvida han kan delta i utställningen. Han utvecklar detta med en omständlighet, som visar att hans intresse är starkare upptaget av andra angelägenheter, och ger mig en hel hop privata kommissioner. Så ber han mig taga hand om sitt möblemang som kvarlämnats i Paris, och vilka Hellquist fått löfte att begagna men rest och lämnat allt vind för våg. »Är du i Paris, men ej Hasselberg så sänd en rad härom. Vill du låna dessa saker om Hasselberg är borta? Sakerna stå i den ateljé Hellquist betalat till d. 15 juli. Rue S:t Martin 5 Ternes.» o. s. v. Men efter ytterligare påstötning kommer äntligen den 16 febr. 1885 underrättelser — att han fortfarande är oviss om han kan delta i »Från Seinens strand» (som snart skulle öppnas). »Jag har själv tänkt att exponera separat, men är oviss om jag kan bli färdig till min egen utställning. De saker som jag ämnar exponera stiga till

ungefär 30 stycken (största delen byster av dem jag gjort till Panoptikon i Kphmn).

Om jag skall delta med er, måste anmälan ske strax? Icke så? Detta kan jag ej. Här har jag gjort ungef. 25 byster under detta år bland vilka jag har haft nöjet att få modellera drottningen, kronprinsessan och hennes gemål, 3 av barnen samt skulle i dagarna börja med konungen.»

Det är möjligt att han kan få dessa byster beställda i marmor — därför ovisst om han kan deltaga med oss. »För resten ber jag dig vara vänlig efterse mina möbler i Paris. Beklagligtvis förlitade jag mig på Gusten, då jag for. Utom vad G. själv hade i förvar på sin ateljé av mina saker (jag menar några bitar av Ekström och ett par små byster som jag av Hasselberg hört stode i pant för G:s ateljéhyra) utom dessa saker hade jag lånat Hellquist 6 st. stolar, bord och en gammal soffa — vilka möjligen genom din välvilja kunna komma till rätta.»

Kommissionerna utträttades för gammal vänskaps skull — men i första rummet emedan undertecknad, sekreterare för utställningen, hoppades därigenom nå syftet: Fallstedts deltagande i vår utställning. Syftet nåddes. En sekre-

terares syssla var ej blott maktpåliggande men även mångskiftande!

Också med landskapsmålaren Joh. Ericsson, bosatt i Göteborg, har öppnats korrespondens, för att inhämta vad man av honom kan vänta till »Från Seinens strand».

Han skriver från Gtbg 22 dec. 1884.

»Jag har gjort ett par 'seriösa bitar' och skall väl svänga ihop ett par stora.» Och den 12 febr. 1885 kan han anmäla en hel rad. I breven förekomma en hel del upplysningar om konstförhållandena under samma tid i staden vid Göta älv och vilka kunna intressera fastän något på sidan om vårt huvudintresse.

»Jag bor på Göta Källare med min hustru och dotter; vi äro inackorderade i maten och lägga synbarligen på hullet. Här är ett ställe där nerverna lugnas, inga sinnesrörelser och ingen 'björndans' i trapporna.

Tavelmarknaden är slut, om den någonsin funnits, här har sedan vi kommo hit i oktobers början ej sålts någon tavla till någon enskild person. Bland konstens utövare är det endast Axel Kulle som florerar här. Han nyper sig i näsan för att känna dess temperatur. Han har sålt en liten tavla till Pontus F., tar betalt efter tiden han använder för att måla den.

Ponti tavla kostar 700 kr. (sju veckor), en annan av samma storlek gick något fortare: 650 kr. samt en liten, liten à 350 kr.

'Färsken' Axelsson har grasserat här. Hans välfödda person och flöjtlika stämma har skaffat honom vänner i alla vrår och vinklar. Han fick ej sälja sin stora 'Canale Grande', med alla de röda lackstängerna i vattnet. Alla Göteborgs köpmän gingo och mätte på väggarna för att köpa tavlan, men han fick alltid till svar att det fattades 6 à 8 tum på deras väggar som voro för korta. De kunde gärna ha köpt den, ty den var bra och så behövde han pengar för att resa ut. Som sagt det går inte. Gusten Lindbergs lilla marmornymf har varit så illa packad att både fingrar och tår blivit avslagna. Det är en vacker sak som skall göra honom heder på vår utställning.

Jag är nu sekreterare åt lille Per (Hasselberg) som inte mår bra, stackars gosse. Han får ta sig en månads vila, lider av en släng av äggvitssjukan och flyttar i morgon (13 febr.) på lasarettet för att få nödig vård. Han har legat inne 14 dar (ovanpå) och försökte just lägga händerna på Gustens lilla nymf då doktorn befallde honom gå till kojs. Jag tror att du skulle göra Hasselberg stor glädje att teckna av en

eller ett par av hans saker till illustrerade katalogen.»

(Både Hasselbergs och Lindbergs bidrag tecknades till katalogen av undertecknad.)

»Fürstenbergs galleri här är nu färdigt. Du har väl läst om det i tidningarna. Din medaljong anses vara den bästa.

Staden gästas för närvarande av snobbis Nelson, som har en väldig stock av peinturer med sig; bemålde yngling tänker göra Pontus sin uppvaktning klädd i frack! Det kommer nog att taga skruv!

På Konstföreningen huserar Hellquist, som tagit av 3 alnar på var sin sida av sin sista salongstavla (du minns han målade sitt alplandskap så stort med bara snö och en ensam kvinna knäböjd framför ett krucifix för att i alla händelser synas — men placerades i taket och liknade ett vitt frimärke). Tavlan förut på längden har nu nästan blivit höjdtavla. Han har för resten sålt en tavla till Museum, men har för resten hela stocken ograverad. Heyerdal var här en dag på utresan. Han ämnar slå sig ner i München. Axelsson reste i dag härigenom till Italien, han skällde på vad han kallade 'parisiska busligan', vilket gjorde att vi blevo fiender.

Din —.»

Från Hagborg daterat Paris d. 19 april 1885.

Han undrar över att han inte erhållit någon illustrerad katalog över »Från Seinens strand» och besvarar sedan mitt förslag: »Idén med en tacksamhetsskrivelse till Bergh och Joseph är utmärkt. Men hur göra? Vill du att vi skriva den här eller har du den redan klar? Larsson, Gegerfelt, Salmson, Bob m. fl. ligga på landet — men vi böra och skola tacka dem gemensamt. Också tycker jag att Joseph borde ersättas.»

Angående planen att flytta utställningen till Göteborg tror han att »det kommer att kosta oss pengar — de flesta tavlorna äro där kända, så är det ett litet samhälle och de flesta äro denna tiden ute och reser».

Utställningen kom heller icke till stånd.

Hagborg, nygift, är installerad i den normandiska fiskarby därifrån hans succétavla lånat motiv. Han är orolig att ej hinna sända till Opponentutställningen — hans framgång vid »Från Seinens strand» förpliktade. Efter ursäkter för dröjsmål med brevsvår: »Tack skall du ha — och nu sitter jag på aktern, som du bad, och har det värre bra — är nu så tydligt att jag inte vill tala därom», men detta tycks dock vara omöjligt, ty strax efteråt heter det

förklarande: »Ser du, jag har gift mig med just den tös jag ville ha, den enda jag någonsin velat ha.»

Orolig att inte hinna bli färdig till Opponentutställningen, hindrad som han är av en tillfällig fotskada att göra utestudier, ber han mig förströ med skvallerhistorier från den normandiska fiskarby och gryende badort, Ver-sur-mer, där vi föregående år kamperat samman. Jag har berättat att jag även detta år hade kvinnlig simelev, som jag lärde flyta på rygg («faire la planche») — »däri tycker jag du gör rätt — du har väl ett helt planschverk klart nu! Du ber mig tåga — men du berättar ju ingenting. Kila du på! — sen skall jag tåga.

Akademins utställning — äger du akademins illustrerade priskurant, så vill jag gärna låna den. Och så skriv om polemiken mellan våra kommissarier (Larsson och Joseph) och Nationalmusei nämnd angående inköp på Opponentutställningen — jag vet ingenting. Jag målar varjehanda men är inte riktigt i tagen ännu. Har ännu inte fått tag i ett bra salongsämne!

Vi voro först i Berck (kusten i Normandie), men där var för mycket badfolk, och tyckte jag att där var jolmigt i och för målning.

Här är allt badfolk med, men mindre, och

mycket bra fiskare och 'fammar' (femmes) med att måla. För min del det bästa ställe att måla. Men icke är det att likna vid Ver vad gator och gårdar och landskap beträffar. Sådant finnes ej här. — Jag hoppas få se Pauli i Paris — du vet 12 okt. 1875 kommo du, jag och Borg dit första gången, tänk om vi nu tio år efteråt kunde vara samman, åtminstone du och jag, det vore roligt och komiskt!»

»Cayeux-s.-mer 2 sept. 1885.

Du kan inte ana hur allt, dina brev, tidningar, kataloger m. m. roat mig och Gerda — vet du, vi ha grinat värre och hjärtligt — det är f-n vad allt klarar sig — jag tycker det går på det roligaste sättet, oj, oj, oj! så många godbitar! Mätte blott vår utställning bli riktigt snygg — jag knogar värre med en bit, som jag skall sända per grande vitesse till Blanch och hoppas den kommer fram till den 15 sept. Emellertid äro vi ju så många denna gång, så det bör gå som en dans — bättre än akademien bli vi ju alltid. Vad jag tycker du skall fröjda dig åt Salomans 'Gustav Vasa' — en sådan hade väl blivit refuserad i Konstföreningen (så hade du fått revansch!).

Och Hellquist som inte fick medalj i Antwerpen. Apropos, vilka fingo medaljer där? Roligt om Axel Borg fått något, han skall ha haft goda saker där.

Du talar om att du inser mer och mer att du inte är livad för 'bilder ur verkligheten' — menar du det? Möjligen tyckte jag bättre om din interiör 'Vid sjukbädden' än den stora 'Skördefolkets frukost'. Möjligen ligger interiör o. d. lättare för dig än 'ute'. Så 'Snickareverkstaden', din 'Salon', för att inte tala om din 'Lecture du soir'. — Men jag tycker du kan måla vad som helst — och alltid är du väl konstnär! Sjåpa dig inte. Låt vara att du inte säljer g e n a s t — men nu för ögonblicket säljes högst litet av tavlor och oftare äro sådana arbeten minst sålda, som man nedlagt mesta arbetet på.

Det var Gerda som skrev utanskriften. Vi äro ett visserligen men ha inte samma handstil — lyckligtvis för henne — döm av detta prov! Hon hälsar obekanta vänner och tackar för nöjet av sändningarna, hon läser högt medan jag målar, men sedan läser jag om det, ty det är åtskilligt som är behagligt att icke glömmas.

Men du måste glömma att vara klen — och

så skall du inte låta bli att måla! Jag längtar emellertid att du må bli bra i ditt goda huvud.

Jag är nu till 'hälften' i säng.

God natt!

— Haggis —»

Opponenternas utställning.

Den i vår konsthistorias annaler så mycket omtalade och under sin fortvaro så oändligt omdebatterade Opponenternas utställning hade, såsom beslutat var, öppnats d. 15 sept. 1885.

En vecka senare skriver Bob, sedan han först sökt trösta mig »att som min fader till honom uttryckt jag tillhör det stora fåtalet som ej får sälja», om Opponentutställningen följande:

»Dina tavlors placering i det allra heligaste, i absidens fond 'Skördefolkets frukost'. Där hänga även Haggis' båda salongstavor av i år, dock så att 'Skottkärran med flickan' står på golvet med baksidan utåt salongen. Ett rött draperi är vårdslöst elegamment kastat över baksidan. Vidare Arsenius' stora 'Återkomst från kapploppningen', Ekströms tavla tillhörig Starck, Berghs porträtt av sin hustru, fru Thorells porträtt av någons hustru, Lindmans skiss till Stockholms ström, Birgers 'Toalett', Josephsons

'Strömkarlen' etc. Din andra tavla 'Vid sjukbädden' ser fbdt bra ut och skiljer sig från allt det andra & hänger på långväggen.

Jag kan dock på förhand säga och i största förtroende att hela pressen och hela publiken jublar över oss, att akademien skäms över jämförelsen med opponenterna, att det spritter av liv och lust, glädje & kraft på väggarna hos Blanch och att vi nu ha lyckats visa att vi kunna och att vi vilja vad akademien varken kan eller synes vilja: sund, personlig konst. La! En sådan seger till och akademien är förlorad!

Skall sända dig en medalj som skänkts av ingenjör Abom.¹

— Bob. —»

¹ Kopia av en 1700-talsmedalj och slagen av järn.

Under det att utställningen »Från Seinens strand» var fullständig redan vid dess öppnande, blev detta icke alldeles fallet med Opponenternas. Men den förstnämnda upptog endast aderton konstnärers arbeten, den senare däremot sådana från över femtio deltagare. Trots skriverier och påminnelser kommo åtskilliga konstverk till utställningen först sedan densamma pågått någon tid. Det blev därav notiser i tidningarna, vilket ju alltid var en fördel för att hålla intresset på högspänn. Och det behövdes. Ty utställningen hade en mycket svår konkurrent: »Olyckan!» Under denna rubrik innehöll pressen under flera veckor reflexioner och uttalanden med anledning av den sorgliga händelsen framför Grand Hotel aftonen av den 23 september, när Kristina Nilsson från en av hotellets balkonger lät höra sin världsberömda sång »Fjorton år tror jag visst att jag var». En tusenhövdad åhörarskara trängdes samman på platsen framför »Grand» och i trängseln blevo flera personer ihjälklämda.

En notis av den 3 oktober mäler att tre akvareller av Anders Zorn anlänt och uppmanar till besök, emedan den ena akvarellen snart skall sändas till England.

Den 6 oktober har utställningen ytterligare ökats med »Vattenvegetation» av Joh. Krouthén, en pastell av Axel Borg och två akvareller av Carl Larsson. Och följande dag har ytterligare inkommit ett oljefärgsporträtt av grosshandlare Warburg i London målat av Zorn. Det utställes endast en kort tid för att sändas till ägaren. »Ensamt det», heter det i notisen, »är värt ett besök.»

Som man ser voro Opponenterna ehuru nybörjare i utställningskonstens teknik ingalunda okunniga om att publikens intresse måste oavlätligen hållas vaket. Jämte många andra små finter, verkade detta med Zorns arbeten, som man måste skynda att taga i betraktande innan de sändes utomlands, eggande. Redan dagen efter »olyckan» annonseras en ny akvarell av Zorn, porträttet av brukspatron Aspelin.

Opponenternas utställning blev en stormande succé: 1:o emedan den var bra, ungdomlig, frisk och medryckande, 2:o emedan den alldeles stukade den samtidiga akademins, 3:e emedan

den också bjöd på en verklig succès de scandale: »Strömkarlen».

Stackars Joseph! Jag undrar om icke här den djupa bitterheten slog klorna i hans innersta hjärterötter så blodigt grymt, att såren blevo dödande för hans förnuft. Det var hans sista men säkra hopp, att sedan »Strömkarlen», hans livs mest patetiska bikt, refuserats på våren i Paris få lysande revansch på opponentutställningen, som han själv jämte Larsson skulle arrangera och alltså hade utsikt att presentera verket under fördelaktigaste förhållanden. Men verkan blev den rakt motsatta: löjen och skandal!

— Han ser ju ut som om han ville kräkas, försäkrade en åskådare.

— Naturligtvis, svarade Joseph, vill han kräkas, då herrn ser på honom!

Men dylikt och mera sådant fastnar som taggar i bröstet, så mycket mer som ingen enda kamrat kunde eller ville försvara konstverket, ty ingen senterade detsamma, och Larsson hade givit Josephson en vänlig vink före utställningens öppnande att taga duken tillbaka.

En av kamraterna — undertecknad — som sett det märkliga verket i Josephsons ateljé, rue Monsieur le Prince i Paris, hade blivit förvånad,

gripen och — betagen. Hur kom det sig att jag inte delade mina kamraters uppfattning? Måhända emedan jag redan den tiden gentemot allt nytt inom konsten känt en viss mystifikation, vars lösning lockade. Men också tack vare en viss händelse, inträffad några år tidigare, under mitt sista studieår i Rom.

Vid den utställning som eleverna i Villa Medici i Rom varje år ordna hade det fjärde årets »prix-de-Rome», Marcel Baschet, exponerat en större figurkomposition (en situation med några kvinnofigurer klädda i fjortonhundralets dräkter). Denna duk var en smekande pastiche av ungrenässans — något erinrande om Botticellis fresker, nu i Louvre. Platta toner, karnationen svagt modellerad, stoffer, veckade, men med mönstren liksom tryckta därpå utan iakttagande av perspektiv — det hela så nytt men på samma gång så demonstrativt förklarande ungrenässansens charm — hittills så obeaktad av mig såväl som av mina Romkamrater, ännu helt fångna i den föreställningen att högrenässansen var icke blott det högsta men ock det enda värdiga att tagas till föremål för beundran och studium.

Det behövs ibland så oändligt litet för att ge impuls och verka befruktande eller för att öppna

ögonen för nya skönhetsvärden. De båda målningarna, Josephsons och fransmannens, voro varandra så olika och utan ringaste förbindelseleder, men ändock? Först långt efteråt, när jag sökt förklaringen att från första ögonblicket ha fjättrats av Josephsons »Strömkarlen», hans för alla andra så frånstötande — hans »l'oeuvre» — har denna orsakskedja blivit klar för mitt medvetande. »Strömkarlen» med dess platta toner, dess förgyllda fiol, dess starkt dekorativa blå slagskugga över forsen, allt gav mig vid första konfronteringen ett intryck av ungrenässans. Och att jag betogs av charmen i detta släktskap antager jag ha i mycket berott på att jag redan påverkats av den tolkning, som tjugat mig hos Marcel Baschet, vars målning dock varit okänd för Josephson.

Men när jag anno 1892 besökte Paris och bevistade en föreläsning av Sar Peladan över Symbolismen och Rose & Croix i en salong nära Notre Dame de Lorete, och där Baschets duk dekorerade fondväggen, fick jag klart för mig att här var bryggan, som från högrenässans lett mig över till förståelse av de s. k. primitiva.

Anno 1886.

Det skickesediga året — 1885 — lider mot sitt slut och stormen synes bedarra. Opponenterna som vid tiden för utställningen varit samlade i Stockholm börja skingras. Larsson och Josephson ge gästroller i Göteborg och tillhöra där det Fürstenbergska patricierhemmets intimare krets, andra ha skuddat fäderneslandets stoft och trampa de kända boulevarderna i Seine-staden.

Här inträder en förändring i kolonins gruppering. Medan dittills endast några få medlemmar övergivit Montmartre, får Quartier Latin eller rättare trakten kring Montparnasse nu en sådan dragningskraft, att det blir här som »konstnärsrevolutionen» vidare utformas till den fasta sammanslutning som bär Konstnärsförbundets namn. Visserligen behåller Eremitaget vid boulevard Clichy alltjämt sin karaktär av den större skandinaviska kolonins stamkafé i Paris (förutom Café de la Regence vid Théâtre Français och Café de Suède vid inre boulevarderna, det enda som höll svenska tidningar), och lördagarna forforo att samla alla de spridda medlemmarna. Men Opponenterna höllo alla sina möten vid boulevard Montparnasse å en restaurang, belägen

mittemot nummer 154 där undertecknad hyrde ateljé — restaurang »Molle».

Restaurangen var av den i dessa trakter vanliga modesta typen och hade flera små rum, varav de innersta kunde disponeras av mindre sällskap, som ville vara ostörda, och således mycket lämpliga för opponentmöten. Vid ett av de första sammanträdena kreerades Hugo Salmson till ordförande, vilken plats han bibehöll under flera år. Tillfället då detta skedde ägde en viss högtidlig prägel; åtagandet att nominellt stå i spetsen för en skara fribytare kunde ju innebära risk. Salmson var en försiktig general och höll mycket på dekorum, varför man bland oss andra icke var tvärsäker huruvida han skulle definitivt vilja binda sitt öde vid vårt. Men ordförandeskapet, huru självklart det föll sig att detsamma blev honom tilldelat både på grund av ålder och anseende, yttre betingelser och hans ringa benägenhet att själv blanda sig i diskussioner, var dock en plats som stod över profanum vulgus.

Restaurang »Molle» var rätt så livligt besökt inte blott av den kosmopolitiska artistvärld, vilken slagit sig ner i dessa trakter, utan också av fransmännen själva. Den icke minsta dragningskraften var restaurangens värdinna, en ung blon-

din, som till varje diné bjöd besökaren på inte blott älskvärda leenden men ävenledes ett unikum i fråga om koaffyr. Denna senare var hög som ett Babelstorn och så konstrikt uppbyggd att ehuru daglig gäst under flera år det dock var mig omöjligt att komma underfund med dess sinnrika detaljer, som inflätade i och uppbärande varann bildade ett sannskyldigt museiföremål, som det skulle vara senare tiders shinglade ungmör en sann förströelse att betrakta, att undra och förundras. Maken, en sävlig och korpulent herre, satt merendels bakom zinkdisken i det ena ytterrummet, där man serverade kvarterets droskkuskar, och när han ibland gjorde en lov i den finare delen av etablissemanget blev intrycket att »le patron» var toffel-hjälte.

Parisiskan har aldrig svärmat för den politiska frasen om kvinnans likställighet, dess realiserande skulle nämligen icke öka utan snarare minska hennes dominerande position. Inom den ojämförligt talrikaste klassen — la petite bourgeoisie och affärsvärlden, där hon är mannens kamrat — har hon alltid spelat första fiolen.

Restaurang »Molle», som fortfarande existerar men under annat namn och annan regim, undergick ganska snart efter det vi lämnat Paris en

väsentlig förändring. När undertecknad i början av nittitalet besökte Paris och gjorde en visit hos det i våra hävder historiska »Molle» var värdinnan icke mer och värden, änkring och mager, knappt igenkännlig, gav, sen jag framfört ett beklagande, ett påtagligt bevis på vidden av den förlust han lidit. — Voyez, monsieur, mon gilet! Han var alltjämt iförd samma traditionella vita väst som under hustruns livstid, ehuru en mörkare väl mera passat hans sorg. Men icke färgen allenast avgör plaggets lämplighet som yttre tecken på en förkrossande sorg, även omfånget — åtminstone i ett fall som detta — kunde äga sin djupt symboliska betoning. Se, monsieur, min väst! Och han visade hur sorgen förvandlat hans väst från den spända med horisontala tvärveck till ett löst fladdrande omhölje för hans avtunnade bål.

Efter Opponenternas återvändande till hemlandet upphörde »Molle» att vara stamlokal för svenska konstnärer i Montparnasse.

Inte endast vid sammanträdena, men även eljest träffades under senare hälften av åttitalet på »Molle» våra Opponent. Även andra svenskar, konstnärer eller turister, sökte sig ofta dit. Mången kväll samlades man i det innersta rummet och fördrev tiden under

glam och även sång, ja — så barnsliga voro vi — med en eller annan pantlek. Och Hasselberg excellerade i så kallad tankeläsning samt fördes med bindel för ögonen genom hela lokalen att genom suggestionens kraft söka reda på det föremål man i hemlighet hade bestämt som mål för experimentet.

I motsats till äldre tiders exklusivt manliga Eremitage förekom numera icke sällan att några av våra kvinnliga målande kamrater deltog i måltiderna och samkvämen hos »Molle» och författaren har särskilt anledning erinra sig detta.

En novemberdag 1885, då jag i sällskap med kamraten Bob Thegerström steg ut från »Molle», visade han mig ett par yngre damer, som avlägsnade sig ett stycke längre bort på bulevarden.

— Se där går Hanna Hirsch! sade min kamrat.

— Vem är det? frågade jag.

— Känner du inte Hanna Hirsch? Hon är målarinna, vet jag. Hon har talang — tyvärr! tillade Bob.

Eva Bonnier var den andra unga damen och båda dessa målarinnor kommo snart inte blott

att tillhöra vår närmaste umgängeskrets utan även Konstnärsförbundet från dess första år.

Längre bort hade Per Hasselberg sin ateljé vid boulevard S:t Jacques. Han samlade kring sig åtskilliga kamrater, vilka intogo sina måltider på en mycket lantlig sylta, där hönsen promenerade och plockade på golvet, och vilket matställe hölls av en gemytlig gammal madame, »gumman» eller på Hasselbergs dialekt »gåmman» kallad. För dem, vilka här voro stamgäster, föreföll restaurang »Molle» vara en onödigt luxuös stamhåla.

Centrum i den krets som kom till »gåmman» var Per Hasselberg. Han hade tämligen sent, och först sedan han blivit erkänd och medaljerad skulptör, gjort inträde i de andra svenska konstnärernas krets. Vid medio av åttitalet, då han utför den skulpturala utsmyckningen av Fürstenbergiska galleriet, blir han en av de ledande. Alla förtjänster till trots blir han dock aldrig »tabu», han lika litet som Ernst Josephson eller (under vår parisertid) Richard Bergh. En kort tid under de äventyrligaste åren i början av decenniet hade Birger varit nära att bli »tabu» — men det tog slut en vacker dag och sedan — så förklarades »unter uns» — skulle inga »gudar» råda. Hur varmt vi kamrater voro

fästade vid varann, ingen blindhet tålades; kritiken, om stundom blundande, fick aldrig somna. Och detta skulle jag tro var till nytta såväl för den enskilde som för den stora kretsen i sin helhet. Det säger sig självt att en dylik öppenhet, som var tillåten mellan gamla kamrater och nära nog dagliga umgängesvänner, inte smakade dem väl, vilka (i likhet med en Edelfelt) redan från tidigaste pariservistelse undvikit landsmän och i stället sökt sig vänner och umgänge bland fransmän.

Per Hasselberg ägde en lycklig blandning av manligt allvar och en viss säregen lantlig humor; han hade själv prövat och genomgått den så kallade ekluten, fattig hade han varit och sparsam förblev han mot sig själv, givmild mot behövande kamrater. I likhet med många andra konstnårsungdomar hade han utgått från ett ringa hem och som fallet varit med vissa av dem (en Jöns Månsson, en Alfred Nyström), visade han stor benägenhet för filosofiska spekulationer, ovanliga nog för rikemans barn. (Dick Bergh är ett undantag i det senare fallet.) Han hade även lust för mekaniska uppfinningar — allbekant var hur gärna han tillät kamrater kritisera de verk han hade under arbete, medan man däremot aldrig fick hysa det

ringaste tvivel om hans epokgörande upptäckter på elektricitetens område. Som filosofisk spekulator hade han fastslagit som enda riktiga en mekanisk världsordning, och konsekvent därmed skulle man mycket väl kunna lära sig själv och andra det vi inom konst kalla inspiration och »sentiment». Jag erinrar mig ett tillfälle då vi — han, Dick Bergh och undertecknad — livligt dryftade denna tes med anledning av några inspirerade verk, mättade av »sentiment» av Jean François Millet. Hade Hasselberg levat i dag, efter de revolutionerande upptäckter som gjorts att trola bort såväl tid som rum, hade han kanske fått skarpare vapen till sin mekaniska världsordnings försvar. Oss, hans dåvarande opponenter, lyckades han icke övertyga — icke alldeles.

Tidigare än någon annan av kamraterna hade han gjort sig förtrogen med den gryende socialdemokratins läror, vilka i Sverge predikades ännu blott av »mäster Palm». Han stod således på Opponenternas egen vänsterflygel — och samtidigt, mirabile dictu, i andra avseenden på dess högerkant. Hasselberg, så modernt frisinad han ville och trodde sig vara, hade nämligen vid sitt politiska tänkande en hindrande black — han var frenetiskt blind anhängare av

L

allt franskt, allt som i Frankrike fått dess officiella hallstämpel, och detta vid en tidpunkt då Björnstjerne Björnson mot den franska nationen utslungat sitt bekanta: »Franskmændene, disse Europas kinesere!»

Alltså å ena sidan en linje, som i vår sammanslutning ville se embryot till en social reformation, ett förbund som skulle taga hand om allt frisinnat tänkande och handlande, å andra, i alla organisationer införa kinesiskt examensväsen. Parissalongen med dess redan då antikerade bestämmelser om jury, medaljer och belöningar, École des Beaux Arts med dess ideologiska tävlingar i tillbommade celler, med jettonger, betyg och penningpris utgjorde för honom rättesnöret varefter våra konstförhållanden skulle inriktas, från ungdom allt intill dagarnas ände.

*

Hasselberg dog redan 1894. Något årtionde senare då jag med Nordström, som nu var så gott som diktator i Konstnärsförbundet, samtalade en afton om Hasselberg och hans idéer, sade mig Nordström, sänkande stämman: — Det var kanske ändå lyckligast att vännen Per fick gå bort före den strid han inom Förbundet måst

utkämpa att föra sina idéer — till nederlag! Vid tidpunkten då detta yttrades var man inte blott inom Förbundet utan litet varstades för länge sen förbi ståndpunkter, som under många decennier orubbligt fasthållits av franska institutioner, som mönstergilla ansedda inom hela den stora internationella konstvärlden.

*

Vintern 1885—1886 voro våra Opponenten i Paris livligt sysselsatta med organiserandet av det blivande Konstnärsförbundet, dess stadgar, dess benämning. Namnet, »Konstnärsförbundet» slutligen antaget, vann icke Hasselbergs gillande: han tyckte det lät — bundet och ville i stället ha något som tydde på frihet.

Redan innan sammanslutningen fått organisatorisk fason hade han, utan att meddela sig med kamraterna, gjort upp ett vitt utsvävande program, enligt vilket en fri Konstnärsförening endast var en detalj i den stora frisinnade allföreningen, och detta program hade han sänt Pontus Fürstenberg, utan att antyda sin skrivelsets konfidentiella natur.

Ernst Josephson, som ännu dröjde kvar i Göteborg, fick därför genast del av skrivel sen. Den innehöll bland annat att man mycket

väl kunde invälja mecenater som hedersledamöter av den fria allföreningen! Huru detta skulle smaka Opponenterna, som ville ha bort hedersledamöter ur akademien, är lätt att förstå.

Strax efter Josephsons återkomst till Paris kallades vi till möte hos »Molle», ett av de mera pinsamma som denna vinter ägde rum. Så snart andra frågor på dagordningen expedierats, tog Josephson till orda. Han kunde inte nog utdöma detta handlingssätt, att kamraterna oåtsporda initiera utomstående och vad angick realia, skarpt kritisera tendensen att vilja famna allt, då man (och därav hade ju Josephson under sin agitationsresa till och under vistelsen i Stockholm fått bitter erfarenhet) hade mer än nog av arbete att hålla samman närmare ett hundratal svenska konstnärer kring ett relativt mycket begränsat program, begränsat endast till konstnärliga fackfrågor. Anförandet väckte allmänt gillande. Det var synd om den ensamme, riktigt genant att se den allmänt omtyckte och sympatiska vännen Per så grundligt desavuerad. Han svarade ej, förblev tyst — men näsvingarnas fladdrande som en lärkas vingar antydde en inre upprördhet. Lyckligtvis fick nu Hugo Birger ordet, hans espri lyckades relativt väl återställa den vanliga goda stämningen och detta utan att

sticka under stol med åsikten om det huvudlösa i projektet om en allförening för frihet under artisters upplysta spira.

Bland annat pekade han på hur det visserligen skulle vara mycket kärkommet, i synnerhet för fattiga artister, om större frihet infördes i alla bankinrättningar, »som nu göra sig föga populära genom en massa fordringar på garantier, då det gäller den oundgängliga 'viggen', frihet, frihet vill jag lova — men följderna, mina herrar — la banqueroute, och vad skola sen mecenerna taga sig till? Suga på ramarna —

Och 'glädjehuset', skola vi också ta dem under våra vingars beskydd? Äro de icke fria nog eller vad säga våra tilltänkta hedersledamöter därom?»

Det är skada att ej ett stenograferat protokoll åt eftervärlden bevarat minnet av detta kuriösa opponentmöte, utvisande det vittfamnande sociala, politiska och även rent konstnärliga intresse, som blommade hos ungdomen i de världsförbättringens gyllene år, som kallas Attitalet.

Vi skildes åt i sena vinterkvällen. Josephson, som anlant samma dags morgon, hade icke skaffat sig logi för natten, men fått löfte av Hasselberg att kinesa hos honom. Vi sågo dem allt-

så avlägsna sig tillsammans, inte arm i arm, utan behållande ett visst avstånd från varann, ty chocken hade efterlämnat ett vakuum. Josephson med sina korta steg, rak och morsk, Hasselberg som alltid något framåtlutad och med sävligare, stötande gångsätt, så försvunno aftonens antagonister bort mellan gasskensreflexerna på bulevardens asfalt, förbi Place de l'Observatoire och »port Royal» till Hasselbergs ateljé, att där i all sämja dela syskonbädd.

*

Ateljéarbetet forcerades allteftersom dagen nalkades för inlämnandet av arbetena till salongen, och bland kamraterna samlades intresset kanske mest kring Berghs porträtt av hans hustru och Birgers stora duk »Frukosten hos Ledoyen».

Salongen öppnades och när tiden var inne för prisbelöningarna, erövrade Bergh en tredje medalj. Egendomligt nog hade medaljskylten icke som allmänt väntades blivit anbragt på hustruns porträtt, en oljemålning, utan på en pastell (också ett högst förtjänt arbete), ett konterfej av skulptören Teodor Lundberg. Bland andra prisbelönda skandinaver var även Ville

Vallgren och det tyddes som ett profetiskt omen, att Birger på sin frukosttavla komponerat densammes fondgrupp såsom en kamraternas hyllning till den finske skulptören. Denna deras »hommage» gällde i själva verket mera den populära och gästvänlige festprissen än konstnären.

Paris stod i sin betagande majskrud och konstnärerna delade sin tid mellan salongen och utflykter i enviroingerna. Några, bland dem under-tecknad, packade målargrejor för att göra studier på landet, medan stimulansen av allt det nya man sett på salongen ännu bibehöll sin skummande bornyr.

I Barbizon slogo sig ner på några veckors sejour ett par svenska konstnärinnor, fröknarna Caroline Benedicks och Hanna Hirsch samt två ungdomar från Göteborg: Stenwall och Waldemar Tode. Dessa två sistnämnda, vilka inte efterlämnat några djupare spår i svenska konstens historia, voro båda mycket beskäftiga att göra samlivet i målarbyn muntert och arrangerade lyckade utflykter i den stora Fontainebleauskogen.

Stenwall återvände till födelsestaden efter en kort utlandsvistelse och ägnade sig sedermera åt porträttmåleri inom den mest av gamla sjö-

kaptener och annat sjöfolk bebodda delen vid Göta älv, som kallas »Masthugget». Tode där-
emot återsåg icke Sverge, utan skuddade Euro-
pas stoft och slog sig ner på Afrikas nordkust.
När jag i april 1921 på »vår stora resa» befann
mig i Oran, uppsöktes svenske konsuln — en
mot landsmän mycket förekommande person —
och fick jag i dennes salong sikte på en del
smärre tavlor, om vilka konsuln upplyste att de
voro alster av Todes pensel. Bröstsjuk hade
Tode sökt ett mildare klimat, målade kabyler,
basarer och dylikt fortfarande i den något bleka
färgskala, som var egendomlig för åttitalet.
Han dog ung och så blev även fallet med
hans jovialiske kumpan.

Fröken Benedicks var visserligen skulptris,
men på landet utbytte hon modellerpinnen mot
akvarellpenseln. Hanna Hirsch, varom intresset
bland hennes akademikamrater var mycket stort
— hon hade innan hon lämnade konstskolan i
Stockholm våren 1885 erhållit hertigliga medal-
jen för en familjegrupp i lampsken — målade en
studie i olja efter en liten fattig bondtös. Man
uppmnade mig, som samtidigt var en av pen-
sionärerna i hotell Siron, att jag verkligen borde
gå och se hennes studie, något jag icke var sen
att efterkomma. Bakom trädgårdsmurarna, som

vetta mot slätten till Chailly, fann jag min redan bland de unga uppburna landsmaninna i arbete, omgiven av en flock åskådare. Studien var förträfflig, i ton och utförande värdig en Bastien Lepage. På hennes retrospektiva utställning 1923 i Nordiska Bokhandelns konstsalong förekom även denna lilla studie och har jag hört berättas att professorn baron G. Cederström förklarat det denna till omfånget obetydligaste och till datum tidigaste av de utställda dukarna var samlingens pärla.

Jag antecknar detta endast som ett belysande faktum och därför att det ofta är fallet, när man på äldre dar gör retrospektiva utställningar, att det man målat i ungdomens vår äger en naivitet, en troskyldighet, en rörande äkthet som åtminstone momentant ställer förtjänsterna i större senare verk, där fordringarna dock mångfaldigt fördubblas, i skuggan. Och vilken konstnär har icke någon gång, då han på äldre dar återser ett ungdomsarbete, känt hur en saknads suck velat framtränga över hans läppar! Ack, den gången! Vilken tro och förtröstan på min kallelse, vilka ljusa drömmar om framtida mästerverk! Så som jag då målade, och de förtjänster som jag då kunde inlägga i till synes anspråkslösa och visst icke felfria verk, tavlor,

studier eller skisser, dem fångar jag aldrig åter, hur gärna och brinnande hett jag önskar det!

Är icke konstnärens öde människans, samma växlande rytm mellan saknad och hopp.

En dag fick jag en biljett från vännen Edelfelt; han ber mig beställa rum hos Siron för ett sällskap som ämnar tillbringa ett dygn eller två i Barbizon. Det bestod av, förutom Edelfelt, docenterna (sedermera professorerna) Hagströmer och Wahlund, båda mycket levnadsglada vetenskapsmän, Ville Vallgren och Spada, ingendera vad man kallar »tunguser», skådespelerskan fru Fahlman och en fröken Susen Beckman. De kommo med den stora gula postdiligensen som om aftonen stannar framför inkörsporten till pension Siron. Hotellgården var befolkad av gäster som intogo sin absint eller annan apéritif — Amer Picon — före den väntande dinén. Fru Fahlman hade anvisats ett gårdsrum, slog upp fönstret och gav prov på sin med rätta så uppburna deklamatoriska begåvning givande luft åt sin förtjusning över lantlivets behag som det presenterades under hennes fönster. De förut stojande artistpensionärerna iakttogo nu tystnad, lyssnande till det underligt tonande främlingsspråket.

— Qu'est ce qu'elle nous chante? hörde jag ett par fransmän fråga. Ty svenska språket, helst i en sådan framstående diktion som fru Fahlmans, hade i fransmäns öron mycket av sång; alltså samma sensation vi rikssvenskar erfara då vi höra svenskfinnar.

Följande dag gjordes utflykter i skogen — men fröken Susen hade redan dessförinnan i arla morgonstund måst återvända till Paris, att fullborda något av de bjärta öden, varav hennes liv redan tidigt var färgat.

I Barbizons förnämligare pension — Luniot — där man fick betala hela sex francs i ett för allt, hade ett par systrar Winkrans sen någon vecka slagit sig ner. Den yngre — Gerda (som fyra år senare skulle bli Richard Berghs andra hustru) hade genomgått en nervös sjukdom och av sin läkare, doktor Munthe, ordinerats lantluft samt blivit anbefalld att taga in hos Luniot, där inte några nervtröttande landsmän brukade förekomma. Doktor Munthe gjorde sin patient ett par flyktiga besök, kom sent om kvällen från Paris och återvände med första morgonlägenhet.

Här kanske är det mig tillätet att inflicka några rader om denne i många avseenden så märklige man. Det är helt enkelt en gärd av rättvisa att i krönikan om »Pariserpojkarne» er-

inra om den stora såväl beredvillighet som för-
måga att bistå och hjälpa inte blott vid sjuk-
domsfall, utan även i många andra livets be-
svärligheter, något han under vår vistelse i
Paris ofta lade i dagen.

Som helt ung man hade han i slutet av 1870-
talet kommit till Paris i sällskap med Axel Borg.
Han reste därifrån till Montpellier och återkom
som doktor till Seinestaden. Redan några år
senare, då konstnärerna ännu drömde att efter
upprepade ansträngningar nå en liten mention
honorable eller en tredje klassens medalj på
salongen, trädde han in i vår »middagssylta»
med hederslegionens röda band i knapphållet.
Han var begåvad med livligt intellekt och var
stor charmör, det senare i trots av ett utseende
som väl snarare var präglad av studerkammarens
mödor. Han var vad man kallar: intressant.

Landskapsmålare Carl Skånberg brukade ofta
under vår gemensamma sejour i Venedig be-
rätta om denne sin hjälpsamme vän. Han, Skån-
berg, som hade fattat tycke för en vacker svensk
flicka, boende hos en släkting, svensk konsul i
Havre, ämnade sig till Antwerpen att göra stu-
dier. Flickan skulle resa båtledes hem och vår
målare hoppades få göra sällskap ett stycke på
färden.

— Det passar förträffligt, sade doktorn, som även ämnade resa hem, jag skall ordna den saken åt dig. De båda vännerna kommo till Havre, doktorn introducerades hos konsuln och hade snart ordnat resprogrammet till ömsesidig belåtenhet. Man gick ombord och målaren tog plats bredvid flickan, medan doktorn satt ensam i stäven med sin »ende vän» i denna världen, den trofasta hunden Puck.

Efter ankomsten till Antwerpen reste sällskapet in till Bryssel, där man dinerade i enskilt rum på hotell Wellington. Stämningen var därvid inte oblandat glad, skilsmässans stund kastade sin skugga framför sig. Efter kaffet gick doktorn in i det angränsande rummet, till vilket dörren stod öppen, slog sig ner vid pianot och började sakta och smäktande spela fantasier ur operan »Faust» — kanske menande att tonernas makt skulle ge rätta stämningen åt de unga tu, som dröjt kvar vid middagsbordet.

— Men, så berättade mig min vän landskapsmålaren och fick ett vemodsbeslöjat tonfall i rösten, nu visste jag vad klockan var slagen! Fantasier ur »Faust» — och — jag var förlorad! Återfärden till Antwerpen blev dyster och avskedet dagen därpå var från Skånbergs sida ett farväl för alltid. Några månader senare vigdes

de båda hemvändande resenärerna i Hotell Fenix i Stockholm samt bosatte sig sedermera i Paris.

Det heter att man gräver en grop för andra, men faller själv däri; i detta fall bör man i stället för grop sätta piedestal ämnad att lyfta upp ett kärlekskrankt människobarn i lyckans solsken.

Människan spår, men Amor rår.

Doktor M. fortsatte under flera år sin av uppoffrande välvilja präglade läkarverksamhet inom den skandinaviska konstnärskolonin i Paris. Samtidigt utvidgade han hastigt sin bekantskapskrets bland dåtidens mest framstående celebriteter i metropolen vid Seine.

Vid en av de första frukostarna i sitt nya hem, dit han inviterat konstnärsvänner, anlände mellan rätterna en biljett från Gambetta och en blombukett från Sarah Bernhardt, då på höjden av sin ryktbarhet; tamburens visitkortsbricka företedde en kollektion av kända och förnämliga namn. Det förvånade mig därför ej särdeles, när jag som nygift vintern 1888 låg i Rom — där doktor M. redan sen något år var bosatt, att av norske målaren Ross erfara att doktorn numera var så anlitad, att han blott

behandlade framstående personer »og kun av regerende fyrstehus»!

*

Midsommar stod för dörren och den lilla svenska kolonin i Barbizon beredde sig att fira högtiden med en vaka i skogen. De båda kumpanerna Stenwall och Tode hade några kilometer från byn lyckats upptäcka en stor, högt belägen grotta, vars tak bildade en grönskande trädbevuxen plåtå. Det inre av grottan ordnades med mossa och annat till bekväma liggplatser, ingången var dold och utifrån svår att upptäcka — allt idealiskt förspänt att leva eller rättare leka rövare för en midsommarnatt.

Strax efter midsommaraftons diné avtågade sällskapet, närmare ett dussin, jämna par gossar och flickor, landsmän alla utom en engelsman, en mr Crickford. Alla utstyrda till rövare eller zigenerskor, undantagandes fröken Gerda W., som draperat sig i ett toalettbords stora, vita florbeklädnad. Vandringen uppåt rövargrottan gick delvis genom snårig vildskog, något som väckte förvåning så nära den vid Barbizon mera parkliknande skogen, och snart låg hela rövarskaran lägrad på plåtån, där medförda vin-

buteljer och paket innehållande biskvier uppdukades. Kvällen badade i guldlys, men slocknade snabbt, som ju sker i södern, varefter sällskapet kröp in i grottan och började lottdragning om de olika liggplatserna, vilka ej alla voro lika bekväma. Nu ligger hela följet horisontalt, endast fröken B., den äldsta och förståndigaste i kretsen, envisades att tillbringa natten sittande, i vilken ställning hon verkar symbol av ruvande vaksamhet.

Någon sömn eller vila var inte under första timmen att tänka på, alla hade rövarhistorier att förtälja.

Sen dessa slutats och den äldsta och förståndigaste fortfor att intaga sin ruvande hållning, ropades i korus: — Ligg ner, fröken!

— Om ni säger: »Ligg ner» än en gång, så går jag min väg, sade symbolen och denna hotelse hade som naturlig effekt, att vi än en gång ropade: — Ligg ner! detta med den icke fullt väntade följdén att hotelsen sattes i verket.

De manliga ungdomarnas erbjudande att konvojera genom mörka skogen avböjdes kategoriskt — men mr Crickford, som ju ej förstätt de ord som växlats, reste sig efter en stund, driven av chevalereska instinkter. Han skyndade ifatt nattvandrerskan men kom snart tillbaka be-

rättande, att den manhaftiga damen förklarar: — I go on, when you go back! och då återstod ju intet annat för mr C. än att helt beskedligt backa åter till grottan.

»Alba», den första svaga gråskymningen, hade inträtt. Det är den tid då krypskyttarna pläga ge sig in i skogen, som härbärgerar inte blott hjortar, varpå höstetid anställas jakter (presidentens privilegium), men även ett rikligt bestånd av de graciösaste rådjur, ett eftersökt byte för traktens »braconniers».

Så snart den grå morgonskymningen lättat, så att föremålen i naturen fått form men ännu icke färg, reste sig fröken Gerda upp från mossbädden, förklarande att hon för sin hälsa inte vågade stanna, men önskade återvända till hotellet. Hon ville göra detta ensam utan sällskap, ty hon var alls inte rädd. Väl vetande att i hennes kläna kropp bodde en vilja så stark att intet hinder kunde resas mot en hennes föresats, läto vi henne avtåga. Alla hade krupit ut ur grottöppningen att åse avfärden, och med lätta svävande steg syntes den blonda flordraperade skepnaden försvinna bland skogens stammar och dunkla snår. Vi dröjde ännu en god stund spejande med sömndruckna blickar att fånga en sista skymt av den hemvändande, innan vi åter

drogo oss in i vår lya. Då — pang! ett skott — pang! ännu ett — och sedan tyst, tyst.

Dagen hade grytt och de första solstrålarna snuddat vid trädkronorna. Naturen fick färg och genom en öppning mellan sekelgamla ekar skymtades den vida, vida slätten, längst bort några blekt korallröda tak i byarna Fleury och Arbonne, eljest allt i violett förtoning. Ett valthorn stämde upp sin muntert menade, men ack alltid så vemodsfyllt tonande låt med final i tremolando. Rövarsakaran samlade sina effekter, pläder, matsäckskorgar och anträdde återfärden till pension Siron, vars gatuport just öppnades av gamla gumman — la mère Siron — den första ur bädden, liksom den sista om kvällen att gå till vila.

Vad hade hänt fröken Gerda? Ingenting — hon hade hört ett par skott och sett skymten av hastigt bortskyndande figurer — — —

Hittills har jag hållit mig till sanningen — hela sanningen och intet annat än sanningen, som det heter på franskt juristspråk. Men den sista situationen lockar mig oemotståndligt — jag tillstår det öppet — att dikta, spinnande på uppslagstråden. Vem som något är bevandrad i katolska legender anar lätt hur de skrämde krypskyttarna mystifierats av den uppenbarelse

liknande en madonna, som oväntat plötsligt skridit fram för deras häpna blickar i samma ögonblick de begingo sitt brottsliga dåd. Oförklarligt! Skogen sover, ingen mänsklig varelse varken synes eller höres, så långt de på orätt stråt begivna jägarna kunna uppfatta. Så framträder för att lika snart försvinna en vision av den heliga guds moder! Legenden är redan där, legenden om »Sainte Marie des Chevreux», de miltblickande rådjurens skyddsgudinna. Vandranen som för endast ett tiotal av år tillbaka förrrade sig till någon av de ödsligt belägna bondbyarna i västra brynet av den stora Fontainebleauskogen kunde, om han ledde talet på jakt, få höra en utbroderad saga, en legend berättad av gamlingarna, att tidigt på morgonen av Sankt Johannes Döparens dag hade jungfru Maria i hela sin gloria visat sig för tvenne skyttar. Vilka dessa skyttar varit visste man ej eller ville kanske ej uppenbara — men att händelsen var sann, ja därpå hade ingen någon som helst rätt att tvivla.

*

Dittills hade jag under denna min vistelse i Barbizon varit ganska lat, men nu inträffade något som är ägnat att driva fram arbetslusten:

jag satt modell för mitt porträtt. För en målare, som en tid gått sysslöslös utan att kunna gripa sig an med något arbete, finns sällan något mer sporrande än att vara tvungen till absolut stillhet och åskådare av en kamrat i fulla arbetsdagen. Porträttet, en liten genre, lyckades förträffligt och min möda blev belönad. Ett porträtt är i regel ett dubbelporträtt, av modellen och av konstnären tillika, och jag fick därför till min yttre likhet en viss sympatisk air, som reflex av konstnärinnan. Min tid var alltså inte tillspillogiven, helst som jag genom modellsittning fått en brinnande lust att själv fatta penseln.

Jag målade så en duk föreställande ruinerna av en bondkoja. Ur en rund öppning i den nedrasade stugväggen kröp en stackars gammal tiggare fram, skyggande med handen mot aftonljuset. Emellan de ännu kvarstående husgavlarna syntes en blek måne, förgrunden låg i sval skugga, men resten i återskenet av aftonrodnaden — alltsammans såsom jag sett motivet en kväll jag lämnade Fleury, en bondby lägrad kring chateau Fleury, belägen omkring en halv svensk mil från Barbizon.

Varje lämplig afton gjorde jag med alla mina grejor den långa promenaden — man var ju

mitt i pleinairismen, då det var förbjudet att med penseln röra duken om man ej befann sig »på stället», det vill säga framför motivet och i den belysning man bestämt sig för.

När tavlan var färdig bad mig Francois Millet, den store målarens son, själv konstnär om än i faderns skugga alldeles undanskymd, att få se densamma.

Han berömde färgen och stämningens naturtrohet men: — Tillåter ni mig kritik, monsieur?

— Parfaitement! dites le!

Han fann att jag nog hade återgivit atmosfären kring mitt motiv men inte förklarat »själva saken» — la chose — etcetera. — Jag igenkände i anmärkningen faderns uppfattning att i allt fästa huvudvikten vid »l'humain» — det mänskliga — och jag var honom tacksam för detta påpekande, väl behövt för mig (likom för flera av mina kamrater), som underordnade sakens kärna de måleriska kvaliteterna i en flyktig stämning, ett inflytande som nog härledde sig från vår beundran för Cazin.

Duken sändes till Göteborgsutställningen och hamnade i Fürstenbergska galleriet.

Motivet skulle erbjudit till starkare kolorit än man vanligen bestod i gråvädersstämningar — och jag trodde, när jag arbetade på duken,

att min kolorit var brinnande nog. — När jag en del år senare — efter längre bortovaro — återsåg densamma, föreföll mig duken — och fallet är alls inte enastående i den tidens konst-historia — som ett urblekt papper. Dels ha väl färgerna rent materiellt vitnat, ty man var ganska generös visavi blanc-d'argent, dels ha våra ögon, allt som tiden svunnit, tvingats vänja sig vid allt starkare, allt grällare och mera oför-medlade färgmotsatser. Vanan är halva naturen även för en konstnär.

»Konstnärsförbundet» bildas vid utställningen i Göteborgs »Valand», aug. 1886.

Redan i december 1885 hade man i Göteborg beslutat att till följande år, då det nya konstitutionspalatset »Valand» skulle invigas, inbjuda Nordens konstnärer till utställning och i samband därmed även till ett nordiskt konstnärsmöte. För Opponenterna tecknade sig denna utställning såsom ytterst betydelsefull. Striden skulle bli en seger för dem om de i utställningslokalen fingo uppträda i samlad flock och ej splittrade bland motståndarnas arbeten.

Men de styrande i Göteborg ville inte höra talas om att »konstnärsstriden» skulle utse deras neutrala mark till operationsfält. Josephson och Larsson sökte på platsen verka för saken, men utan avgjord framgång. Om detta — jämte åtskilligt annat — sänder mig Larsson en skrivelse, som är daterad: »Pontus Fürstenberg d. 10 dec. 1885.»

Han säger häri, bl. a. att han talat vid Bonnier för publicerandet av illustrationer, jag ut-

fört i Paris till en diktsamling av en gammal skolkamrat, Paul Elis Holmberg, och berättar vidare om »Vid sjukbädden», som förekom på Opponentutställningen, och ber mig för all del söka ändra de sangviniska pariserpojknas beslut att göra utställning redan våren 1886.

»Gamla gosse!

Ja, du behöver inte tala om för mig hur usel jag är. Det är ej mindre än tre brev, som jag fått från dig utan att ha givit mig mödan att svara. Förlåt, gosse! Ser du, det har varit så mycket i vägen, bekymmer av alla möjliga slag, vilket gjort att jag sölat.

Vad du bad mig om i sista brevet har jag utrett och säkerligen skall Bonnier ta emot dig med öppna armar. Vad tusan är det för dikter du illustrerar?¹

Din 'Vid sjukbädden' var diskuterad både vid musei- och konstföreningsköpet härstädes, men de kräken funno den så sorglig som ämne! Nu hänger den tillsammans med 12 av mina konstverk och delar samma öde — att ingen vill ha dem (hos mig kunna de då ej skylla på motiven, som de finna mycket muntra) — men saken

¹ Detta illustrationsverk kom emellertid ej till stånd.

är den, att de ej vilja köpa något, som höjer sig över pappa J-s och B-ks nivå.

Sedan ett års tid har här i Göteborgs Konstförening till privatpersoner ej sålts för mer än 600 kr. Av dessa har Pontus köpt en av Joh. Ericsson för 500 kr. Det låter bra — inte sant! Detta i millionärernas stad!

Mitt i detta elände slåss vi svenska artister med sådant raseri och sådan iver, så att utomstående månede tro att det är något riktigt fint att leva och dö för! Merde! Merde de la merde!

Vad i alla eländes namn hör jag av ditt brev till Joseph, att ni i Paris beslutat att vår utställning skall hållas redan nästa vår! Äro ni galna eller fulla?! Jag trodde, att ni i dessa allvarliga tider hade upphört både med det ena och det andra. Det beslutet ber jag er på mina bara knän att ni måtte återtaga. Det blir omöjligt! Och tror ni där nere, att svenskar nöja sig med vad ni klösa ihop vid sidan av salongstavlorna, så bedra ni er. Låten er nu inte slås med blindhet, därför att vi nu senast i september hade en liten succé — tro mig det var nått och jämnt! Nu måste vi komma med något riktigt styvt! Annars tar fan vid oss!

Kronberg och andra av samma ull arbeta sedan länge att stuka oss vid den exposition

i Göteborg, som öppnas i Valands nya lokal d. 15 aug. 1886.

Det är av den anledningen Joseph och jag äro här för att utverka att 'Opponenterna' bli exponerade i grupp och skilda åt från de övriga. Det är vid sådana tillfällen göteborgarna snobba sta och handla friskt och vi kunna således ej utebliva. Men då måste vi också komma starkt och avgjort överlägset; böra således inte trasa sönder krafterna och intresset. När ni nu fått veta detta, antar jag att ni återtar det förhastade beslutet. Att ni ej blivit upplysta om nämnda omständigheter beror därpå, att vi ej förrän nu lyckats — med pock och hot och list — tillkämpa oss rätten att få vara för oss själva.¹

Denna utställning blir alltså ännu mer avgörande än Opponenternas i Stockholm. Således gören ert allra bästa till den 15 augusti nästa år!!!!

Alltid hava vi våra salongstavlor att vinka på och det är skönt. Dessutom önskade Joseph ha någon av er hemma i Sverige, ty vi räcka ej till i det här bråket. Vi anse att just du

¹ Detta löfte modifierades, när det skulle realiseras, ganska betydligt. Konstverken blandades.

vore den allra lämpligaste. Kom, du lille förtjusande! Kom!

Hör'u, du skall inte kalla mig 'kräk', ty det förtjänar jag förbanna mig inte!

Nå, vad tycker ni om Kungl. Maj:ts 'remiss angående artisten Josephsons petition'? Kan du tänka dig värre dj—r att vara dumma och fräcka!

Saken är den (jag vet det säkert) att Kungl. Maj:t skall efter eget behag tillsätta en kommitté för att tillfredsställa den allmänna opinionens krav på klarhet och rättvisa. Du förstår att det endast är för att slå blå dunster i ögonen på hyggligt folk.¹

Nu böra de få lämnas i fred för oss. Vår ställning är stark nog för att vi kunna intaga en passiv hållning. Det är till och med Josephs åsikt. Vi hava numera intet annat att göra än att handla och handla väl. Knoga således på, gossar, och segern skall snart vara vår!»

Vid akademien hade man — några år tidigare — instiftat en Egron Lundgrensmedalj för framstående akvarellister. Den förste som tilldelades denna utmärkelse var greve von Rosen. Den andre blev nu — 1885 — Anders Zorn, vilken

¹ Någon kungl. kommitté, varom Larsson talar, kom ej till stånd, ehuru förslaget på högre ort varit på tal.

emellertid, bunden av sin underskrift på »revolvern», måste avsäga sig nämnda medalj. Zorn framhöll för oss att denna avsägelse var en av de större uppoffringarna han gjort för den gemensamma »saken».

»Vi vänta», skriver Larsson i fortsättningen, »var dag i tidningarna få se Zorns avsägelse av Egron Lundgrensmedaljen; fan tar honom därest han ej gör det. Någon kompromiss lyckas inte.»

Det skymt av tvivel, som i de sista raderna kunna spåras, äger sin förklaring. Det institut, som skapats genom »revolvern», hade ännu ej fått visa sin praktiska effektivitet, och Zorn, vid denna tid helt upptagen av att bryta sin egen så lovande bana, ägnade i dess början opponentrörelsen ett tämligen förstrött intresse. Att avsägelsen kom att dröja oroväckande länge, berodde emellertid alls icke på någon bristande lojalitet eller solidaritetskänsla hos Zorn, men uteslutande på omständigheter, varöver han själv ej rådde. Han befann sig ständigt på resande fot, långt från hemlandet, och fick därför ganska sent besked om tilldragelsen och de konsekvenser densamma borde medföra.

»Ja, käre P., nu får du nöja dig med min

sköna 'écriture'. Hälsa alla de våra — och de
våras fruar kanske allra mest!!!! Au revoir!

Din C. L.»

Konstutställningen i Göteborg 1886 öppnades den 15 augusti och samtidigt ägde därstädes ett skandinaviskt konstnärsmöte rum, liksom fallet hade varit fem år tidigare. Det bjöds på stora nyheter. »Valands» och Fürstenbergiska galleriet. Den kända göteborgska gästfriheten överträffade högt spända förväntningar.

Men mitt i den festliga förbrödringen hade nu inträtt ett nytt moment i konstlivet, som visserligen var ägnat ge liv — ty strid är liv — men som hos de fredliga i landet ingav sorgsna betänkligheter. Sverges konstnärer hade skilts i två läger, redan faktiskt men icke nominellt förrän proklamerandet av Konstnärsförbundets bildande ägt rum.

Detta skedde under konstnärsmötet. Bland de svenska konstnärer som bevistade mötet tillhörde flertalet Opponenterna och den 16 augusti voro alla dessa kallade till överläggning hos Anders Zorn, som bodde i hotell Eggers (sedermera Kristiania).

Efter alla förberedelser under vintern och

våren förelåg nu ett utarbetat stadgeförlag till en de fria konstnärernas sammanslutning i ett förbund. Dagen är en bemärkelsedag i vår konsthistoria och minnet av densamma skall sent blekna. Det var som om själva himmeln hade känt glädje över tilldragelsen, aldrig har en augustidag visat soligare och på samma gång friskare, segervissare lynne. Varmt men icke kvavt, salta vindar västerifrån körde fram ståtliga praktskyar, seglande under en höglå kupa, hamnens alla vimplar och flaggställ viftade lycka åt den unga opponentflocken, som från Kungsportsavenyn genom Brunnsparken stegade bort till Eggers, där Zorn och fru Emma välkomnade.

Att leda förhandlingarna utsågs den äldste i laget landskapsmålaren, baron Olof Hermelin och till sekreterare valdes Karl Nordström. Föredragande i egentlig mening var undertecknad, som hade hand om »papirerna», de i Paris antagna stadgarna. Dessa upplästes och man diskuterade punkt efter punkt, i huvudsak gillande hela förslaget, inklusive den förbindande § 13, som förbjöd Förbundets medlemmar att delta i akademins utställningar och mottaga någon dess utmärkelse.

Nordström debuterade i sitt jungfruprotokoll

så mönstergillt, att ännu när Konstnärsförbundet hunnit åldras hände det att Bergh frågade medlemmarna: — Vet ni vem som skrivit bästa protokollet? Och själv därpå svara: Jo, det är Nordström, som skrev Förbundets allra första (han hade några droppar protokollblod i arv av sin fader, landsfiskal på Tjörn), det var klart och koncist, utan överflöd, men allt väsentligt fanns där.

Efter sammankomsten tågade Opponenterna i spridda grupper genom stadens pulsådor. Brösten svällde, tuppkammarna reste sig triumfatoriskt och högt, när vi mötte någon akademist eller professor, ty även detta läger hade några representanter vid Konstnärsmötet. Baron Cederström, ofta fyndig, satte etikett på vårt förbund: »Konstnärernas fackförening», vilket senare ord — »fackförening» — vid denna tid hade en mycket underklassbetonad anstrykning. Det ansågs rätt och slätt okonstnärligt att tillhöra »ett fack» — endast hantverkare räknades som fack — och tillvaratagandet av fackets ekonomiska och sociala intressen var icke med ideella sammanslutningar förenligt, begrepp som tiden ganska snart omkastade.

Samma dags middag var hela Konstnärsmötet inbjudet som gäst hos Pontus och Göthilda

Fürstenberg i deras helt nära staden belägna sommarhem, det så kallade »Sockerbruket». Festmåltiden serverades vid småbord i matsalen, i stora glasverandan och även på sandplanen i trädgården, gästerna voro legio, ty de voro många. Tal på skandinaviska och Carl Larsson som hela folkets rolighetsminister, glam, förbrödring och hurrarop!

Göteborg var känt för att vid festliga tillfällen slå rekord inte blott i fråga om gästfrihet, utan även att presentera ett hänförande bestånd av kvinnlig fägring. Jag blev icke lottlös i ty fall, och då jag även unnar min nästa gott, tog jag fatt min muntre kamrat Bob Thegerström, vilken jag föreslog: — Jag skall föreställa dig för systemen till min bordsdam så bli vi ett kotteri, hon är väldigt söt, de äro söta båda och du blir genast kär!

Profetian slog in och konsekvensen ett lyckligt äktenskap, ett av de få men påtagligt fruktbärande resultaten av konstnärsmötet.

Dylika möten som i Göteborg upprepades vart femte år — det sista därstädes var 1896 — det sista i landet, vid Stockholmsutställningen 1897 — ägde i själva verket ringa betydelse i den mening man i allmänhet förknippar med möten och kongresser. Diskussion om

och ännu mindre resolutioner rörande konst, konstens mål, olika konstrikningars betydelse och företrädesrätt inbördes — dylikt är ju a priori dömt att fördunsta med festruset, var-till kommer att konstnärerna (här målare och bildhuggare) icke äro debattörer, och vi uppleva därför nu uppsjö av konferenser på alla andra områden av mänsklig kultur, utom på ett: den bildande konstens.

Festmiddagar, nachspiel, en eller annan tavla såld, en eller annan förlovning — voilà tout! Men de som ännu leva av deltagarna i Göteborgs konstnärsmöten äga en minnesskatt, som gnistrar av ungdomlig festivitas, och det är sannerligen ingen ringa valuta för de pengar som mecenaterna offrade, att ge mötena den glans som traditionen krävde.

Utställningen fick ett mycket gynnsamt mottagande av både publik och press, men försäljningen, affärernas slutsumma, blev betydligt mindre än fallet varit vid föregående utställning och konstnärsmöte. År 1881 gjordes »affärer» för över 100,000 kronor, men år 1886 knappast till hälften — omkring 45,000 kronor (för att vid följande möten, 1891 och 1896, ytterligare och successivt sjunka).

Konstnärlig succé var visserligen huvudsaken

och sällsuccé bisak, men dock ej att förakta, syntes det nog många och bland dem Carl Larsson. »Hör ni, gubbar», ropade han oss an, »vi måste rota oss ihop och sälja en tavla åt någon kamrat, jag föreslår att vi försöka med Josephsons 'Byskvaller'. Joseph behöver uppmuntran och tavlan är bra, om den också inte går opp mot andra han gjort. Eller vad tycker ni?» Förslaget accepterades och skulle realiseras vid första lämpliga tillfälle.

Tillfället kom samma dag, mötets sista, då en stor kontingent konstnärer inviterats till middag hos grosshandlare E. Lewisson på Jonsered. Stämningen vid middagsbordet, prunkande av läckerheter för öga och gom, var redan festlig och steg ytterligare många grader och, sedan gästerna trätt ut i trädgården med dess härliga utsikt över sjö och grönskande nejder, under inmundigandet av prima mocka, likörer och så vidare, till verklig yra. Det var de ljusa sommartoaletterna, det var havannan, det var skyar som vita lamm och små, det var, jag vet icke allt —! Pontus simmade i konstnärlig lycksalighet på en av trädgårdssofforna. Stunden var inne att sälja Josephsons »Byskvaller» och Pontus utsedd att bli den lycklige ägaren.

Vi gjorde upprepade försök, men fåfängt.

»Det förstår väl herrarna, att jag mycket väl kunde köpa tavlan, men, ser herrarna, det skulle vara mycket roligare om någon annan köpte den, det skulle alltid vara större succé om någon annan än jag, som ju köper så mycket till mitt galleri, ville förvärva konst (argumentets riktighet erkändes), gå till Herman!»

Vi gingo till Herman, som var en vacker och älskvärd stockholmare, köpman till profession, och som redan lagt bort titlarna med de flesta av oss. Tavlans förtjänster utmålades och tämligen rakt på sak framställde vi vår önskan att han måtte bli ägare. Han smålog sitt angenämaste leende, utan att dock låta oss höra det jaord till frieriet varpå vi hetast åträdde.

Festens yra lekar gingo runt på de saftiga gräsmattorna — en professor och konstkritiker, den oförglömlige Karl Warburg, slog kullerbytta av idel levnadsglädje och uppmanade Bob Thegerström följa exemplet — aftonsolen började purpra det redan livligt färgade sällskapet. Kvällen kom och därmed avskedet från Herman, som skulle taga stockholmståget vid Jonserefs station.

»En sista gång, vill du inte köpa Josephsons tavla?»

Svaret kom: »Tavlan är köpt!»

»Av vem?» ropades i korus.

»Av mig!»

»Hurra! Länge leve Stockholms Fürstenberg!»
Warburg slog flera kullerbyttor.

*

Tilldragelsen har av författaren omtalats vid ett tidigare tillfälle, när utställningen av Josephsons samlade arbeten för några år sedan utställdes i Konstakademins lokaler. På uppmaning av Tor Hedberg, som bad mig för Dagens Nyheters räkning skriva en artikel, däri allt jag kunde erinra i samband med Josephsons målningar skulle berättas av en som varit med. Även ovanstående relation av omständigheterna kring köpet av »Byskvaller» förekom.

Till min stora förvåning (och även ledsnad) missuppfattades skildringen, i det några röster förmenade att konstnärsgemenskapens tokroliga beteende egentligen innebar ett »gyckel» med »le bourgeois» eller vad som mera folkligt kallas »brackan».

Intet kunde vara mera grundfalskt, intet mera fjärran från det uppsåt som fört pennan och vilket lätteligen inses av envar som känt miljön och den uppfattning av mecenater och

konstköpare, som rådde under åttitalet och alldeles speciellt vid tillfället i fråga.

Josephsons konst, med ytterst sparsamma undantag (Spanska dansen), blev aldrig reservationsfritt anammad, när hans verk utgingo från ateljén, icke av konstnärerna i gemen, och ännu mindre av icke-konstnärer. Där fanns alltid något som stötte åskådaren såsom brutalt, ofullgånget eller smaklöst.

Pontus Fürstenberg utgör intet undantag. Den lilla pärlan »Spanska dansen» köpte han efter en varm rekommendation av Birger och lika mycket av personliga hänsyn — han räknade nära släkt med Josephson. Och dennes båda porträtt av Pontus och fru Göthilda voro icke beställning, utan blevo till, emedan konstnären, gäst i mecenatens hem, själv begärde att få måla värdfolkets konterfej. »Och mig och Göthilda får man måla så mycket som helst», var ett yttrande som undertecknad flera gånger hörde Fürstenberg fälla. Med dessa tre dukar ansåg han Josephson tillräckligt representerad i galleriet. (En pannå »Souvenirs d'Espagne», som J. presentat, var placerad i något av nedre våningens smårum.)

När 1893 den av undertecknad arrangerade separatutställningen av Josephson ägde rum i

Konstföreningens lokal vid Västra Trädgårdsgatan kom Fürstenberg jämte fru på besök. Allt eller nästan allt var till salu och till löjligt låga priser, men fastän fru F. bad sin man att köpa en duk hon särskilt fäst sig vid, »Svalka», lät han tillfället gå förbi. »Spinnerskan», detta magistrala opus, vilket han bekom i ersättning för till konstnären lämnat understöd, skänkte han till Göteborgs museum; i »galleriet» ville han inte placera denna duk.

Det var dock inte endast Josephsons konst, även hans personliga väsen fann, vare sig hos Fürstenberg eller andra, i den stora vän- och kamratreksen en sympatiskt oreserverad förståelse, som för resten alltid händer gentemot verkligt lidelsefulla naturer. Hans trosfränder voro dessutom en smula oroade att den revolutionära betoningen i hans angrepp mot bestående institutioner skulle få en för dem mindre angenäm återverkan. Misskänd såsom konstnär eller underskattad som personlig vän var han dock alls icke i det Fürstenbergska hemmet, motsatsen snarare, värderad och omtyckt — men med Hugo Birger, Carl Larsson, Anders Zorn kände sig Pontus helt annorledes à son aise än vad fallet var gentemot Joseph. Och konstpubliken som aldrig blev

tillbakastött av någon duk av Zorn, även då denne konstnär från minutiös behandling slagit om till bred, flott och summarisk, beundrade Zorns »klatschar» som genistreck, medan Josephsons verkade brutalt, ouppfostrat.

Även »Byskvaller» gjorde vid dess första framträdande ett allt annat än odelat angenämt intryck. Färgbehandlingen hackig och saknande modulation, och de framställda typerna en hop anskrämliga käringar. Visst upptäcktes vid närmare påseende stora konstnärliga förtjänster — och eljest skulle ju inte vi konstnärer velat taga aktiv del i dess försäljning — men tavlan var motsatsen till bestickande och när densamma slutligen blev såld, betraktades detta av oss som en generös gest, ett utslag av mycken hygglighet och älskvärt tillmötesgående från köparens sida.

Detta om detta. Grosshandlare Herman Friedländer, tavlans köpare, hade vid sina förvärfv icke samma syfte som Fürstenberg: ett representativt galleri. Han älskade konst, men valde sådan som han tyckte passade som prydnad i sitt för dåtidens Stockholm så smakfullt inredda hem. En tavla som »Byskvaller» med dess estetiska kantigheter (dåförtiden), dess avskräckande typer och enkla rustika bondram var icke gärna

av den beskaffenhet, att den alldeles självmant ville infoga sig i en miljö, liksom skapad för en Wahlbergs, en Salmsons, en Carl Larssons eleganta målningar. Desto högre skattades därför hans tillmötesgående vid omskrivna tillfälle.

»Stockholms Fürstenberg» fick denna från vår sida som hedrande ansedda benämning, ty grosshandlare Friedländer var vid mitten av åttitalet och under åtskilliga år framåt den ende — säger och skriver den ende — som uppmuntrade och stödde opponenternas konst. Och inte blott genom konstförvärv, han visade sin välvilja även genom penningförsträckning åt Förbundet, när detta i närmaste framtiden hade starkt behov av hjälp för åstadkommande av utställningar, något jag kanske får anledning beröra, när min krönika längre fram skall skildra de heta striderna inom Förbundet självt angående en planerad exposition på våren 1887.

Några brev från Ernst Josephson.

I stället för att göra kortare utdrag ur följande brev av Ernst Josephson (under år 1886) och infoga dessa å lämpliga ställen i krönikan i motsvarande kronologisk ordning, har det synt mig intressantare ur personlig synpunkt att sam-

manföra hans korrespondens under året och citera breven in extenso, med den blandning av fakta, ärenden och annat som förekommer.

*

Josephson har julat i hemmet och dröjer där ännu i två månader, innan han i Carl Larssons sällskap far till »sitt Paris». Interimsstyrelser ha valts både i Stockholm och Paris, angelägenheterna diskuteras å ömse håll. Ännu går allt tämligen lugnt, det är först efter Förbundets officiella stiftande, som divergenser uppstå mellan fraktionerna, och vilka under de närmast följande åren alltmer stegras tills att den stora schismen inträffar 1891.

*

»Stockholm d. 23 januari 1886.

Heders Bror!

Det gläder mig hjärtligt att se med vilket intresse ni omfattat vår sak. Jag har fått del av din sista skrivelse och överensstämmer i åsikter angående tidpunkt för publikation av revolvern¹. Om söndag skola vi hava styrelsesammanträde och om onsdag sammankomst, då som

¹ Härav synes att »revolvern» inte inlämnades till akademien under år 1885.

vanligt meddelanden genast avskickas genom vår sekreterare. Lotteriet¹ i Gtbg är en god idé och skall nog omfattas från vår sida, fast vi icke hunno diskutera ämnet förra söndagen, då så mycket annat omröstades. Jag har redan stående hos mig en akvarell² av Zorn, som jag fått för ändamålet och som nog blir ett lockbete. Uppmana parisarna från din sida, skall jag nog påminna stockholmarna.

Eder adress³ till Larsson och mig kan du förstå gladda oss hjärtligt, fast det bleve ju kaka på kaka att tacka för en tacksägelse. Därför ber jag dig från min sida till kamraterna framföra min glädje över deras erkännande.

Vad jag gärna skulle vilja vara med eder ett slag i mitt kära Paris, jag lever egentligen där, fast jag vistas här! Ledsamt med Hagborgs — hälsa dem mycket när du träffar dem, liksom alla vännerna. Hasselberg har varit synnerligen lat att skriva, men jag själv är ju inte synnerligen bättre, så jag har ingenting att säga. — Jag hoppas att det går bra med edra tavlor till salongen. Birger är väl frisk så han kan

¹ Till förmån för ett s. k. konstnärshus med utställningslokal.

² »Kurtis» skiss från Spanien.

³ Tacksägelseadress för det nit och intresse, som Josephson och Larsson ådagalagt vid ordnandet av Opponenternas utställning.

arbeta? Jag har inte mycket att berätta härifrån, ty nu händer inte mycket. Larsson ser jag sällan på sista tiderna, han hålles på Söder och arbetar.¹

Eljest är här ingen brist på festande, men föga konstliv. Hermelin kommer snart med en självständig utställning på över hundra arbeten.²

Än en gång, hälsa alla vännerna från din och deras gamle

Joseph.»

*

Josephson hade återkommit till Paris och hyrt ateljé i Montmartre (rue Clauzel) för att fullborda sin i Stockholm påbörjade tavla »Falskspelaren».

Efter att ha lidit nederlag med sina båda till salongen inlämnade arbeten (porträtten av fru af Geijerstam och Per Staaff), vilka refuserats, och inför de svårigheter den nya stora duken erbjödo — scenen föreställde ett sällskap i artificiell belysning — tappade Josephson lusten

¹ Larsson bodde i en idyllisk täppa Åsögatan 73 och målade bl. a. »En friluftsmålare» (i snö, nu på Nationalmuseum).

² H. var en av de produktivaste landskapsmålarna, kanske därför den förste som gjorde separatutställning, något dittills okänt, ja otänkbart.

att fortsätta och uppsköt fullbordandet till längre fram — när han återvänt hem.

»Jag orkar inte stå här och tända ljus i min ateljé mittpå dagen, när det skiner sol där ute och allt våras och allt lockar till uteliv.» Och så slog han igen sin färglåda, packade ihop grejor och vad som behövdes för en studieresa till landet.

Därmed avslutades ock för alltid hans pariservistelse — han återkom aldrig annat än på helt korta besök — sinnessjuk — — —

Han beger sig till Gargillesse nära Argenton, dit Österlind lockat honom genom beskrivningar på det vackra landskapet. I Gargillesse målar han »Byskvaller», »Svalka» och »Getherde». De båda förstnämnda sändas till Konstutställningen i Göteborg, den senare skänkes till Konstnärernas lotteri till förmån för ett konstnärshus.

Han mår bra och njuter av lantlivets lugn efter att under närmare två år ödslat sina krafter på den nervslitande »revolutionen». Det enda han saknar i Gargillesse är meddelande från kamrater, och han som dittills stått i rörelsens brännpunkt känner sig glömd — nästan försatt ur spelet.

»Gargillesse pr Curzion, Indre, Argenton
d. 14 juni 1886.

Min snälle pojke!

Jag vill bara sända dig en hälsning och fråga hur du mår, i hopp att du skall sända mig ett par rader av din värderade hand, ty jag är alldeles bortglömd av mina vänner i Paris och får ingenting veta.

Var är du — vad gör du — vad vill du? —
Vad tänker du på?

Måtte ditt arbete bringa dig lycka och glädje, du har haft mycket att kämpa emot. Jag njuter av att få måla efter naturen i det fria. Allan och jag komma förträffligt överens, och ha vi det trevligt tillsammans, och hans lilla familj ökar trevnaden.

Farväl min vän!

Din Joseph.»

Längre fram på sommaren flytta båda vännerna till Treboul, vid kusten av Bretagne. Utställningen i Göteborg har öppnats och »By-skvaller» har blivit såld, något varom Pontus Fürstenberg per telegram underrättat.

»Treboul d. 27 augusti.

Hjärtans tack för dina båda brev och för din goda tanke om min tavla och för den del du haft i försäljningsarbetet, ty jag vet genom brev från Birger, att det är du och han, som preparerat köparen, och att jag aldrig i världen kunde få bättre förespråkare.

Men hur kommer det sig, att varken han eller du nämner ett ord om min andra tavla, 'Svalka'? Du till och med anhåller i ditt brev endast om den ena till utställningen i Stockholm. Jag har dock nedlagt mycket av mig i detta arbete och det är som om det icke funnes till. Kanske är det så illa hängt, att ingen har sett detsamma?

Vet du, att jag knappast tänker på att komma hem i vinter. Jag behöver vara i ro och jag kan inte inse att jag kan vara till stor nytta hemma, snarast till hinder, så hatad som jag är. Jag känner detta hatet ända hit, och jag skulle gråta om jag tvangs att lämna denna min franska friluftslucka.

Angående Mankellska reformförslaget (för riksdagen) har jag tillskrivit stockholmssekreteraren Saltza var alla papper finnas, som röra vår

sak — men han tycks inte bekymra sig mycket. Jag har skrivit till min syster Walfrida på Dalarö, och när du vill kommer hon in till staden att till dig överlämna den vita asken med alla våra papper.

Det smärtar mig att Larsson lämnar Stockholm, ty ingen kunde uträtta där så mycket som han. Men sköter han sina kort väl (i Göteborg), som han nog kommer att göra, kan han i Göteborg bilda en friskola någorlunda efter vårt program, som skall göra akademien obotlig skada.

Säg mig om du är nöjd med den lilla tavlan jag skänkt till lotteriet 'Gubben med geten'.¹ Kanske kan jag giva något mer under tiden.²

Jag är lycklig över att veta dig vara hemma, ty det finns ingen, mig själv icke undantagen, som i nuvarande stadié kan sköta affärerna som du. Jag anser den bästa och pålitligaste opponenten bosatt i Stockholm vara Lindman, jag nämner nu detta på det att du må kunna draga nytta av min erfarenhet. Det finns mycken slumrande kraft och mycken handlingsförmåga under Lindmans obeslutsamhet. Han är dessutom ganska orädd och av en omutlig heder.

Kom ihåg mig då och då med några rader,

¹ Nu i Fürstenbergska galleriet i Göteborg.

² Josephson skänkte även sin »Vandrande musikanter».

jag kan måhända vara dig nyttig i några detaljer genom min erfarenhet.

Nu farväl min vän och hälsa alla vännerna från

din gamle

Joseph.»

Förbundets första utställning.

Utställningen i Göteborg av nordisk konst har slutat, och vi bereda oss nu att öppna Konstnärsförbundets första utställning i Stockholm i Blanchs lokal. För illustrerande av katalogen fordras teckningar eller i nödfall fotografier och Josephson skriver att han bett hovfotografen och den store vitsaren Aron Jonason att göra en avbildning av »Byskvaller». — »Men», säger han, »jag ligger så långt borta — i Finisterre — att jag inte kan sköta den saken och frågar: Du har väl talat vid Friedländer om min tavlas exponerande, så att han inte motsätter sig detta. Jag har tillskrivit honom, men icke haft ett ord från honom.¹

Härmed sänder jag dig mina bästa lyckönskningar till stundande exposition, att den måtte alldeles förbleka de föregående!

Omfamna Hugo, Lasse och de andra vännerna och skriv då du får tid till din gamle

Joseph.»

¹ »Byskvaller» utlånades till utställningen av ägaren.

Till kommissarier för Konstnärsförbundets utställning voro utsedda Carl Larsson och undertecknad. Enär en stor del av materialet till densamma redan var samlat i Göteborg voro besvärigheterna att organisera inte fullt så vidlyftiga som vid de föregående utställningarna. Dessutom började man nu om än helt sakta få en smula vana och teknik, och Blanch gjorde inte så många förbehåll, när han sett att Opponenterna voro »spikar som drogo».

Katalogen inledes med en programförklaring skriven av undertecknad och löd sålunda:

»Opponenternas begäran att Kungl. akademien för de Fria Konsterna skulle undergå en tidsenlig omorganisation, och att i det ändamålet skulle nedsättas en kommitté, till hälften vald ur akademien och till hälften bland petitionärerna, blev av Kungl. Maj:t avslagen.

Då detta bekantgjorts, beslöto de Opponenterna som voro samlade i Göteborg sistlidna augusti, att proklamera det redan vid årets början bildade Konstnärsförbundet.

Detta förbunds syfte är att motarbeta alla otidsenligheter, som kunna skada och befrämja alla reformer, som kunna gagna vår inhemska konst och konstindustri.

En mäktig hävstång vid höjandet av konst

och konstsinne är större, periodiskt återkommande utställningar och skall det därför ligga Förbundet om hjärtat att årligen föranstalta dylika i Stockholm eller Göteborg.

För anordnandet av dessa utställningar, vilka nu kunna upptaga endast förbundsmedlemmar (till dels beroende på lokala förhållanden), men när tiden är inne varda skandinaviska, utses resp. tvenne kommissarier, varförutom utväljes en jury för bedömandet om konstverkens antagande till exposition eller ej. Denna jury blir icke anonym.

Göteborgs konstälskande samhälle har fått sitt 'Valand'.

Vad har Stockholm fått?

Det länge kända behovet av ett värdigt expositionshus i Sverges huvudstad skall bliva Förbundets livligaste strävan att fylla.

Ett känt faktum är att en god del av Sverges dugande konstnärer måste bo fjärran från sitt hemland, och dessa ha hittills blott föga kunnat öva direkt inflytande på våra konstangelägenheter ordnande. Genom själva sin organisation vill Förbundet häva detta missförhållande. Tvenne samverkande styrelser — en i Stockholm och en i Paris — skola sköta Förbundets angelägenheter, och korresponderande ledamöter

skola utses på alla de platser, där grupper av medlemmar uppehålla sig, såsom i Düsseldorf, München, London, Rom (och även Göteborg).

I sju år fick Stockholm tjäna — så öppnades den 1 april 1885 den minnesvärda utställningen, som bar namnet 'Från Seinens strand', därför att den anordnades av en del konstnärer, som hade Paris att tacka för mycket av sin artistiska utveckling.

Här fingo artisterna göra sina första lärospån, att på egen hand ordna en uppvisning. De voro få till antalet för att nå den sammanhållning, som var nödvändig för att något 'ändock skulle bli av' och med risk att beskyllas för separatism. Vid denna utställning syntes den första svenska illustrerade katalogen. Exemplet följdes.

Med blott få månaders mellanrum öppnades Opponenternas utställning, där exponenternas antal vuxit till 50 och konstverkens till 150, av vilka senare Nationalmuseum med sina samlingar införlivade tvenne.

Konstnärsförbundet börjar sin utställningsverksamhet under goda auspiciér, i det att bifallande svar erhållits på den anhållan C. Larsson och undertecknad, Pauli, i egenskap av kommissarier för år 1886, till Kungl. Maj:t in-

lämnat angående möjligheten av statsinköp på denna Konstnärsförbundets första utställning.

Stockholm i oktober 1886.

G. P.»

En illustrerad katalog låg färdig vid verisagen. Omslaget till densamma var komponerat av undertecknad och hållet i guld och rött mot svart bakgrund. Överst svävade några små lagerkransar över nordiska furukronor och i vänstra hörnet såg man en brinnande jordglob, ur vars lågor en gyllene fågel Fenix (bra lik en anka) höjde sig i rymden. Under globen läste man Sarah Bernhardts valspråk: »Quand même!», ty franska måste det vara med i spelet, fastän ett »Trots allt!» kunde ha låtit lika käckt.

Carl Larsson hade försett katalogen med tre teckningar eller karikatyrer, varav den ena var porträtt av Blanchs vaktmästare Lundberg med det breda bandet över bröstet, däri lästes hans skräckinjagande funktion »Ordningsman». Den andra teckningen voro C. L:s och undertecknads karikerade konterfej och sista bilden en allegori över konstnärstriden, kallad »Sankte Örjan». Man ser den bekanta skulpturgruppen

»S:t Göran och draken» (nu i Storkyrkan), där riddarens svärd bär inskriptionen »Konstnärslörbundet», som skall krossa draken, »Konstakademien». »Oppositionen» (lansen), är visserligen bruten mellan drakens käkar, men riddaren kör fram med »årliga utställningar» (på betset). Som sköld har S:t Göran en stor palett och hjälmens fjäderbuske är målarens penslar. Hästen är prydd med svenska flaggan. Vid sidan och som postament för den fångna prinsessan — »Den arMa OFria Svenska konsten» — är en teckning av Konstakademins dåvarande byggnad med två flyglar, varav den till vänster inrymde i bottenvåningen en viktualiehandel.

De av tecknaren med versaler utmärkta D. M. O. F. S. A. ansågos peka åt visst håll och väckte på högre ort åtskillig ovilja inte blott mot tecknaren, utan ock mot hela partiet. Man hade börjat få en smula respekt för Opponenterna som konstnärer, men nu betvivlade man deras allvarliga uppsåt, ty ännu hade ingen lärt att »pojen» sitter envist kvar i konstnärskroppen.

Till teckningen var dessutom fogad följande förklarande text av Larsson:

»Sankte Örjan

Det beskedliga helgonet och den tappra rid-daren, som omorganiserar den hiskliga draken och på så vis räddar prinsessan från en farlig död.»

Under bilden läses ett uttalande av samme C. L.:

»På utställningen skönjes lätt en märkbar brist på historiemålningar, ty sådana finnas där alls inte. Det är för att till någon del få även denna konstart representerad, som vi här i katalogen kilat in ovanstående monumentaltbild, ämnet är visserligen litet vanligt och gammalt och kom-positionen tycker man sig känna igen — men det är just dygderna det, i en riktigt tilltalande historiebild.

Ödmjukast C. L.

Reservation! Historiemålning är nog bra — när den är bra!

Georg P.»

Må man dock ej föreställa sig kommissariatet som sinekur; all tidsförlust och allt arbete med kommissioner utanför en montörs specialuppdrag voro obetalda, i bjärt motsats till vad fallet

ofta är nu till dags. Och då exponenterna till god del lågo på utländsk botten vidgades korrespondensen. Kommissarierna hade visserligen förmånen att kunna bevaka sina egna intressen på nära håll — en förmån, som inte överskattades, ty bland oss hade vid denna tid inte ännu uppstått en viss modern typ, som sätter sitt eget framför det helas väl. Ännu ingen reklammästare var oss född. I och för försäljningen var det alltid lättare att tala väl för andras än för egna verk.

Som provbit på de många uppdragen se här en liten biljett från Josephson, som sänder tavlor till vad han ännu kallar »Opponenternas» utställning:

»Paris d. 23 september 1886.

Broder P.

Min tavla avsändes i går med grande vitesse till Opponenternas utställning. 'Höstsol'¹ kallas den och kostar 1,000 kronor med prutmån till 800 kronor, fast förtjänsten bleve ringa. Bättre något än intet. Kan du sälja den, följer dig mina välsignelser ymnigare än vanligt. Gör mig den tjänsten att fernissa tavlan och sätt den om möjligt i något dämpat ljus.

¹ Numera i Thielska galleriet.

Skaka hand med Lasse och Hugo och alla vännerna och lycka till den tredje utställningen.

Din gamle
Joseph.

B. B. Ville och Antoinette hälsa dig.

D. S.»

Till brevet, som antagligen är skrivet på besök hos Vallgrens och där Spada var inackorderad, har denne senare fogat ett postskriptum, som tarvar ett par ords förklaring.

»P. S. Undras om du sålt 'Tristesse', skicka mig i så fall med omgående!

Vännen Spada (frodas).»

Jag hade lånat trettio francs till Spada vid ett tillfälle, då jag inte hade överflöd av »gulingar», under villkor att med snaraste återbekomma lånet, som också inträffade. Spada kom upp på min ateljé, när jag var sysselsatt att lägga sista hand vid »Tristesse» (»Vid sjukbädden» utställd å 1885 års utställning). Nödsakad emottaga återbetalningen kände jag mig dock generad att beröva Spada pengar, som han nog själv kunde behöva, varför jag utfäste det löftet, att han skulle återfå dem så snart jag lyckats sälja tav-

lan. Detta dröjde några år, under vilka Spada sällan försummade tillfälle att fråga mig om jag lyckats sälja tavlan. Äntligen lyckades detta, då min »mecenat» (min far) övertog densamma, och jag således fick nöjet honorera min förbindelse till Spada.

Även med nyheter från utställningen till frånvarande vänner böra kommissarierna stå till tjänst, och jag anför bland de många en begäran därom i några rader, också dessa från Joseph, som nu lämnat Paris och befinner sig med Allan Ö. i Lepaud, Creuse.

»Lepaud, Creuse d. 3 oktober 1886.

Broder P.

På resa till det nya landet sänder jag dig adressen, på det att du må hava oss i åtanke med kataloger och nyheter. Kunde mina systrar erhålla några inträdeskort, då jag i alla fall inte kan begagna mitt, vore det mig icke okärt, går det icke, så är det också bra.

När du lugnat dig, så berättar du nog litet nytt! Jag vet ännu icke om det är Larsson eller Birger, som delar kommissariet. Du kan vara god och hälsa Larsson hjärtligt och tacka

för telegrammen, som ni alla sände mig.¹ Du är väl snäll och sköter om mina tavlor ifall de bli antagna (förra gången — Opponenternas utställning — var det som det kunde) och går över med litet fernissa för gammal vänskaps skull.

Allan sover ännu men hälsar dig i alla fall — fru Eugenie och Anna likaså.

Din
Joseph.»

Relativt lätt att uträtta uppdrag som angivits i ovanstående, föll det sig svårare att tillmötesgå anhållan om att jag måtte författa tavlornas titlar — åt Gegerfelt, som skriver:

»Lilla P.

Jag vill nog exponera flera tavlor, men det plågar mig alltid att anmäla. Jag frågar för resten ej efter att stå i katalogen, men efter det så skall vara, så anmäler jag nu sju akvareller från Dalarna. Att hitta på titel för var och en är mer än jag förmår, därför får du det på detta viset — du hittar nog på själv och tack för ditt besvär!»

Från Georg Arsenius — ävenledes med upp-

¹ Med anledning av försäljningen av »Byskvaller».

drag — i ett brevkort, som omväxlande nog innehöll några muntrande nyheter om Per Ekström.

»— — — I Carolles var jag fem veckor. — Ekström hade slutat att röka på nyårsnatten, hans mage var bättre och hela lekamen och till och med humöret i ordning. Wetterhoff kom senare hit och höll oss uppe om nätterna med toddar och roliga historier. Nästa nyårsnatt tänker Ekström sluta upp att äta socker (varpå han egentligen lever). Den gamle mannen¹ gör allt för att bli barn på nytt — — —.»

Från Ekström själv komma några ord angående hans sändning.

»Carolles 28. 9. 1886.

Hedersbror P.

Jag hembjuder² tavlan för 750 kronor. Men om köpare skulle anmäla sig före statens inköp, så gäller även samma pris för dem. Ja, vi kalla väl tavlan för 'Bäcken'.

Laga att den får en god plats på eder utställning.

Sälj tavlan åt mig om du kan, ty jag är så satans fattig!

Pelle.»

¹ Den »gamle mannen» lever än, 1927, är åttiofem år gammal och har för inte länge sen målat sitt självporträtt för Norrköpings museum.

² Till Nationalmuseum.

De flesta utställarna gjorde påstötningar till kommissarierna att försöka sälja respektive arbeten, och ehuru detta egentligen var Blancs, konsthandlarens sak, gjorde vi naturligtvis vårt bästa även vi, ehuru varken Larsson eller under-teknad hade någon för uppdraget särdeles lysande naturlig begåvning. Att Ekström mer än kanske någon annan var i behov, framgick av många underrättelser om hans liv och existens i Carolles, en liten by i Normandie, dit han kommit gud vet hur.

Bob Thegerström, som kamperat samman med Ekström några månader föregående år, skriver:

»En av huvudingredienserna i Carolles är Ekström, som genom ökade matskulder på ställets spisningslokal blivit så införlivad med detsamma, att han nästan kan anses som en oflyttbar möbel. Han är som sådan värd f. n. omkring 900 francs och som det är föga troligt att någon spekulant anmäler sig, får han väl stå kvar där med ständigt stigande värde.

Jag har dock starkt funderat på att skaffa mig en in-teckning hos honom. För övrigt målar han bra och har mycket sysselsatt sig med en för en målare nyttig upptäckt. Det är nämligen

fråga om att med ett par sammanspikade plankor som palett, tillspetsade penselskaft och knogar som penslar samt utpressade tuber som färgåstadkomma konstverk på hittade näsdukar och avsigkomna dörrpaneler. Jag tror att han är nära att lyckas, dock vill jag ej alltför mycket uppmuntra honom, utan kittlar honom till ständigt nya ansträngningar.

Nu står han ute i hällregn och i vatten till knäna och målar på två sammanspikade studiedukar — en soluppgång.

Vid matbordet är det ingen trängsel, ty utom E. och undertecknad äro endast tre eller fyra hundar, tillhörande de få kvarvarande sommargästerna.

E. (som lever så isolerat) lånar svenska tidningar av Edv. Rosenberg (med löfte att lämna igen dem i oskadat skick). Dessa läser han först som vanligt folk, sedan som hebreiska och sist upp och nedvänt, varefter de spridas som flygskrift eller 'Fliegende Blätter' på landsbygden — — —»

Tack vare den gode Bob, som efter återkomsten till Paris föranstaltade bland kamrater och svenska vänner och bekanta därstädes en insamling för att lösrycka E. från Carolles, åstad-

koms en så pass stor summa att man bjöd värden i Carolles på ackord, vilket ock av honom med tacksamhet blev antaget. Och någon månad senare kom Ekström tillbaka till Paris, men i sällskap med den hyggliche värdshusvärden, som ansåg sig rik nog att bjuda på några veckors parisertripp, varefter han återvände till sitt land igen och — detta alldeles emot allas vår beräkning — medförande vår dyrbara kamrat som god pris.

Episoden har synts författaren väl värd att anföras. Den vittnar om en icke alldeles ovanlig generositet hos eljest ekonomiska franska värdshusvärdar, då det gäller »les artistes», på samma gång den talar om kamratens goda hjärta och föremålets sympativäckande karaktär.

Om den duk, som anmälts till utställningen 1886 och adresserats till Thegerström, skriver denne, obekant med det pris målaren åsatt densamma: »Tavlan är mycket stor och jag föreslår att vi i katalogen sätter titeln 'Bäcken' eller dylikt samt hembjuda henne till staten för 2,000 kronor eller 1,500 kronor. Blir han arg över vårt tilltag — ja, så undvika vi Carolles, ty där sitter den fan fast ännu, fastän vi gjort försöket att runka honom loss.»

Man gjorde vad man kunde, men om utställningarna skulle tänkas bli institution, så måste förr eller senare saken ordnas mera praktiskt och uppgifterna fördelas. Kunde man gentemot de övrigas önsknings ställa sig välvilligt tjänstaktig, så gällde däremot ett av Salmson uttalat ord som — nästan som Guds — det vill säga befallning. Salmson var de första åren spelets bästa bricka, trumfäss att sätta mot akademins koryféer. Han betraktade sig själv gentemot oss som ett högre väsen och behandlades även såsom ett snarlikt — under de första kritiska åren. Han älskade maktens sötma, utan att vilja ikläda sig förbindelser. När utställningen »Från Seinens strand» är beslutad, och han därom fått besked genom brev och tidningar (han var nämligen redan på sommarstudier), skriver han: »Jag skall sända er hela historien på halsen, på det ni må tala om saken och sedan handla så gott ni finner. Vad ni besluta så vill dock jag i den saken vara neutral.»

På »Från Seinens strand» var S. jämte Hagborg odisputabelt den som gjorde största lycka och som bar upp utställningen; på Opponenternas utställning fick han dela äran i ovan nämnda hänseende med flera, och på den första Konstnärsförbundsutställningen blevo hans

verk svagare. Icke förty placerades de på hedersplatser och behandlades med största hänsyn. Ständiga order anlände från Salmson, och han tilläts komma med arbeten efter utställningens öppnande. Från Lund, där han är den 29 oktober 1886, kommer förhållningsorder om lådornas behandling, hur varje spik skall spikas och var namnlapparna böra placeras. Fjorton dar senare ytterligare order och dessutom en vink om försäljning — »Affärerna gå skralt i sommar» — vilket överraskade, ty han hade alltid använt den vanliga parisertekniken att låtsas som om motsatsen var fallet. I själva verket blevo Salmsons sista levnadsår — han dog redan 1894 — ganska bekymmersamma i ekonomiskt hänseende, och man föreställde sig gärna, att orsaken till hans självförvållade död var bekymmer i sådana hänseenden och att han icke skulle kunna uppträda som gentil herre.

Var hans noggrannhet stor förut, svälde den till fantastiska proportioner, när han i slutet på 1880-talet besökte Sverge sommartiden, för att måla skånsk högadel i pastell. — Lådorna, som innehöllo dessa pastellporträtt, behandlades av kommissarier och vaktmästare som relik-

skrin, ehuru konstverken de gömde voro tämligen mediokra.

Försändelsen åtföljdes av följande rader till undertecknad:

»Nu litar jag på att bliva bra placerad, vilket jag aldrig varit förr på våra utställningar, också har jag inte haft annat än obehag att vara med er — men efter det du är kommissarie denna gång och jag har fullkomligt förtroende för dig, vill jag försöka ännu en gång, annars hade jag aldrig sänt något, ty det kan göra mig mycken skada om jag blir illa placerad just på våra utställningar.»

Som synes hade S. inga små pretentioner, men är välvillig skänka undertecknad visst förtroende och för att med en graciös gest avsluta den till oss adresserade upptuktelsen, låter han oss erfaras ett glädjande budskap: i ett postskriptum tillägges, att han anmäler som medlem av vårt Förbund Henrik Ankarcrona — ståtåhållaren på Gripsholms slott — som opponent!

Någon aktiv utställande medlem blev emellertid icke denne ståthållare. Hans afrikanska landskap med beduiner i, nedre hälften rosavitt plan: öken — övre: himmel, azur stötande i pistasch,

vunno icke inträde på våra utställningar (även om de anmälde dit) — vi hade nog av den motivkrets vår egen lilla världsdel kunde erbjuda.

I detta sammanhang, men alldeles utanför krönikans ram, må det tillåtas mig anföra: då jag för några år sen var i tillfälle att uppleva Afrika, fick jag med egna ögon bevittna ett av Ankarcronas motiv. I yttersta utkanten av gamla Biskra är ett arabkafé, dit jag och min fru, i sällskap med Louis Sparre och grevinna, en aftonstund begivit oss. Solen hade gått ner medan vi ännu sutto kvar vid stranden av den torrlagda floden, som skilde oss från öknen, sträckande sig söder ut så långt ögat nådde. Den på sina ställen sågtandade horisonten, där oaser förekommo och längre öster ut avslutad av bergskedjor, låg i detta fullkomligt överkliga färgspel, som är ökenstämningens karakteristiska vid övergång mellan dag och natt. Alla voro gripna. — Så vackert! sade en. — Så egenomligt! en annan av sällskapet. Jag ville ha sagt, men sade det ej för att inte störa trevnaden: — Det är ju upp i dagen — Henrik Ankarcrona.

Vackert och fult äro växlande begrepp — sant däremot ett mera konstant. Att Ankarcronas

pistaschhimlar och lingonfärgade berg voro, i vanlig populär mening, sanna ägde nog sin riktighet. Att man det oaktat under realist- och naturalistperioden inte accepterade hans bilder på Förbundsutställningarna, berodde väl på att man nog ville ha sanna men också enligt tidens uppfattning vackra tavlor.

Förbundets första utställning öppnades med pomp och ståt, flaggor, övervägande svenska, och blombuketter på alla fruntimmersporträtt, oavsett originalens ålder och utseende. Vi äro ju nordens fransmän. Vernissagefest med tal och herr och fru Pontus Fürstenberg som hedersgäster. Följande dagar familjebjudningar, mest i judiska familjer. Vid en av dessa, där den store mecenaten från Göteborg skulle hedras i sällskap med de unga artisterna, hade flera av dessa olyckligtvis fallit för frestelsen att lockade av det vackra höstvädret, företaga en utflykt till landet. Per Hasselberg, Hugo Birger, undertecknad jämte fröknarna Hanna och Betty Hirsch och Eva Bonnier ville använda dagen till en utflykt till utvårdshuset vid Nacka, berömt för sina pittoreska omgivningar, sina studiebjörkar och mossbelupna studiestenar, mångfaldiga gånger använda av akademins landskapsprofessorer vid elevernas lektioner i

det fria. Då inte spårvagnar och nutida bekvämligheter funnos, gick man till fots till Danviken, sneddade ett par obebyggda tomter och kom till bryggan, där ångslupen, som trafikerade Tegelviken—Nacka, hade tilläggsplats. Här upplystes att trafiken inställts för året, vadan man måste fortsätta till fots. Det var en lång väg, hela tiden buktande i serpentin (numera betydligt uträtad), och dessutom för oss tämligen okänd, vilket gjorde den ännu längre. Efter en timmes vandring började vi andra att sacka av, medan den spänstige Birger skyndat i förväg. Vid foten av den sista uppførsbacken se vi Birger på backens krön komma springande emot oss, fasan är målad i hans blonda ansikte och han ropar något, som vi uppfatta instinktivt: — Tjuren kommer! med den ögonblickliga påföljd att alla fem flyga som hade vi vingar över närmaste staket och i skydd av detta ropa vi i korus: — Vad är det, är det tjurar? — Nej, svarar Birger, ingen tjur — men nu äro vi framme vid Nacka värdshus!

Här festades och här drack man skålar för utställningens succé och död åt akademins perukstockar, och Birger ägnade även — av vad anledning var oss en gåta — en minnesruna åt »framlidne änkehertigen av Dalarna». Så slog man

käglor och konstaterade också att Nacka björkar och mossbelupna stenar bara var vieux jeu! Timmarna runno snabbt och klockan fem (redan!) var middagen för Fürstenberg. Båtlägenheten var som nämnt inställd, telefon existerade ännu ej, vadan man inte kunde rekvirera hyrvagn från Freys. Så återstod blott att per apostlahästar skynda åter till staden. I jämnhöjd med Mosebacke var klockan halv sex; att hinna hem och lämpligt skrudad infinna sig minst en timme försenad var ett så skrämmande perspektiv, att man föredrog skammen att helt utebli och sedermera frambära ursäkter, med motivering av force majeure. Vi beställde festmiddag på Mosebacke, som serverades på verandan, och togo biljetter till pågående föreställning av »Jorden runt på 80 dagar». Endast smörgåsbordet medhans före spektaklets början — de andra rätterna, soppa, fisk, stek och dessert, avåtos successivt, en rätt under varje mellanakt och desserten efter spektaklets slut.

Under representationen tilldrog sig sällskapet en viss uppmärksamhet, när en av de unga damerna, ytterst impulsiv och i förtvivlan över att ett par vilda antipoder hotade skjuta Phileas Fogg och sålunda hindra honom i hans snabba rundresa kring jorden, flög upp från sin plats

ropande högt: — Låt bli att skjuta! Vilket hade till följd att Phileas Fogg undgick en förtidig död.

Vårt värdfolk emottog våra ursäkter med betydligt sura miner, medan Pontus själv, som nog känt sig besviken att ej få tala konst med konstnärer, det bästa han kunde bjudas på, inte förnekade sitt ungdomliga och förstående sinne, utan skrattande förlät oss med ett: — De artisterna! De artisterna!

De första åren av Förbundets existens.

Några veckor efter utställningens öppnande stannade de flesta av kamraterna kvar i Stockholm, men i november lyfte flyttfåglarna vingen. Larsson drog till Göteborg, där han blivit anställd som föreståndare för den nyinrättade Göteborgs musei rit- och målarskola i Valand. Till Frankrike, där redan Josephson, Bergh, Hagborg och Salmson befunno sig, reste nu Birger, Hasselberg, Zorn, fröknarna H. Hirsch och Eva Bonnier m. fl. Ensam lämnades jag kvar i Stockholm att »passa på luntan» som det hette, och det blev ett drygt och ytterst enerverande arbete under vintern 1886—1887, den värsta jag upplevat. Jag hade visserligen det unga Sverge, det vill säga Pelle Staaff och Gustav af Geijerstam, som kumpaner, men de voro i alla händelser — huru mycket de än sympatiserade med och ibland i pressen gåvo uttryck åt dessa sina sympatier för revolutionsrörelsen — outsiders, som inte begrepo ett jota av skön konst. I sanning, mången stund i min ungdom har jag velat

återuppleva, men icke o n å d e n s år 1887. Riksdagsmotionen, Opponenternas stora konstlotteri (motarbetat av motparten), inre strider mellan de båda styrelserna i Stockholm och Paris med mera, och — till råga på allt — på vårsidan 1887, med anledning av utställningsfrågans fall (den utåt synliga orsaken), Josephsons tillkännagivande i pressen att han utgick ur förbundet.

*

År 1888 fortsätta de yttre och inre striderna, och mot slutet kastar världsutställningsfrågan (för 1889 i Paris) sin skugga framför sig. År 1889 är ägnat åt förbundsstadgarnas revision och deltagandet i världsutställning i Paris, som blir en glänsande seger för Opponenterna, vilka erhöles nästan alla medaljer som tilldelades den svenska konstavdelningen, något som i motsatta lägret uppväckte ett formligt ramaskri.

Ingen utställning i Sverge detta år, men på våren 1890 återigen hos Blanchs, med Bergh (nominellt, ty han låg dödssjuk under denna vinter) och undertecknad som kommissarier.

År 1891 bildas Svenska Konstnärernas förening och därmed inträdde den stora schismen i Förbundet. En hel del opponenter utträdde ur detsamma både på grund av mera akademisk

läggning och fredligare sinnelag — andra åter, såsom Larsson, Wallander, undertecknad och Hanna Pauli, i känslan av att Förbundet icke handlat fullt lojalt mot sina förut proklamerade demokratiska principer.

Vi deltog, om än med stor självövertinnelse, i den nybildade föreningens första utställning, för att sedan och allt framgent stå isolerade, någon gång dock förekommande såsom inbjudna gäster vid Förbundets utställningar.

Bergh hade suttit som medlem i den kommitté, som stiftat stadgar för och bildat Svenska Konstnärernas förening och gjorde på våren 1891 i pressen en del uttalanden, som voro ägnade att inge alla både utomstående och även initierade den föreställningen, att han helt gillade den nybildade föreningen. Gentemot Nordströms kategoriska nej föll han till föga, han liksom de övriga. Och som formellt skäl anfördes att akademien inte genomfört den återstående tredje punkten på Förbundets program.

Punkterna voro: Allmänna Konstutställningar ordnas av konstnärerna själva (alltså ej av akademien såsom före år 1885). Juryn väljes bland och av konstnärerna själva (i stället för inom akademien — dessa två punkter blevo genomförda genom själva bildandet av Föreningen).

Den tredje innehöll att statens stipendier skulle kunna tilldelas även utanför dess elevkår stående konstnärer.

Denna sista punkt var räddningsplankan för dem som för intet pris ville blanda sina personer och sina konstverk med motståndarsidans. Men det var en offentlig hemlighet och sades mycket öppet oss emellan, att även om akademien sökt tillmötesgå även i denna punkt, så hade det oaktat ingen sammanslagning kommit till stånd. Och varför? Saken var av psykologisk art.

Man hade gjort anloppet mot akademien såsom varande en byråkratisk institution och i demokratins fälttecken, men efter de fem eller sex årens förbittrade fejder och då ett slags försökning skulle äga rum upptäcktes att vi som konstnärspersonligheter och icke minst som utställande konstnärer voro — aristokrater. Därav denna utsägligt svåra att icke säga katastrofala situation, som inte kunde lösas annorlunda än den gordiska knuten.

Nordström pekade på tredje punkten — basta!

Jag å min sida förfäktade — antingen måste vi låta svepskälet fara och ingå i Föreningen, det står ju fritt att framdeles göra mindre elitutställningar för oss själva och något tvång att delta i massutställningar kan aldrig föreligga, om

erfarenheten lär oss att de äro okonstnärliga — eller också må vi fritt och öppet förklara: vi ha misskänt oss själva, så länge det gällde att skaffa Sverges konstnärer dess autonomi eller självbestämmelserätt, i en sådan livsfråga som utställningars ordnande och konstverkens antagande till desamma voro vi demokrater — men när det gäller konstverken själva och dessas framförande för allmänhet hålla vi på sympatiska grupper. Aristokraterna äro givetvis de ledande och konstlivet bör styras av oligarki.

Bergh sökte i en skrift »Vad vår kamp gällt» så gott sig göra lät förklara sin egen åtskilligt vacklande ställning, privatim sade han mig, att han ansåg att Nordströms ställning var den konsekventaste, min den klaraste och — tillade han — även den modigaste.

Genom mitt (och min frus) utträde ur Förbundet avskars ju det intima bandet för all framtid med kamrater, med vilka man delat ljuvt och lett under händelserika år. Tillfällen att utställa erbjöds dessutom ytterst sparsamt, vilket kändes smärtsamt om även skilsmässan inte nämnvärt inverkat på vår respektive utveckling som konstnärer.

Modet till utträde skulle jag aldrig ägt om ej under det prövande året 1887 en situation in-

träffat, som jag aldrig velat åter befinna mig i — lögnens. Jag var kommissarie för Förbundets stora konstlotteri, utmärkt genom förträffliga vinster — av fransmän såsom Rafael Collin, Albert Lefeuvre o. a., flera prisbelönta svenska tavlor och Josephsons »Getherde» och »Vandrande musikanter». Som program annonserades att uppkommande behållning skulle tillfalla samma kassa som uppstått av Konstnärsklubbens föregående år hållna lotteri och användas till samma ändamål: ett konstnärshus, inrymande utom klubblokal även utställningssalar.

Men klubben, vars övervägande majoritet stod på akademins sida, misstänkte och ej utan skäl att med överlämnandet dock skulle förenas något villkor. Ett sådant existerade också, men måste hållas hemligt: Förbundet ville vid överlämnandet erhålla dispositionsrätt över utställningslokalen två månader av året, kostnadsfritt eller i vidrigaste fall mot skälig ersättning.

Hemligheten kunde icke helt bevaras och man begärde i klubben kategoriska förklaringar, innan vilkas avlämnande man ställde sig snarare fientligt mot hela företaget. Även andra omständigheter blevo hindrande för den framgång som ett på så utmärkta vinster rikhaltigt lotteriföretag förtjänat. Knappt hade vinstutställ-

ningen (i en större butikslokal vid Vasagatan) öppnats förrän allmänhetens hela uppmärksamhet drogs åt en politisk händelse. En viss Olson, vald jämte tjugu andra frihandelsvänliga kandidater till riksdagsman på Stockholmsbänken, hade försummat inbetala en kommunalutskyld på kronor 23,50 och därmed förkastades alla de andra på samma lista stående kandidater och i stället ingingo i riksdagen tjuguen tullvänliga riksdagsmän. Man väntade att Themptander skulle upplösa riksdagen, men han föredrog att demissionera och Boström blev statsminister. Ingen hade under dessa veckor tanke på att besöka vår utställning, ännu mindre att köpa lotter. Vinsterna gjorde turné i Sverge, men i Norrland insjuknade Hjalmar Sandberg, vår homme d'affaire — somliga ville påstå söndersupen av de gästfria, backusdyrkande norrlänningarna — och behållningen blev rätt klen, knappast hälften av den som klubben erhållit av sitt föregående lotteri.

I klubben interPELLERADES undertecknad om Förbundets verkliga avsikter och jag svarade som sanningen var — men icke med, som det heter i fransk domstolsterm, toute la verité. Arborelius, ordförande i Förbundets Stockholmsfraktion och såsom medlem av klubbens styrelse

oftare gäst i detta sällskap, hade många duster att utstå för att ej förråda oss. Gammal redbar dalkarl, plågade detta den gode Arborelius, som i ett handbrev till undertecknad bekände: »Jag står inte ut med att sitta var torsdag i klubben och ta 'skurf' för detta lotteri, och dölja vad som redan från början borde ha uppenbarats.» — Och slutet på det hela blev att behållningen måste överlämnas till konstnärshuskassan utan villkor.

Efter den betan, och efter de inre strider jag utkämpat, beslöt jag och fick också kraft och mod att, konsekvenserna måtte för mig personligen bli hur ödesdigra som helst, säga inte blott »la verité» — men också »toute la verité».

Min plan att i en konstnärskrönika från glömska rädda en del episoder, som kunna karakterisera de i det stora genombrottet — 1880-talet — agerande personligheterna, står nu inför sin avslutning i och med att jag fört fram denna berättelse till Konstnärsförbundets officiella framträdande som sluten organisation och den- nas första utställning på hösten 1886.

Att jag bestämt mig för att här göra halt har skett av flera orsaker. Bland de förnämsta av dessa vill jag framhålla dels den förändrade karaktär minnena från tiden efter Förbundets bildande antaga, dels den nära nog omöjlighet att avvinna ett för utomstående tillräckligt stort intresse ur de inre stridigheterna, vilka vid denna tidpunkt börja dominera. Har opponentrörelsen under sina första två år — från 1884 till 1886 — varit helt så att säga utrikespolitiskt betonad, då vi stodo entusiastiskt eniga gentemot vår väl rustade motståndare, akademien, så blir nästa skede lika mycket färgat av inrikespolitiska fejder — striderna mellan Förbundets tvenne konstitutionellt jämnställda styrelser, den i Paris

och den i Stockholm. Dessa voro varandra så olika ungefär som eld och vatten. Den förra bestod av opraktiska pariserpojkar, den senare mest av praktiska arkitekter.

Striderna fortsättas inåt och utåt under fem år. Så bildas äntligen den stora sammanslutningen Svenska Konstnärernas Förening, av vilken dess förnämsta tillskyndare hoppats så mycket. Vi veta att denna förhoppning kom alldeles på skam och att det till sin numerär betydligt reducerade Förbundet sluter sig tätare samman; dess ledning övergår helt till den yngre kullen, som under ett par decennier framåt styr och sköter Förbundets konsthistoriska roll.

De dokument, som belysa de inre striderna under femårsperioden, utgöras huvudsakligast av skrivelser mellan de båda styrelsernas ordinarie sekreterare Richard Bergh och Carl Möller, jämte de täta rapporter undertecknad avsände, utan att därtill ha ägt skyldighet men väl ett hett — kanske oftast överhettat — intresse för sakens snabbare utveckling.

Det säger sig självt, att om jag också understundom kunde göra nytta i min självtagna uppgift, jag mången gång åstadkom större trassel än nödvändigt.

Bland mina bevarade kamratbrev finnes en packe svarsskrivelser till mig från Richard Bergh. Utan att äga tillgång till mina egna skrifter, som väl alla längesen gått all världens väg, är det mig omöjligt att nu, efter närmare ett halvsekel, reda ut den trassliga härvan.

Korrespondensen mellan de ordinarie sekreterarna har jag visserligen en gång i tiden haft reda på; Carl Möller föredrog för Stockholmsstyrelsen Berghs brev samt relaterade huvudsakliga innehållet i sina egna svar.

Mer än själva det sakliga innehållet — rörande författnings- och utställningsfrågor — intresserar numera själva tonen och formen i de båda antagonisternas korrespondens. Den enes skrivelser, Berghs, voro så fullkomligt renodlade från varje spår av hävdvunnen praxis rörande uttryckssätt och formulering — den radikalaste motsats till vad man kallar kurialstil — späckade med fantastiska, pittoreska stundom kränkande epitet och adjektiver, kursiverade och försedda med hela rader utropstecken, och med personlig adress till Stockholmssekreteraren. Dennes åter förblevo alltid korrekta, om icke tålmodet brast, vilket dock sällan hände.

Pariserpojken förnekade sig aldrig — och inte heller å sin sida arkitekten-ämbetsmannen.

Båda hade emellertid det gemensamt: de kunde skilja mellan sak och person. När deras vägar möttes, såsom vid Berghs besök och uppehåll i Stockholm, så rusade de ej emot varann med knutna nävar, men föllo i varandras famn, drucko punsch, slogo käglor, festade och levde glada dagar i all gemytlighet. Ett par kumpaner, ty även Möller var — utanför ämbetsrummet — a jolly good fellow!

Klokast hade måhända varit om Josephson, när han flackade omkring med listan och »revolvern», avstått från arkitekternas tillslutning, men han föll för frestelsen att få många underskrifter. I själva verket hade ju konstnärer och arkitekter — den tiden skilde man skarpt dessa två kategorier — få g e m e n s a m m a intressen att bevaka gentemot akademien, och utställningarna voro uteslutande målares och skulptörers sak; endast en enda gång lyckades man tubba en landsortsarkitekt att delta. Men all den stund de skrivit sina namn under petitionen, kunde man inte utan vidare be dem gå sina färde, och vid valen till Stockholms styrelse besattes de flesta platserna just av arkitekter. Under sådana förhållanden kan man måhända

ana att striderna mellan Paris och Stockholm blevo minst lika livliga som dem mellan Förbundet och akademien.

Året 1887 upptages av inbördesfejden angående utställning i Stockholm på våren. Akademien hade förekommit oss samt hyrt Theodor Blanchs lokal; vi stodo på bar backe. Då föreslog Josephson att vi skulle själva låta uppföra en barack, helst i Kungsträdgården. Grosshandlaren H. Friedländer var nog vänlig att vilja låna oss en penningssumma, men Josephson lyckades ej få många med på sitt förslag, och närmast av denna anledning, eller rättare kanske på grund av vad som kom i dagen under de hetsiga diskussionerna om saken, insände Opponenternas okrönte konung sin tronavsägelse till pressen.

»Härmed förklarar jag, att jag utträder ur Konstnärsförbundet, men förbliver opponent!» Så lydde i all sin korthet den notis som väckte lika mycket glädje på ena hållet, i akademien, som bestörtning och vemod på det andra.

En utställning kom till stånd i Göteborg år 1887 och följande år 1888 i Stockholm. Året 1889 är världsutställningens. Ingen utställning hemma, men storartad uppslutning till deltagandet i den stora världsutställningen vid Seine. Och i den

kampen hemförde Opponenterna — bland svenska konstnärerna — praktiskt taget alla utmärkelserna, vilket hade till följd ett utflöde av indignation i den press, som var emot oss. Vår position var likväl nu, alla attacker till trots, tämligen fast grundmurad.

I striderna mellan Stockholm och Paris spelade, som nämnts, korrespondensen mellan de ordinarie sekreterarna en roll, vilken starkt färgades av de respektive brevskrivarnas personligheter. Av vad jag sagt om tonen i Berghs officiella skrivelser, kan en utomstående lätt få den uppfattningen, att denne konstnär måtte ha varit en otillräckligt hyfsad person, en grovhuggare. Ingenting är mera stridande mot verkliga förhållandet.

Bergh använder i sina brev mycket ofta så kallade »svärord», liksom han nog även begagnade dylika i dagligt tal. Men till skillnad från det stora flertalet svenskar, som helt vårdslöst och nonchalant interfoliera därmed, blevo dessa för Bergh mycket expressiva element, något som alldeles särskilt framträdde, då han muntligen ville skildra en episod — han var en mästare i dylikt. Han kunde då variera tonfallet i det enkla »fan» från det sprödaste, så man tyckte

ordet bäst borde stavas »phan», till det grövsta, om en hamnbuses vittnande »fa-en». Likaså »djävligt», växlande mellan det spetsigaste e — »jevligt» — till det bråkande och utdragna »djj-ä-ävligt»! Han var en ordkonstnär på många sätt.

*

För åtskilliga läsare av mina memoarer kan det måhända synas som om jag belastat krönikan med futila detaljer. Detta har likvisst ej skett utan medveten avsikt. Konstperioden är som sådan både i sina huvuddrag och väsentliga detaljer så pass känd genom uppsatser och Nordensvans konsthistoria, att jag ej velat upprepa mer än helt undantagsvis; därför förekommer föga om det konstnärliga arbetet och den estetiska utvecklingen, men desto mer om konstnärerna själva i vardagslag, deras lynnen och vanor. Konstverken leva kvar och tala sitt tydliga språk om vad konstnärerna kände och tänkte framför staffliet eller kavaletten — men hurudana voro de som människor, som kamrater, som opponenter? Därom kunna de enskilda konstverken icke ge lika klart besked.

Om man av ett konstverk, eller helst av en hel samlad konstnärsgärning, i många fall kan

draga vissa slutsatser rörande personlighetens läggning, så ges det åter andra, kanske ändå flera fall, där man står inför en gåta. Ty konstnären har som människa många sidor, vilka ej komma fram i hans konstnärliga bekännelser, liksom, å andra sidan, det endast är i dessa som vissa egenskaper i hans väsen få uttryck.

Vill man betrakta mina volymer som enbart förströrelselitteratur, järnvägslitteratur, som man lämnar efter sig på hyllan, i nätet, så vare det gärna unnat. Jag har stora föregångare att referera till, själva Boccaccio påstod att han skrev blott för att roa de lata.

Undertecknad har, när han började serien Konstnärsminnen, aldrig syftat högre än att för den framtida forskarens behov stå till tjänst med att ha upptecknat episoder och smådrag, som till äventyrs kunna uppenbara det historikern ej kan utläsa ur själva konstverken. Voilà tout! — Ville jag ha åstadkommit så kallade seriösa arbeten, med teorier och estetiska värdesättningar, skulle detta för mig icke ha mött stora svårigheter, så pass initierad jag tror mig vara i materian. Men den litteratur, som på så vis behandlat den konstperiod varom är fråga, är redan tillräckligt rikhaltig; essayerna om vissa avsnitt och monografierna om enskilda

konstnärer, om än icke legio, äro dock många. Jag har sökt hålla mig till fakta, även obetydliga, och om jag understundom uttalat mig om karaktärerna, har det endast varit hur dessa av samtida kamrater blivit uppfattade.

Värdesättningarna, vilka de flesta essayister trott vara »sanningar», dela dessa senares öden. Underligt att säga i en tid då människans genomsnittsålder stadigt förlänges, har motsatsen blivit »sanningarnas» lott. Allt flyter! I grund och botten skriver essayisten sin egen historia, liksom konstnärn-porträttören, hur växlande galleri hans oeuvre företer, till »syvende og sidst» målar blott sitt självporträtt.

Allt inom konst kan kritiseras och bli olika bedömt alltefter olika utgångspunkter. Att fastslå en enda såsom den allena riktiga är lika puerilt som att förbluffas över att vi konstnärer i våra omdömen förefalla att motsäga oss själva. Tycke och smak och utveckling skifta, modifieras, göra återfall och avfall, det hör till den konstnärliga livsprincipen. Man blir en annan — och dock densamme.

Dante, förjagad från Florens såsom guelf (»dei bianchi»), blev i Ravenna entusiastisk ghibellin, men var ändå alltid — Dante. Det skulle gå för sig att knuffa omkull de höga

pedestaler varpå trona en Lionardo, en Michelangelo. Och Rafaël! Han har beundrats som ljusbringaren, hånats som fördärvaren. Alla ha rätt — eller orätt, vilket man vill.

Nyligen har mitt minne uppfriskats genom läsning av Giorgio Vasaris konstnårsbiografier. Det värdefullaste däri synes mig vara, icke betygsättningarna — oftast superlativer — bellissimo o. d., utan de flyktiga smådrag han relaterar om en del konstnärer. Tyvärr är han ytterst sparsam i ty hänseende, då det rör dem man kanske helst velat höra något om — en Michelangelo, för att taga ett exempel bland dem till vars intimare bekantskap han, som samtida och personlig vän, skulle ha kunnat skänka ovärderliga bidrag. Däremot har han exempelvis om Uccello och Brunelleschi upptecknat ett par saker, vilka kasta blixtljus vida över vardagsmänniskans vanor.

En liten episod ur Brunelleschis levnad förmår att, liksom ett trollspö, mana fram vad som låg djupare förborgat, den gyllene tidsålderns ungdomliga, nästan febrila ambition, i det levande dagsljuset. Han berättar oss, Vasari, huru en vacker sommarmorgon några vänner, bland dem Brunelleschi och Donatello, samman-

träffade på piazzan framför dōmen i Florens. Brunelleschi hade under många år studerat förslag att välva dōmens kupol och därom har Vasari en i sina detaljer mycket intressant och roande berättelse. Egocentrisk i hög grad började nu Brunelleschi underhålla sina vänner om allt han sett och avritat, som kunde vara honom till nytta i det företag han hoppades få sig anförtrott. Härunder kom Donatello att erinra sig sin egen färd från Rom och vilken gått över Cortona. Under uppehållet därstädes hade han gjort en avstickare till det närbelägna Pieve, och där upptäckt ett underbart vackert marmorbäcken med en mästerligt skulpterad relief, troligen antik och således något (för den tiden) mindre vanligt. Vännerna voro idel öra när Donatello i superlativa ordalag prisade detta verk. Knappt har Donatello slutat sin berättelse, förrän Brunelleschi skakar hand med de övriga och tar farväl: »Addio, me ne vado!»

Som han gick och stod skyndar han sin väg. Han går inte hem för att beställa om sitt hus före avfärden. Utan ekipering för bortovaron, utan nattskjorta och tandborste(!), skyndar han genom Porta Romana söder ut på väg till Cortona och Pieve beläget vid Toscanas sydöstra gräns. Han vandrar i träskor, säger Vasari, den

långa tiomila vägen och fortsätter, för att nå sitt hägrande mål, ytterligare ett stycke in i Umbrien att se den lilla tingest i Pieve (våra dagars Citta di Pieve), varom Donatello uttalat sin hänryckta beundran.

Hur levande står icke för oss denna episod! Brunelleschi i träskor, trotsande fotvandringens mödor, med entusiasm i själen och sol över dessa landskap med delikata horisontkonturer, som vi så väl känna av helgonbildernas bakgrunder hos ungrenässansens målare.

Lyckliga ungdom! Med alla de resurser vår egen tid med frikostig hand strör ut för den studiehungrande unge konstadepten tager hon samtidigt bort något, som höjer det åtråddas värde, den insats av energi och förtröstan, som var priset att nå ett mål hägrande i ljusblått fjärran. Nu taga vi i besittning det färdigdukade bordet utan ansträngning.

*

Den bildande konstnären står ej i samma rent personliga förhållande till verket som diktaren gör det. Dennes upplevelser färga på helt annat sätt det han skapar. Mellan målarens liv och hans »oeuvre» händer ej sällan att — om man inte tränger mycket djupt — förklarande bryg-

gor saknas. Medan yttre omständigheter, miljö, målarens dagliga liv och vanor tala ett språk, kanske bullrande och upprört, leker hans pensel sorgfritt och sjunger som lärkan i skyn.

Vill man med ett par stora namn exemplifiera vad här antytts, så erbjuda sig självmant de båda portalfigurernas till den moderna målar-konsten, Delacroix' och Ingres'.

Den förres hela konstnärsgärning är präglad av nervös lidelse, orolig, het, spontan, den senares behärskat stram, kylig och linjeren, i varje detalj beräknad.

Men människan Delacroix och människan Ingres?

Förhållandet blir totalt omvänt. Delacroix, då han hunnit mognad, är disciplinerad, metodisk, fint kultiverad, i det yttre uppträdandet särdeles korrekt, »bien élevé», och när han visade sig utomhus, verkande stram där han gick, huvudet något tillbakakastat och halsen flera varv omlindad med den s. k. »amin».

Ingres, häftig, obehärskad, ägde blott fragmentarisk bildning. Det vore frestande att här citera en beskrivning av hans karaktär och i synnerhet hans uppträdande utanför ateljén, och som lämnats av den troget beundrande eleven Amaury Duval, vilken i sin bok »L'atelier Ingres»,

ger dråpliga bilder av monsieur Ingres, när denne rusar ut på gatan som en tokstolle, ore-rande och gestikulerande, uppväckande trafi-kanternas både häpnad och förnöjelse.

Och dock skall man få vinkar om konstnärens rätta känsloliv, om man betraktar verket dju-pare; åtskilligt förtydligas och det dunkelt anade träder klarare fram.

Jag känner i den moderna franska målarkon-sten knappast ett stycke duk, vars målade bild i stil, i färg och i föredrag företer en så häp-nadsväckande motsats mot det känsloliv själva ytans behandling låter förmoda, än det mäs-terverk, som bär titeln »Odaliskan och slaven» (även kallat »Lilla odaliskan» till motsats mot den större, i Louvren). Under en linjerenhet utan vank, under en kylig kolorit utan sensuell betoning och ett neutralt, glatt och finslickat utförande bränner en åtrå, som är smärtsam och fylld till brädden av lidelse och otillfredsställd längtan.

Vad säger icke denna motsats! Vilka gåtor och frågor vänta ej här på svar!

*

Hur anspråkslös än uppgiften varit att be-rätta mina kamraters äventyr och levnadsöden

under halvtannat decennium, anser jag mig dock ha därmed skänkt ett innehållsrikare bidrag till framtida värdesättning, än om jag tagit mig före att analysera och väga deras respektive konstnärsgärning. Sådant blir alltid subjektivt, och säger mer om domaren än om den dömde.

Hur länge varar en värdesättning? Jag har förr skrivit essayer om Rodin och Puvis de Chavannes — i dag finner jag mycket däri redan förlegat och andra skola kanske finna ännu mer. Därför skrev jag också »Boken om Prins Eugén», ej likt en sådan där seriös och högtidligt allvarlig konstnärsmönografi med beröm och kritik, utan nöjde mig att i egenskap av samtida uppteckna fakta — inventera ateljén, beskriva arbetsmetoderna, berätta vad jag visste om kamratskapet etc. etc., kompletterande därmed det rika bildmaterialet, som bör tala för sig själv om själva konstnärsgärningens halt och lynne.

I våra dagar hinner ej en konstnär bli tio år gammal som utövare av sin konst, förrän någon essayist är framme och klarlägger »konstnärprofilen» samt ställer horoskop för framtiden. Och dock är det först många år efter konstnärrens död, som ett omdöme kan fällas i det rätta perspektivet.

I de brev av Albert Edelfelt, vilka i bokform utkommo samtidigt med »Pariserpojkarne» av undertecknad, förekomma ofta utlåtanden om mina kamrater och om kamratlivet i Paris, vilka stå i bjärt kontrast mot dem undertecknad fältt om samma personer och samma kamratliv. Då Edelfelts namn alltid måste ge brevens utsagor en viss betydelse, är det mig angeläget att här göra några förklaringar och slutpåminnelser.

Att kamratlivet på Eremitaget, under de femton år detta var skandinavernas samlingsplats, kunde somliga mellantider liksom surna, har jag vid tillfälle anmärkt, men ser man perioden som helhet, måste det erkännas att kamratandan var förträfflig och att kolonin som sådan var av bästa virke. Edelfelt besökte Eremitaget mycket sällan. När han först kom till Paris slog han sig ned på vänstra Seinestranden, umgicks med kamraterna på École des Beaux Arts och gjorde icke bekantskap med svenskarna på Eremitaget förrän efter års förlopp. Efter framgången på Salon de Paris flyttade han till

Avenue de Villiers längst borta vid vallarna och hade sin ateljé därstädes ända till sin död.

E. säger att Eremitaget är ett kottteri med små gudar. I själva verket var det ej kottteri, ej ens flera kottterier, men en ofta nog stor gemensam skandinavisk koloni. Och om man kanske undantager åren 1880 och 1881, då Birger var »l'enfant gâté», tåldes inga »gudar» bland kamraterna. Josephson, ehuru allmänt och med rätta omtyckt, blev dock aldrig någon gud eller ens halvgud.

Däremot var Avenue de Villiers, de arriverade konstnärernas aveny, boplats för ett antal kottterier, varav det i n:r 147 icke det minst karakteristiska. Förutom av E. själv och den stillsamme och ärligt strävande Dagnan Bouveret, Bastien Lepages efterträdare, bestod det av sådana ordinära personer och konstnärer som Stetten, Steward och Gustave Courtois, denne sistnämnde i självtagen ledareställning. Här liksom i de övriga kottterierna frodades ateljéskvallret, här som eljest gjordes allt för att bli omtalade i den värld, som bildade en dyrbar ram kring de medaljerade och renommerade artisterna. Ett och annat eko av dessa »cancans d'atelier» nådde ibland Eremitaget och ägnades

en förströdd uppmärksamhet, eljest voro där intressena förankrade i det intimare kamratlivet.

Skandinaverna eftersträvade i allmänhet ej mondäna framgångar och kommo ej med i »stora världen», där Edelfelt genom flera sidor av sin natur och begåvning hörde hemma. När E. skriver till sin vän Gallén, att han inte bör gå på Eremitaget, »ty då blir du aldrig konstnär», så — det har ju tiden visat — begick han ett grovt misstag; en stor del av Eremitagets skandinaviska stamkunder ha för alltid inskrivit sina namn i Skandinaviens konsthistoria.

Vad gagn och nytta medförde livet i »stora världen» för Edelfelt själv? Mångfalden men icke kvaliteten. Bildgalleriet blev rikare, men livssynen fördjupades ej. Hans omdöme är lika klart och utvecklat innan han inträder däri, som när han hunnit göra alla storheternas bekantskap. Snarare blir han mindre självständig, vid alla diskussioner argumenterar han med uttalanden av celebriteter — uttalanden som oftast äro mindre intelligenta än hans ur egen fatabur. »Man bör stiga upp tidigt om morgnarna», säger den största ryktbarheten vid Avenue de Villiers, den lille Meissonnier. »Man bör inte tillbringa nätterna med sällskapsliv utan gå tidigt

till sängs», säger en annan, Alexandre Dumas d. y. Sådant kan man hitta på själv!

Det har sagts om E. (dock icke av mig) att han var en fulländad världsman och äkta aristokrat. Han var intetdera. Han var en ridderlig herreman men ägde icke denna lugna naturliga säkerhet, som framför allt utmärker världsmanen och aristokraten. Han var bekajad med en osäkerhet, som, när icke hans personliga charm fick övertaget, enerverade. För min egen del, så betagen jag allt från första bekantskapen och framgent var i denne man, märkte jag detta icke, förrän man — mycket sent för resten — gjort mig uppmärksam därpå. Osäkerheten var det väl som kanske mest bidrog att Edelfelt så illa trivdes i kolonin på Eremitaget, där språket var öppet och känslorna flödade fritt.

E. skriver till sin mor, att efter framgången med porträttet av Pasteur endast två svenskar (undertecknad och Larsson) komplimenterade honom. Jag erinrar mig icke nu om detta inträffade vid frukosten hos Ledoyen »le jour du Vernissage» eller vid en senare skandinavisk fest, jag endast förvånar mig över, att en mogen man skriver dylika beklaganden, som möjligen kunna förekomma i skolåldern. Tankeexperimentet att någon av mina kamrater, som haft succé på

salongen och ej blivit gratulerad av mer än två finnar, skyndar underrätta pappa och mamma om detta — skulle förefalla burleskt.

Detta med Pasteurs porträtt! Hela vintern hade man pratat därom och E. inte minst (dock som vanligt å hans sida med blygsamhet). Finarna följde detsammas fortskridande med största intresse, så mycket naturligare som samtidigt Leon Bonnat fått officiellt uppdrag att föreviga den världsberömde läkaren (därom har Werner Söderhjelm skrivit en mycket livfull berättelse); hela Finland följde duellen med klappande hjärta — vilket av dessa två målares verk skulle avgå med segern?

För oss svenskar och andra skandinaver än finnar hade tvekampen icke samma betydelse, och för det yngre målarsläktet i Paris var utgången på förhand given. Bonnats officiella porträtt hörde till det tråkigaste man visste: uppställda i redingote, doppade i tjära eller beck och modellerade med penselstreck i rutor som Juliens ritplanscher, voro de sådana att minst ett dussin av med Edelfelt jämgoda porträttörer skulle kunnat slå Bonnat ur brädet med samma glans som nu blev fallet.

Edelfelts Pasteur, föregånget av så mycket rabalder, var icke ägnat att slå målarkolonin med

häpnad. Porträtt i miljö var vanligt och mannens eviga stirrande i en liten flaska ville säga mer än det konstnärligt sade. Mycket duktigt, men i kompositionen ej särdeles starkt.

Josephson skrev hem till Fürstenberg om denna salong (1884): »E:s 'Pasteur' är bra, men jag tycker för min del att hans dubbelporträtt i pastell av Ville och Antoinette Vallgren är förträffligare.» I detta omdöme instämde nog alla svenskarna. För det ena »succès d'estime», för det andra »succès d'artiste». Huru skulle de hava formulerat sin komplimang, utan att denna inneburit en smula kritik av »Pasteur»?

Mot E. fanns ingen avundsjuke. Hans lysande karriär var grundad på så gedigna konstnärliga egenskaper och hans mondäna framgångar voro icke av oss eftersträfvade, då hela vår livsföring var annorledes inriktad. Bland svenskarna hade han många riktigt goda vänner Birger, Larsson, Thegerström m. fl.

Endast Ernst Josephson kunde vara frän — en gång om året: le jour du Vernissage.

Men denna dag var särskilt ägnad att sätta känslorna i svallning, och för Josephson, som ofta lidit nederlag på Salongen, blev Vernissage-

festen alltför provande. Han förbannade, öppet och utan omsvep, la courtoisie — det av Courtois styrda kottet i den mondäna Avenue de Villiers.

Det fanns och finnes kanske ännu bland våra emigranter dem, vilka gärna se okritiskt på pariserliv, på fransmän och allt som är franskt, men samtidigt ha mycken kritik gentemot landsmän och hemlandets förhållanden. Sanningen tvingar mig erkänna, att min eljest så förträfflige vän icke kunde helt fritagas från denna partiskhet. God och lojal kamrat gentemot den enskilde, voro och förblevo Edelfelts omdömen om skandinaviska konstnärskolonin och speciellt om det svenska kamratlivet ej i högre grad sympatibetonade.

Därtill bidrog väl även att, alla hans framgångar till trots, det fanns i såväl hans regelbundna avancemang som i själva hans konstnärskap ingenting som väckte större överraskning eller stimulerande entusiasm — imponerabilia, svåra att i varje läge precisera med ord. Han aktades högt som konstnär och hade aldrig verkligt skäl att beklaga sig över brist på erkännande inom kolonin.

Städe öppenhärtig sparade han åhörare icke sin självkritik och han var alltför äkta konst-

närsnatur för att icke veta till dess rätta värden reducera såväl mondäna framgångar som medaljer och utmärkelser av alla de slag. Dyligt har sin största betydelse som stoff för biografier; man ser därför med vilken vällust skribenterna gotta sig när de komma in på detta kapitel: berömdheters utlåtanden, och namn ur den värld som låter tala om sig; en markisinnas komplimang hur lätt och graciös, väger för dem mer än en omdömesgill men okänd konstnärskamrats redbara ord. Naturligtvis fylldes även Edel-felts bröst av mycken tillfredsställelse — han skulle, tror jag, säkert blivit rätt olycklig om han gått miste om de triumfer han upplevde och i stället måst länge kämpa den undanskyndes kamp. Dock! i trots av allt det rosenfärgade fanns där ett »men» — en tagg! Där stod aldrig någon strid om hans namn, såsom tid efter annan blev fallet kring andra skandinavens arbeten. Man konstaterade hans arbeten såsom goda konstverk, de voro bra, mycket bra, väntat bra — men sedan övergick man snart till dagordningen.

Annorlunda var förhållandet, exempelvis, med Heyerdahls »Adam och Eva» (världsutställningen 1878), Werenskiolds »Bondebegravning» och Galléns »Gumma med katt», vilken senare

endast genom en favör kallad repêchage blev antagen till Salongen — dukar som alla utflöste lidelsefulla debatter. Eller »Ute» av Zorn, Richard Berghs »Min hustru» och »Skogen» av Kröyer som väckte inte blott enhällig men befruktande entusiasm.

Det har legat mig om hjärtat att närmare ingå på detta ämne för att undanröja den missuppfattning av verkliga läget, som lätt nog kunnat bli följden av en del yttranden i de Edelfeltska breven. Över förhållanden som de närmast ovan anförda råder icke personliga sympatier — utan ligga de helt utanför i själva konstitutionens lynnart.

När vid sekelskiftet Edelfelt dröjde kvar något längre i hemlandet, varöver då olyckorna brutit fram, kände jag en viss oro över hans ställning.

Jag begagnade därför tillfället när jag råkade den finske patriotens senator Leo Mechelin en afton i »Idun» att spörja honom om min vän och fick då till min glädje den bekräftelsen: »Edelfelt har visat sig vara en hel karl, från topp till tå — en man!»

När jag kastar en blick tillbaka, och erinrar mig alla de svårigheter som måste övervinnas för att rädda »konstnärsrevolutionens» frukter och ge Konstnärsförbundet en tryggad existens, kommer ofta för mig den frågan: huru var detta möjligt? Senare tiders erfarenheter ge vid handen att sammanslutningar mellan unga konstnärer, trots att utgångsläget varit vida gynnsammare än det var för »Pariserpojkarne», sällan upplevat någon livslängd över ett par, tre år.

Jag finner då som förklaring denna: först och främst hade vi alla genomgått samma uppfostran härhemma vid akademien — vi hade hållit ihop, som Carl Larsson skrev en gång, ända från piltåren. Vi voro visserligen två kullar, halvsyskon så att säga, där den äldre var den ledande till den stora schismen 1891, den yngre hela återstående delen av Förbundets tillvaro.

Sen fria skolor uppstått utanför akademien — såsom Förbundets — ändrades förhållandet. Åtskilliga av framstående yngre förmågor ha stiftat bekantskap med varann först på utländsk botten — i Café Versailles i Paris —

samlingsstället för kolonin under åren omkring sekelskiftet till krigsutbrottet.

För det andra och icke minst väsentliga var det förhållandet att såväl den ena som den andra av ovannämnda kullar hade i stort sett samma livsföring. Om jag undantager en eller kanske två medlemmar (bland dem August Hagborg, som hade en läggning, pekande åt Avenue de Villiers, fastän alltid god och lojal kamrat, en riddersman), så skulle alla de övriga ledande konstnärerna kunna inlämmas i det skikt som författaren vid ett tillfälle betecknat med namnet på en känd fransk målarkoloni, nämligen »Barbizon». Med denna benämning har jag skilt de »stridande» konstnärerna från de »arriverade».

»Barbizon», det är en livsföring som tar sikte på det väsentliga, på livets allvar och strängare förpliktelser, som njuter ett enklare levnadssätt och ser i sina strävanden att nå högt och ständigt gå framåt som konstnärer det största och mest eftersträvansvärda goda.

Avenue de Villiers — där har man i allmänhet lagt dessa ambitioner bakom sig och får dela sin tid att tillfredsställa en äregirighet, som inriktas på för konsten periferiska eller helt ovidkommande mål.

De flesta artister ha väl börjat som »Barbizon»,

men många skynda, så snart framgången börjat, att flytta över till Avenyn.

När jag 1905 besökte Paris, uppsökte jag åtskilliga utländska konstnärer, vilka jag känt i min ungdom och vilka nu bodde vid Avenyn. Härom skriver jag 1912 i en artikel under de båda motsatta livsföringarnas beteckning — »Från Barbizon till Avenue de Villiers» — några rader, som jag tillåter mig citera.

»Vi stämde möte till middag på 'le Sport'. Vid inträdet till den som jag trodde gemensamma måltiden mötte mig strax en missräkning: jag hade väntat att finna konstnärerna samlade som förr vid ett stort gemensamt bord; de sutto nu spridda och i olika sällskap — börsmän, ämbetsmän, godsägare, rentierer. Åtskilliga av mina vänner mötte i frack, röda bandet i knapphålet — de skulle senare på kvällen i sina klubbar eller på soaré. Samtalet rörde sig om för mig likgiltiga ting. Konsten berördes visserligen — men periferiskt invalen i la Societé des Artistes francais, medaljer o. d.

Överraskade mig själv att försjunka i minnet av ungdomens enkla syltor, där 'det enda riktiga i konsten' diskuterades med en levnadslust, som kom den skäligen enkla mathållningen att smaka läckert — — — — — .

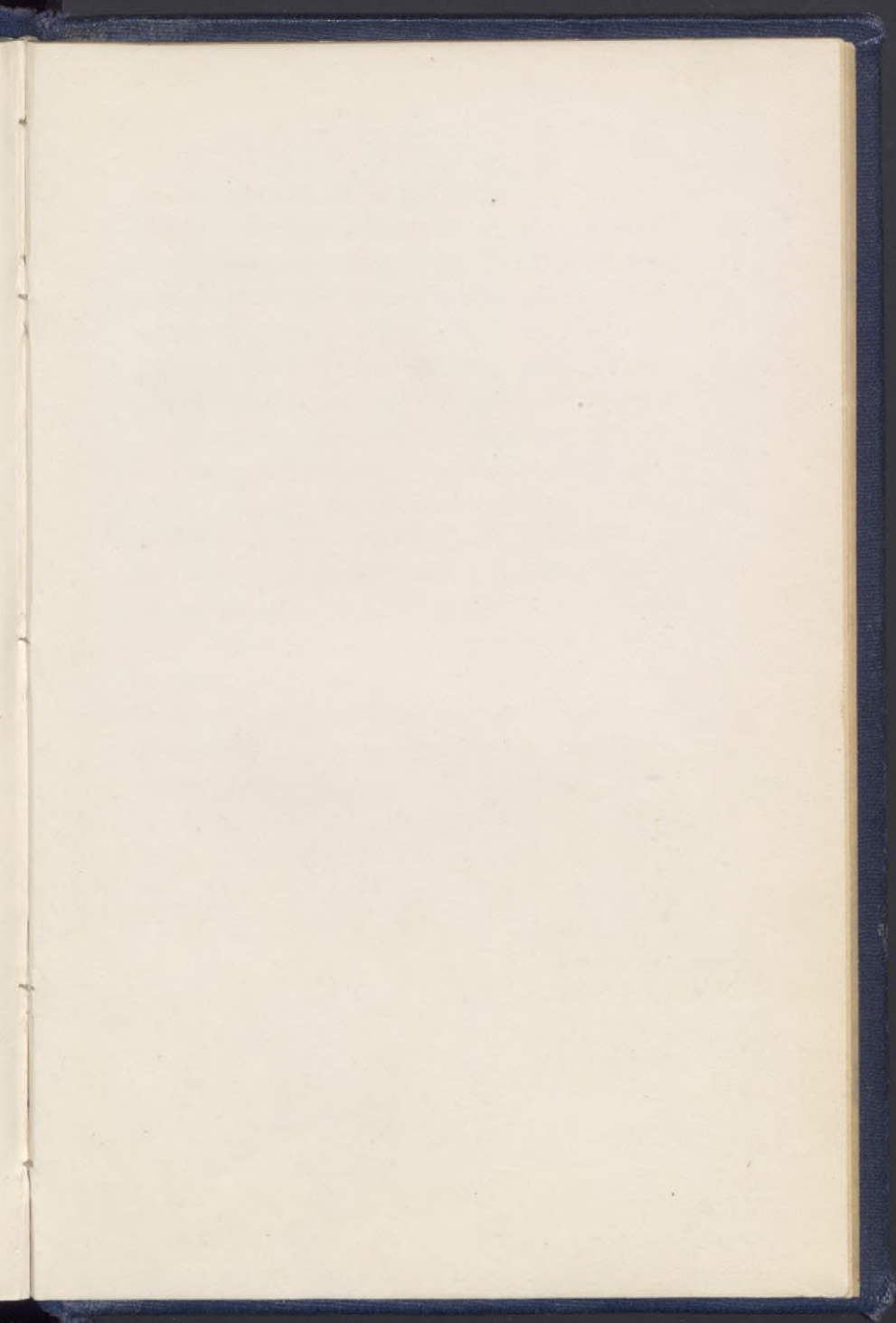
Svält och umbäranden äro icke det värsta, som kan drabba konstnären, tryfferad gåslever kan ha vida menligare följder. Den andliga fettbildning, som ofta följer komfort, är för viljans friskhet lika ödesdiger, då det gäller konstnärliga uppgifter, som det mondäna livets faror äro påtagliga för varje ideell lyftning. Kompromisser och eftergifter för världens fordringar börja med obetydligheter och sluta ofta med offrandet av den konstnärliga övertygelsen —

Men tragiskt mer än allt annat är dock det öde som drabbar: omöjligheten att återgå om man ville aldrig så gärna till den strid för högre mål, som förgyllde ens ungdoms grå ateljéväggar. Ty bildligt talat är det nog så, att från Barbizon till Avenue de Villiers kunna många vägar föra — men tillbaka leder ingen.»

*

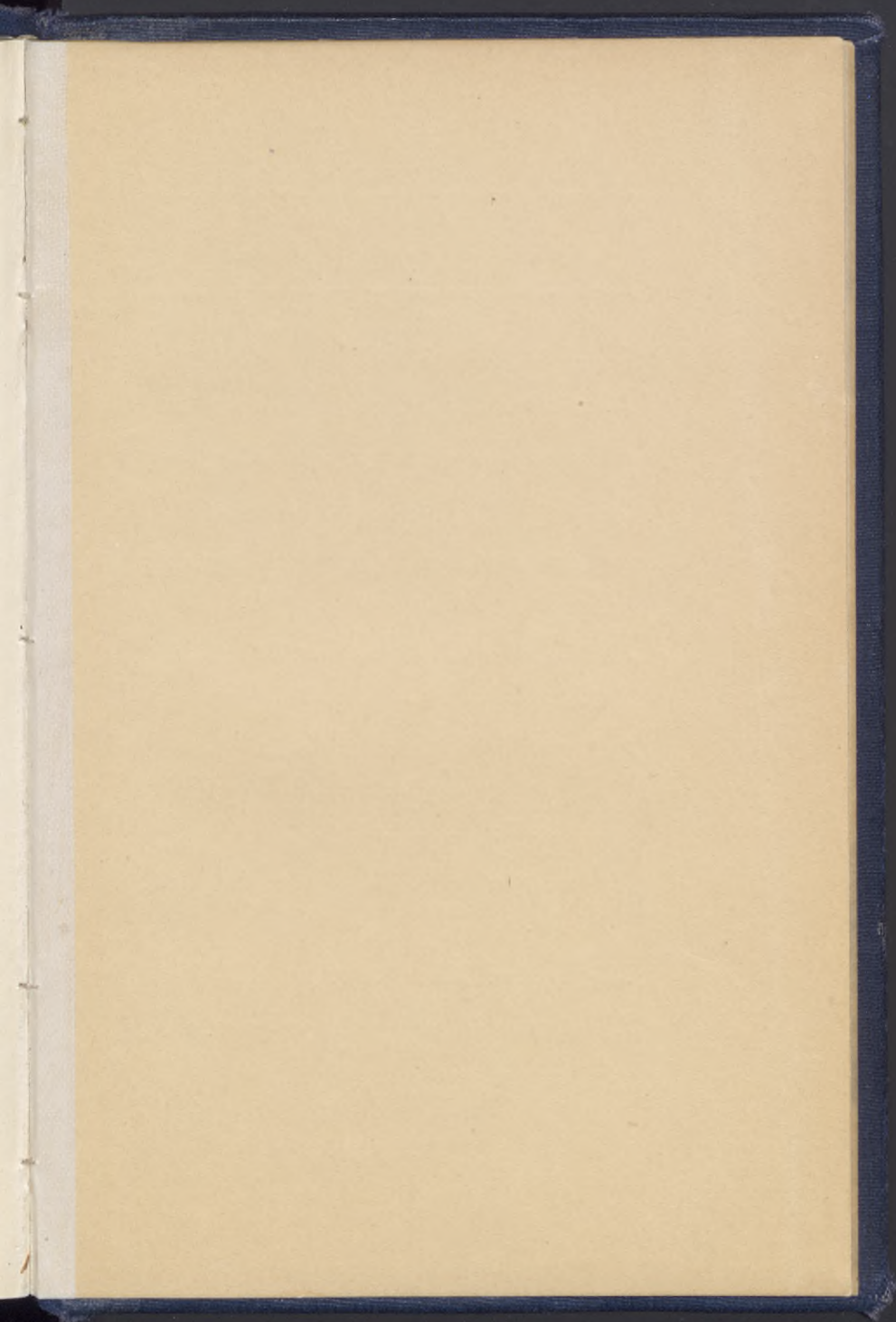
För »Pariserpojkarne», för alla de ledande inom Konstnärsförbundet, både av äldre och yngre kullen, var nog lyckan den, att de aldrig övergävo sin ungdoms inriktning och därför behöllö stridbarheten, som gör livet muntrare att levas.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

GEORG PAULI:

I vår ungdom. 7: 50; inb. 10 kr.

Mina romerska år. 7: 50; inb. 10 kr.

Pariserpojkarne. 7: 75; inb. 10: 25.

Opponenterna. 7: 50; inb. 10 kr.

En bok om Prins Eugen. 28 kr.; inb.
34 kr.; i halvfr. band 55 kr.

Konstnärsliv och Om konst. Rikt illustr.
5: 50; inb. 7: 50.

I Paris. Nya konstens källa. Anteckningar ur dagböcker och brev. Rikt illustr. 6: 50; inb. 8: 50.

En målares resa. Illustr. 12 kr.; inb.
16 kr.

Väggmåleri. Rikt illustr. 25 kr.

Konstens socialisering. Ett program. 1 kr.

Pris 7: 50.

